

JOSEF NESVADBA

**IDIOTUL
DIN XEENEMUENDE**

EDITURA TINERETULUI

**JOSEF
NESVADBA**

**idiotul
din xeenemuende**

virtual-project.eu
== aladrian ==

În românește de SANDA APOSTOLESCU
Desenul copertei: HENRY MAVRODIN

**EDITURA TINERETULUI
1969**

ediția în limba română:

© EINSTEINŮV MOZEK

Mladá fronta. Praha 1960

© POSLEDNÍ CESTY KAPITÁNA NEMA

Státní nakladatelství dětské knihy, 1965

formula chimică a destinului

Stein era infirmier la sala de nașteri a spitalului dintr-un oraș balnear din Cehia de nord. L-am întâlnit la scurt timp după cel de-al doilea război mondial, când m-au transferat la farmacia spitalului respectiv. Stein nu se pricepea numai la îngrijirea bolnavilor, ci și la prepararea medicamentelor, așa că mă ajuta. Aveam mare nevoie de el, căci farmacistul transferat aproape că golise depozitul de chimicale. Stein se ocupa mai ales de laborator, mă vizita după orele de serviciu și rămânea cu mine până noaptea târziu. O abnegație demnă de toată lauda. Îi eram recunoscător. Aproape că ne împrieteniserăm. Așa se face că am început să mă interesez de soarta lui.

Înainte fusese corist la operetă. S-a angajat la spital abia după ce l-au dat afară. Avea un post prost plătit, pe care nu-l voia nimeni. Obligația infirmierului era să ducă femeile care urmau să nască, pe targă sau în brațe, de la ambulanță la lift, de la lift în sala de nașteri, să le schimbe poziția în timpul operațiilor și să pună în funcțiune tuburile de oxigen, să aducă medicamentele și să aibă grijă de lenjeria întregii secții. Nimic interesant, nimic din ce și-ar putea dori să facă un om dotat. Și cu toate astea, se părea că Stein își prețuiește slujba. Niciodată nu se grăbea să plece acasă, petrecea ore întregi în farmacia mea. Nu se grăbea să plece acasă fiindcă trăia singur, iar viața de societate nu-l prea interesa. Era un om foarte urât. Rareori am văzut un om atât de urât. Nu era vorba despre urâtenia aceea bătătoare la ochi, pe care o observăm de pildă la boxeri și care le interesează atât de mult pe femei, urâtenia brutei sau a celui care caută în toate numai desfătarea. Era o urâtenie mediocră, pe care n-o băga în seamă nimeni, un caz de duzină, nu un Quasimodo. Pe gâtul gros, gușat, stătea un cap buhăit, cu părul rar; fața albă ca hârtia îi era acoperită de nenumărați pistrui; buzele le avea cărnoase și nasul în șa, iar fruntea îngustă, sub ea fiind implantați ochii de un albastru-verzui. Nici ei nu aveau nimic deosebit. Când vorbea cu tine, îți fixa pavilionul urechii stângi, de parcă s-ar fi temut să te privească în față, de parcă i-ar fi fost rușine și de ochii lui. Fiindcă avea un guturai cronic, rebel, respira adesea pe gură, și în asemenea ocazii avea o mutră de idiot. Până nu deschidea gura. Abia pe urmă îți dădeai seama ce cultură temeinică posedă, mai ales în domeniul științelor naturii. Dar nu vorbea cu prea multă lume. Eu constituiam o excepție. Deseori îmi era milă de el. Îl invitam la mine. La noi ar fi putut eventual uita de existența lui goală și fără perspective, sau de tragedia care, după cum îmi închipuiam, intervenise cândva în viața lui. Numai că m-am înșelat.

Deziluzia

Era mai curând o deziluzie decât o tragedie. Toate le-am aflat într-o seară, când l-am găsit la mine în laborator lângă niște eprubete sparte, un bec Bunsen arzând în gol, lângă masa pe care se vărsaseră reactivii.

— Ce-ai pățit? Am dat fuga la fereastră. El mă privea cu un aer obosit.

— Nimic, nimic... Voi să plece. Nu se putea ține pe picioare. Mi-am dat imediat seama că e beat. Se-nțelege, rezerva mea de alcool pur se micșorase vizibil.

— Mi-ai furat alcoolul...

Se scuza, pretextă o experiență. Asta m-a scos din fire.

— Îți dai seama ce risc eu? Îți dau voie să faci niște experiențe al căror sens nu-l pricep, mă împrietenesc cu un om fără să-l întreb nimic despre trecutul lui, și el, până la urmă, mă fură. Cine știe ce ești în stare să mai faci.

Am vrut să-l dau afară. S-a speriat. Pentru prima oară m-a privit în față. Cu o privire poruncitoare, în care se citea o hotărâre disperată.

— Bine, am să-ți spun tot. Trebuie să mă înțelegi, nu pot trăi fără laborator. Sau n-ai mai trăi dumneata.

Dintr-o dată mi se păru că s-a trezit complet din beție. Pe deasupra mă și amenință? Dar l-am iertat curând. Ceea ce făcea era într-adevăr deosebit și foarte important. Ba chiar am gustat și eu din rezervele mele de alcool pur, nici nu mă mai gândeam să plec acasă, așa de mult mă interesa povestea lui.

Stein nu se numise inițial Stein. Mama lui era celebra cântăreață D., eroina atâtor romane ieftine. Se bucurase de un uriaș succes mondial cam pe la începutul secolului nostru. Nu se măritase niciodată. Își alesese amanții de ici, de colo, copiii care se nășteau din asemenea legături îi dădea apoi rudelor sau perechilor dispuse să-i crească. Plătea regește. Putea să-și permită, oriunde în lume era binevenită. Orașul Tokio rămăsese uluit de vocea ei. Cântase la Metropolitan, la Viena, la Berlin. Numai la Praga cânta rar. În primul rând fiindcă tocmai aici, la începutul carierei, talentul nu îi fusese recunoscut, iar în al doilea rând fiindcă studiasse canto cu o profesoară germană. Îi plăcea să vină din când în când în Cehia, căci aici se simțea acasă, aici putea să epateze lumea cu toaletele ei ultramoderne, să-și uluiască bieteile ei colege cu echipajele, slugile și aventurile, de care viața modernă a Pragăi, abia renăscută, era destul de săracă. Se zicea că ar avea chiar un mic castel în sudul Cehiei, castel cumpărat de la un iubit nobil ruinat. Aici veni odată cu un negru și aici o văzu, la cincisprezece ani, și Stein, care luase numele celor care îl crescuseră.

Își primise fiul sărbătorește (atunci bău Stein pentru prima oară șampanie). Nu pomeni nimic despre urâtenia lui, îi spuse doar că seamănă cu bunicul său, a cărui fotografie i-o dădu. Bunicul fusese un fel de negustor, de origine spaniolă, tatăl un cântăreț spaniol, mort de mult. Fotografia bunicului o mai păstrează și azi, iar imaginea mamei sale n-a putut s-o uite, căci poate niciodată nu mai văzuse o femeie atât de frumoasă. Nu-i purtase nicicând pică, așa că se comportă frumos toată după-amiaza, când la castel sosi o societate nobilă ca să asculte un concert de muzică de cameră, și izbucni în plâns ascultând ariile mamei sale. Atunci primise de la ea un sărut, singurul sărut de care își amintea, fiindcă de mângâierile de după naștere nu ne aducem aminte, iar de alăptat fusese alăptat în altă parte. Îi dăduse un sărut, îi umpluse brațele de daruri și îl gonise înainte de cină, când se zice că aveau loc orgiile celebre, care făceau să vuiască toate satele din împrejurimi. La scurt timp după aceea D. Plecase din nou în turneu, și se zvoni că, în Franța, ar fi avut un copil cu iubitul ei negru. Acesta era un fost pușcaș senegalez, și când D. voise să se despartă de el, așa cum mai făcuse cu alții, nu înțeleșese moravurile europene și odată, după repetiție, îi străpunsese inima cu un pumnal.

Ziarele cehe publicaseră vestea morții ei pe ultima pagină, cu litere mici, printre alte știri din lume, atât de puțin fusese înțeleasă la noi. *Bohemia Austrofilă* însă apăru cu un anunț mortuar mare, în chenar negru. Mulți bărbați scriseseră atunci despre arta ei. Ba spectatorii operei germane din Praga umblaseră chiar în doliu toată săptămâna; în rândul lor luă naștere un fel de cult al celebrei moarte și ori de câte ori apărea o nouă interpretă amatoare să-i cânte rolurile, dirijorii de orchestră și cei de cor dădeau semnificativ din cap: Da de unde, nu e nici pe departe ce-a fost D...

Între timp, Stein învățase să cânte cu unul din prietenii mamei sale, care îl cunoscuse și pe tatăl său, spaniolul. Acesta era mai degrabă motivul pentru care și-l luase elev. De stricat, n-avea ce să-i strice, căci cântul îl predau pe atunci doar cântăreții, iar teoria muzicii făcea încă parte din domeniul superstițiilor și al descântecelor. În loc să-i explice elevului principiile artei, bătrânelul maestru îi povestea despre succesele sale la femei și ridica în slăvi talentul mamei lui. În loc să-l facă să exerseze temeinic, voia să obțină dintr-odată succese de public. Dar Stein nu avea talent, nu avea voce. La premiera în care avea un rol mic, mai că nu l-au fluierat. Poate fiindcă îi văzură fața. Bătrânul profesor nu-l mai primi. Credea că Stein făcuse dinadins așa, ca să nu aibă succes, că nu înghițise ouă crude, nu făcuse gargară cu lapte de capră și exerciții de respirație sub trei pilote, cum îi spusese să facă.

Diracția teatrului l-a anunțat că nu-l angajează. Atâția ani dedicați carierei sale, atâția ani în care voise să-și urmeze mama, ca până la

urmă să-și dea seama că, odată cu chipul bunicului, moștenise și talentul acestuia pentru calcule exacte, pedanteria lui, lucruri de care un artist are cea mai puțină nevoie. Începu din nou să studieze științele naturii, care îl preocupaseră în școală, înainte de venirea mamei lui, se apucă din nou de biologie, fiziologie, de anatomie. Dar se apucă mai ales de genetică. Avea motive speciale pentru care voia să afle de ce tocmai el, fiul unei femei celebre și frumoase, se născuse, datorită unor legi de neînțeles ale naturii, urât și lipsit de talent. Se simțea nedreptățit și era revoltat. De aceea începu să studieze știința eredității.

Obținu un loc de corist la operetă, mai curând de milă și pentru ca directorul să poată trece pe afișe: apare domnul Stein, fiul celebrei cântărețe D. Încetul cu încetul, viața ei de scandal începu să fie dată uitării și oamenii simțeau o mândrie națională văzând cât de mult e prețuită compatrioata noastră în străinătate. Așa se face că Stein și-a început studiile târziu, la vârsta la care alți oameni ocupă posturi universitare; învăța pe unde apuca, prin turneele la sate, între două intrări în scenă în costumele din Aida sau Rigoletto, din Olarul sau Mireasa vândută, învăța prin hanurile de țară, da, chiar și prin grajduri, unde trupa era silită uneori să înnopteze. Avea acum peste cincizeci de ani, și abia cu trei ani în urmă îndrăznise să se prezinte la examenul de infirmier. Poseda însă cunoștințe vaste de genetică. Zicea că are acasă o bibliotecă bogată, mi-a explicat legile caracteristicilor ereditare, a vorbit despre cromozomii din nucleul celulei care determină trăsăturile unei ființe, despre felul în care pot fi influențați, deci despre felul în care problema influențării eredității este problema influențării cromozomilor.

— Crezi că e chiar atât de simplu? Influențarea eredității? În toată lumea oamenii au început să mediteze la ceva similar. Dar eu credeam că am găsit soluția. Și am dat medicamentul descoperit de mine unei femei însărcinate... șopti distrus.

— Ce-ai spus? am sărit eu în sus. Abia atunci am înțeles de ce lucrează la maternitate, de ce ține atâta la un serviciu prost plătit. Nu cumva experimentezi aici?

— Ea a vrut. A venit la mine și mi s-a plâns. Aștepta al patrulea copil și până acum avusese doar fete. Avea acasă trei fete. Bărbatul era furios, voia un moștenitor, a încercat pentru ultima oară, altfel zicea ca o lasă. Atât a chinuit-o, că s-a dus și la o babă s-o ajute. La biserică merge în fiecare dimineață, a fost și în pelerinaj la Sfântul Munte. Mi-a plâns în brațe, credea că sunt medic. Așa că i-am promis s-o ajut. I-am dat doctoria mea... La sala de nașteri sunt doar două doctorițe, și oamenii vin mereu la mine, cred că sunt cel puțin medic primar. Ba uneori îmi aduc și daruri, pentru o naștere reușită, și nu vor să creadă că au greșit adresa.

— Omule, ai înnebunit...
— Eram convins că i-am dat de rost...
— Determinarea sexului copiilor nenăscuți încă?
— Sexul contează cel mai puțin. Caracteristicile, înfățișarea, totul. Destinul. Doar nu degeaba mă ocup de problema asta de peste douăzeci de ani. Numai că, după cum mi se pare, nu am reușit încă... Acum poate înțelegi de ce ți-am șterpelit spirtul... Am aprobat din cap. Și i-am turnat. Mi-am turnat și mie. Bănuiam că o să avem neplăceri. Dar nu din cauza alcoolului.

Scandalul

Femeia a venit chiar a doua zi după-amiază. Era exact cum mi-o închipuisem. O gospodină oarecare, venită de undeva din răsăritul Cehiei. Arăta rău, dar era mulțumită.

— Și-a făcut efectul — mi-a spus, după ce mai întâi o asiguraseram că Stein vine abia după două ore. Nu pot să-l aștept, transmiteți-i că și-a făcut efectul...

— Iertați-mă — m-am încumetat eu — dar erați abia la începutul lunii a treia...

— Nu mai sunt. Aproape nici nu m-a durut. E un leac minunat. Nu mai aveți? Știți, pentru o vecină...

— Pentru o vecină? Nu cumva credeți că aici ne ocupăm de avorturi?

— Eu n-am de ce să mă plâng. M-a ajutat.

— Parcă voiați un băiat.

— Așa-i. Dar decât o fată, mai bine nimic. Și doar știe oricine că nu poți fi sigur c-o să iasă băiat. Așa că-mi pare bine că nu mai sunt însărcinată. Și lui bărbatu-miu îi pare bine. Acum barem o să-și poată cumpăra motocicletă...

Era fericită, doar puțin cam palidă. Am implorat-o să nu spună nimănui nimic. Ar păți-o, și noi odată cu ea. A fost mai rău decât mă așteptam.

— Credeți că sunt vreo proastă? Nu vreau decât să-i las domnului doctor un plic... Bineînțeles, l-am refuzat. Nici prin gând nu-mi trece, nu vreau nimic pe gratis, știu cât se plătește azi pentru o pilulă, iar injecțiile sunt și mai scumpe... Am asigurat-o că se înșală, și că, pentru nimic în lume, nu iau banii. În cele din urmă a lăsat plicul pentru Stein la poartă. I l-au dat când s-a întors. Ședeam amândoi în laborator, îngrijiți. Erau doar câteva sute, dar cine ne-ar fi crezut că nu le-am primit în schimbul unui avort criminal?

Poate o să se mușamalizeze totul. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu te mai oferi să ajuți vreo femeie însărcinată. Cine știe dacă n-ar trebui să renunți complet...

— Acum? La doi pași de țință?

— Ce-ar fi să încerci pe cobai...

— Cobaiii cântă arii de operă? Au trăsături clasice, părul ca pana corbului și picioare lungi și zvelte? Abia atunci mi-a spus ce pregătea de fapt, ce fel de ființă voia să creeze. Fiica lui trebuia să semene cu bunica ei. Voia să-și influențeze proprii urmași.

— Dar lucrul ăsta e posibil și fără medicamente. Copiii seamănă cu bunicii lor...

— Câteodată. Nu vreau să mă bizui pe întâmplare.

— Dar în cazul ăsta experiența dumitale nu va fi concludentă. Oricine va spune că a fost o întâmplare, că oricum ai fi avut un copil care să semene cu celebra D.

— Nu-ți face griji din cauza asta. O fac eu să fie concludentă. Numai să-mi reușească...

Știam că mă ostenesc de pomană. Pe omul acesta nu-l putea clinti nimeni din convingerile, din intențiile lui. Nu îndrăzneau să-i interzic accesul în laboratorul meu, mă cam temeam de el. Într-un fel, îi eram complice și cred că ar fi fost în stare de orice. Mai degrabă voiam să aflu cum lucrează, cum vrea să intervină în evoluția embrionului și în ce lună a sarcinii. Îmi puteam imagina un soi de raze care să influențeze și să modifice țesuturile, dar nu înțelegeam cum vrea să modifice structura lor cu ajutorul unor pilule. Meditând la toate acestea, am zărit pe masa mea un fir lung de păr negru. De unde apăruse? Îngrijitoarea e căruntă. E clar, Stein mi-a povestit că la aceea unică întâlnire, D., în afara fotografiei ei, i-a dat și un fel de amuletă de argint, în care pusese o buclă din părul ei. Părul acela era singura parte a organismului cântăreței, de care dispunea Stein. Și acum mi-l lăsa din două în două zile pe masa din laborator. Degeaba o certasem pe biata îngrijitoare.

Nu de mult am auzit despre o experiență care pare să răspundă eforturilor lui Stein. Geneticienii au descoperit acidul dezoxiribonucleic. S-a constatat că dacă trecem acidul dezoxiribonucleic al unei tulpini de microorganisme în cultura alteia, putem obține anumite modificări ale eredității. Cam așa cum își închipuia Stein. Desigur, până în prezent numai la microorganisme. Și asta la aproape paisprezece ani după șederea mea în regiunea aceea de frontieră. Pe atunci Stein, bănuind parcă că îl urmăresc, a început să se ascundă și mai tare, a devenit și mai taciturn. Dar cam la o săptămână după aceea a trebuit să vorbească. Și încă mult...

Ne-am trezit cu vecina pacientei care voise un băiat. L-a recunoscut pe Stein, care tocmai lucra în laborator în pauza de prânz, și l-a atacat direct.

— Trebuie să-mi dați pilulele alea. Vă plătesc la fel ca Fanči.

— Care Fanči? Stein nu-și amintea cu-adevărat. Numai că femeia asta era făcută din alt aluat. Cu jumătate cap mai înaltă decât noi doi,

cu umeri de luptătoare, bătu chiar de la început cu pumnul în masă:

— Ia nu vă mai prefaceți! Credeți că nu știu cum de o duc doctorii așa de bine? Uite, aici aveți banii și dați-mi doctoria. Eu nu-s măritată și nu-mi pot permite luxul să am un plod... În zadar am încercat s-o convingem, în zadar am încercat să-i explicăm, în zadar ne-am jurat, a pus banii pe masă și a început să ne amenințe: Dacă nu-mi dați, mă duc la director și-i spun totul. Puțin îmi pasă dacă o pățește și Fanči, o să fie atentă un timp și n-o să mai aibă nevoie de doctori. Nu poate căpăta decât o pedeapsă cu suspendare. Pe când voi, doctorii...

— Tocmai asta-i, noi nu suntem doctori... i-am explicat eu, dar degeaba. De fapt am reușit s-o enervez și mai tare. Negăm? Facem pe sfinții? Las' că ne toarnă ea, ca să vedem că nu-i arde de glumă.

Așa ia sfârșit cariera tuturor celor care fac chiuretaje. Nu sunt prinși din cauza unui avort ratat, ci refuză să intervină când li se pare prea riscant și femeile desperate îi toarnă. Mă și vedeam în fața directorului. Din fericire, l-au chemat doar pe Stein.

În spital s-a declanșat un scandal uriaș. Femeia și-a vărsat năduful pe tot drumul de la farmacie până la director, adică trecând pe lângă pavilionul de boli interne, de copii, contagioase, dermatologie și ortopedie, unde cu toții, pacienți și surori, ședeau cu ferestrele larg deschise și se plectiseau. În scurt timp, toată lumea a aflat că doctorul Stein face avorturi.

A fost anchetat de două ori. Fanči însă a negat totul. Furtuna a durat două săptămâni. În sala de nașteri, se înțelege, nu s-a mai întors. A trebuit să treacă la secția de boli de piele, lucru care pe vremea aceea, în spital, era considerat o culme a degradării. Pe de o parte fiindcă șeful surd al acestei secții se pricepea mai degrabă la vinuri decât la diagnostice, și pe de alta fiindcă nu-ți trebuia nici măcar o calificare de soră ca să-i vopsești pe pacienți cu diferite culori și să-i ungi cu diferite creme, îmi părea rău pentru colegul meu. Îi eram recunoscător că nu mă amestecase în toată afacerea asta. Voiam să-l încurajez într-un fel. Numai că el nu avea nevoie de încurajare.

— Nu mai vin la laborator — mi-a spus într-o zi. Munca mea s-a terminat.

— Cu succes? am întrebat.

— Om vedea.

— Cum vrei să-ți continui experiențele la dermatologie?

— Oi găsi eu ceva... zâmbi misterios. Am observat că se bărbierise cu deosebită grijă. Parcă mirosea și a colonie.

Junele-prim

Mult timp n-am mai auzit nimic despre Stein. Ne întâlneam din când în când la ședințe, ne salutam din mers sau schimbam câteva întrebări convenționale. Căpătasem locuință în oraș, îmi adusesem

nevasta și copiii, aveam o groază de probleme, căci locuința nu era prea confortabilă, iar nevasta mea destul de pretențioasă. Pe băiatul cel mare nici nu l-am recunoscut; ajunsese la vârsta pubertății și în ultima vreme semăna atât de bine cu vărul meu din Plzeň, încât aproape că-mi era antipatic. În copilărie mă băteam tot timpul cu vărul acela și uite că acum îl am, într-o ediție nouă, chiar la mine în casă. Parc-aș fi găsit în cuibul meu un pui de cuc. Când îmi vedeam băiatul mergând îngândurat prin cameră, legănându-se pe picioarele lui plate, întocmai ca vărul meu, pe vremuri, îmi aminteam de Stein. Eu am avut întotdeauna bolta piciorului înaltă, piciorul frumos arcuit, în tinerețe participasem la concursuri de sărituri în lungime. Fiul meu atlet n-o să ajungă, asta-i sigur. Bine că nu seamănă cu fratele nevestii, antipatic și sașiu. Zău așa, îmi ziceam că dacă lui Stein îi reușește experiența, ajunge binefăcătorul omenirii. Poate că după aia încerc și eu să mai am un urmaș, care, desigur, să-mi semene leit și să reușească în viață tot ce n-am reunit eu. L-aș învăța, l-aș feri de capcane și de primejdii. Ar avea picioarele la fel de arcuite ca și mine și ar câștiga pentatlonul la olimpiadă. Ar fi singurul copil de care m-aș bucura cu adevărat, căci ar fi aidoma mie, nu ar vrea, în locul științelor naturii, să urmeze limbi străine, ca băiatul meu cel mare, sau în locul atletismului baletul, ca fiica mea. Sunt un străin în propria mea casă, iar adevăratul meu urmaș, leit mie, se va naște cine știe' unde, la cine știe cine din familia noastră și nu se va înțelege cu ei, întocmai ca mine acum. Stein are dreptate, îi țin pumnii.

Stein se schimbase foarte mult. Curând, toată lumea din spital nu vorbea decât despre asta. Începuse să se îmbrace la cel mai bun croitor din oraș. Se tundeă în fiecare săptămână și își cumpăraseră cravate noi. Tot spitalul zicea că face chiuretaje și că se umpluse de bani. Oamenii veneau și la mine să mă întrebe dacă e adevărat.

— Știm că sunteți prieteni... ziceau, făcându-mi cu ochiul. Câteva femei care lucrau în spital au venit la mine să le recomand lui Stein. Tocmai atunci avusese loc procesul dentistului din localitate, care făcea chiuretaje pe scaunul stomatologic. I-au dat cinci ani fără suspendare, fiindcă o femeie fusese gata să moară din cauza hemoragiei. Nu voiam să fiu amestecat într-o afacere ca asta. M-am hotărât să vorbesc cu Stein. Dar nu era un lucru prea ușor. Și la serviciu era altul. Înainte fusese conștiincios, aproape pedant, acum își făcea treaba de mântuială, stătea în secție doar dimineața, și după-masă scornea tot felul de pretexte ca să plece din spital. Șeful lui începuse să se plângă.

— Eu nu sunt un zbir, bolile de piele cer să fii răbdător și tolerant, dar asta-i prea de tot. Dacă domnul Stein nu se schimbă, îl anunț pe director. Ar trebui să-i vorbești — spuse. Am bâiguit, ca de obicei, că de fapt nici nu-l cunosc prea bine și că tot spitalul mă

consideră pe nedrept prietenul lui. Nu m-a crezut, ca de altfel toți ceilalți. Gândeau că ne-am șmecherit atât de tare, încât lucrăm pe ascuns și de aceea nu vrem să se știe că ne cunoaștem. M-am dus acasă la Stein. Locuia într-un cartier îngrozitor, în curs de demolare. Aflat chiar în centrul orașului, era un cartier cu străzi înguste și întortocheate, focar de boli și vicii, iar după război puțini erau aceia care rămăseseră să locuiască în el. Casele, construite poate în evul mediu, nu aveau nici canalizare, nici apă, iar gunoiul se depozita în curte. Nu mai rămăseseră decât câțiva locatari. Și Stein. Am ciocănit îndelung la ușa mansardei lui. Nu avea nici sonerie, nici carte de vizită, cineva îi mâzgălise cu creta numele pe ușă.

— Domnul Stein nu e acasă — se auzi o voce de la parter. Strigase o femeie bătrână, cocârjată, aidoma vrăjitoarelor din basme. În ultima vreme domnul Stein nu mai stă deloc acasă. Merge pe la chefuri, se întoarce după miezul nopții. Dar nu singur... zâmbi veninoasă. În fiecare zi cu alta...

Unde s-o fi dus? Pe atunci în oraș existau doar trei localuri de noapte, cu toate că se zice că înainte de război în fiecare a doua casă existase câte un bar, ba chiar avusese loc un spectacol în care apăreau negrese goale, sosite direct de la Paris. Veneau aici să-și cheltuiască banii magnații cărbunelui din împrejurimi, din acele locuri prea puțin pitorești, față de care orașul era, de fapt, un fel de oază, o stațiune balneară în al cărei efect terapeutic nu credea nimeni. Deci, după război, doar trei din fostele localuri supraviețuiseră. Barul din piață, de la hotelul *La primărie*, al doilea bar, situat la etajul întâi al unei case moderne, celebru prin aceea că portarul boxer arunca bețivii scandalagii prin fereastră, direct pe pavaș, și al treilea, particular încă, din subsolul unei căsuțe de la periferie, în care se adunau ultimele rămășițe ale lumii interlope din oraș — veneau aici de ani de zile — și ultimele rămășițe ale așa-numitei lumi bune — frecventau ostentativ localul, ca să arate că-i preferă pe particulari. Acolo l-am găsit. În mijlocul fetelor. În jurul lui se aflau trei. Nu-mi dau seama cât putea să-l coste, fiindcă și prostituatele erau pe cale de dispariție și prețul lor crescuse din cauza aceasta. Una dintre ele corespundea descrierii: era înaltă, smeadă, cu părul ca pana corbului și cu profil grecesc, numai picioarele nu le avea lungi, și era foarte lată în șolduri, de fapt grasă. Nu pot să vă spun ce surprins am fost când am recunoscut-o în ea pe femeia care ne reclamase directorului. N-am îndrăznit să mă așez lângă ei, și Stein s-a făcut că nu mă vede. Se ocupa doar de femeia aceea cu părul negru și de tovarășa ei, care era și mai grasă. M-am așezat la bar, de unde îi puteam urmări într-o oglindă. După miezul nopții s-au ridicat, de fapt doar Stein și femeia cu părul ca pana corbului. N-aș fi crezut niciodată să ajungă prieteni. Stein făcu plata, o conduse spre ușă și puse să i se cheme un taxi. În tot orașul, pe

vremea aceea, nu existau decât trei taxiuri foarte scumpe, în mine începu să încolțească bănuiala. De unde avea atâția bani acest cântăreț ratat, acest infirmier? I-am urmat pe jos. Am ajuns în fața casei sale cam după o oră; nu era încuiat. Tovarășa lui tocmai pleca. Se mai opri pe scări să-și prindă o jartieră. Stein își luă politicos rămas bun. Mi-am așezat piciorul între prag și ușă.

— Trebuie să-ți vorbesc, domnule Stein... Acum nu mă putea goni. Femeia mă întrebă dacă nu cumva eram gelos și dispăru chicotind echivoc. Stein nici nu mă invită în casă. Tot ce am putut să observ e că înăuntru nu avea mai nimic; doar trei saltele puse direct pe podea și o masă cu un scaun lângă fereastră; pe masă se aflau borcane cu fetusuri umane, în diferite faze de dezvoltare, așa cum le obținem la întreruperile de sarcini. Erau groaznic de macerate și mi-au făcut o impresie ciudată — această unică podoabă în fenol nu dădea camerei un surplus de intimitate. Îți dai seama ce faci? Am început eu. Dar mi-o tăie scurt. N-aveam de ce să-mi vâr nasul în treburile altora. Nu mă amestecase atunci, când cu ancheta la director. Tot ce face, face pe propria lui răspundere. Nu-i treaba mea. Eu să-mi văd de ale mele.

— Nu uita că mi-ai mărturisit...

Izbucni în râs. Nu cumva crezusem toate prostiile alea, spuse la beție? Născocise totul ca să se scuze, ca să motiveze de ce îmi băuse alcoolul. Doar nu-l luasem în serios? Și mă împinse pe ușă afară. În fața casei am întâlnit-o iar pe femeia aceea. Strada era atât de îngustă, încât am fost siliți să trecem foarte aproape unul de celălalt. Abia atunci mi-am dat seama că e altă femeie, mult mai zveltă, cu părul blond. Trecu iute pe lângă mine, cu capul întors într-o parte, de parcă i-ar fi fost rușine. A trebuit să mă țin de zid ca să nu cad. Era soția directorului nostru! Fără să mă uit nici în dreapta, nici în stânga, am mers înainte și am auzit în urma mea scârțâitul cunoscut al ușii lui Stein. Cu siguranță nu mergea la baba de la parter.

Asta zic și eu surpriză! Una dintre doamnele de frunte ale orașului și prostituata de la bar. Ce-i drept, au ceva comun. Trebuie să găsec imediat o fotografie a cântăreței D. Poate au una la biblioteca municipală. Să aibă oare o sosire în orașul nostru? Cum Dumnezeu le-o fi cucerit? Doar nevasta directorului nu se lasă plătită, și bani ca să-i facă ei cadouri n-are de unde să scoată. Ce-i drept, tânără nu mai e, dar aici are de unde alege. De ce s-a oprit tocmai la pocitura asta cu fața ca brânza de vaci? Femeile sunt un mister. Îl cam invidiam pe Stein. Atunci, nu-i înțelegeam încă planurile.

Experiența

La o săptămână după aceea, m-am trezit în farmacie cu fata directorului, o frumusețe de fată, cam de 17 ani. Am înțeles imediat

totul. Corespundea descrierii lui Stein, doar năsucul îl avea ușor în vânt, era adorabilă.

— Vă rog, domnișoară, explicați-mi ce v-a atras la el? Cu ce v-a fermecat? Un bărbat de cincizeci de ani. Ar fi putut să vă fie bunic.

— Mi-a fost milă de el... începu să plângă fata. Și mi-a promis că mă ia de nevastă, voia să avem un copil...

Deodată am înțeles, totul.

— Dar când i-am spus mamei, s-a supărat grozav, și-a ieșit complet din minți, m-a bătut cu gârbaciul. Am fugit de acasă. Nu mă mai întorc...

— Și tata? am oftat. Directorul spitalului era medic primar la ortopedie. Zilnic, la operații, trebuia să tragă de oase și de mușchi, o muncă fizică istovitoare. Ortopediștii sunt oameni puternici. Și doar știam cu toții cât e de sever.

— Tata m-ar omorî — spuse. Exagera, ca toți tinerii. Trebuie să-l găsesc pe domnul Stein.

— Nu-i așa greu. E la dermatologie.

— Tocmai că nu e. De-aia v-am căutat. Azi n-a venit la serviciu.

— Nu e acasă?

— Nu îndrăznesc să mă duc la el acasă. Mama a alergat într-acolo de cum i-am spus...

M-am dus eu în locul ei. Dar pe Stein nu l-am găsit. La el acasă nu era decât doamna directoare, care forțase ușa.

— Și mie îmi era așa milă de el... se indignă doamna directoare. Credeam că are nevoie de ocrotire, de protecție. Netrebnicul. Poți să-i transmiți c-am să-l găsesc eu, oriunde ar fi. Nu scapă el... Părea scoasă din minți, bătea din picior, scrâșnea din dinți. Cine s-ar fi gândit la o înșelăciune ca asta.

Mi-am amintit de toată povestea cam la șapte luni după aceea, când bruneta din localul de noapte a născut în maternitatea noastră. Am fost pe ascuns să-i văd copilul. Dar nou-născuții nu se deosebesc între ei; era o fetiță de trei kilograme patruzeci, cu un puf negru pe cap. Urla la fel cu toți ceilalți. Urla, suga și dormea, alt talent, pentru moment, nu puteai observa. La scurt timp după aceea mama ei s-a mutat din oraș, iar eu am fost transferat. Tot ce-mi aduc aminte e că și femeia asta își motiva la fel ca celelalte relațiile cu Stein:

— Era îngrozitor de urât, mi-a fost milă de el. Credeam că nu are nici o femeie, că poate n-a avut niciodată. Așa că am vrut să-i fac o bucurie. Și îmi pare bine. Fetița mea e cea mai frumoasă dintre toate. Și privi spre celelalte mame. N-am observat nici un semn de frumusețe la pruncul ei.

Au trecut de atunci aproape paisprezece ani. Stein nu și-a publicat nicăieri rezultatele (nu a spus nimănui nimic despre experimentul său), de parcă l-ar fi înghițit pământul. Nu mă mai gândeam de mult

la planurile lui, aveam și așa destul de lucru. Până de curând când, din pură întâmplare, am găsit pe masă, la frizer, o revistă de muzică. Pe ultima pagină se afla o notă scurtă despre un concurs de canto pentru copii. La categoria celor de 13 ani premiul doi fusese câștigat de trei fete, cărora li se publica fotografia. Păreau gemene. Am luat revista acasă și am făcut rost de fotografia lui D. Din tinerețe; singura deosebire era că D. avea cozi. Cele trei fete erau pieptănate mai modern, cu o coadă de cal. Altfel, cele patru portrete semănau leit. Cum e cu puțință ca juriul să fi uitat de această celebră cântăreață de pe vremea bunicilor noștri? Să nu fi remarcat chiar nimeni asemănarea? Și cum se face că au câștigat doar premiul doi? Juriul atribuisese premiul întâi unei oarecare Mařenka Slabihoudová din Brandys. Fotografia ei se afla la loc de cinste, dar Slabihoudová avea un chip de duzină. Cele trei fete care obținuseră premiul doi aveau un profil grecesc frumos, cu trăsături regulate și părul negru ca pana corbului. Deci experiența lui Stein reușise. Cu fiul meu eram certat. Cu un an în urmă se însurase împotriva voinței mele și nici măcar nu mă invitasese la nuntă. Renunțasem de mult la speranța că fiica mea va ajunge o dansatoare celebră și îmi părea bine că găsisese, în cele din urmă, un post de funcționară. Nici una dintre rudele mele nu se ocupa de atletism. Rămăsesem singur cu visurile și ambițiile mele. Pe când Stein reușise. Dar de ce nu dăruise omenirii descoperirea sa? Cum de nu ajunsese celebru? Am căutat adresele celor trei fete gemene. Fiecare locuia în alta parte. La concurs se remarcase asemănarea dintre ele, dar cred că din cauza asta mai degrabă se urau. Cel mai aproape de Praga locuia fosta soție a directorului, într-un orașel mic, într-o casuță cu grădină.

— Toată ziua ar cânta, nefericita. Parcă poți trăi din cântat. În zilele noastre ar trebui să urmeze Politehnica. Politehnica sau limba chineză. Astea sunt domeniile viitorului. Eu așa aș face... Veșnica problemă, care se repeta la infinit. Am întrebat-o cu tact de Stein. A negat că ar fi cunoscut pe cineva cu numele ăsta. Pretindea că fetița e copilul postum al directorului spitalului. Așa stăteau probabil lucrurile și cu celelalte. Toate cele trei femei își aranjaseră cu siguranță viața fără Stein. Am întrebat de concurs. De ce li s-a dat doar premiul doi?

— Concurența era prea mare. Se zice că fata mea cântă foarte bine, dar au participat încă două cu același fond și același timbru de glas. Așa că până la urmă a câștigat Slabihoudová. Era puțin altfel...

M-am întors la Praga cu cursa locală. Era evident că Stein nu-și gândise experiența până la capăt. Triumful cântăreței D. se datora tocmai faptului că era unică. Geniu înseamnă originalitate. Înseamnă să fii unic. Dacă toți ar fi geniali, curând cuvântul ar căpăta un alt înțeles. Dacă am putea comanda cu toții caracteristicile copiilor noștri, lumea ar mișuna de creaturi gata confecționate, ieșite din aceeași

fabrică, în care tiparul e determinat de moda de moment, oamenii s-ar simplifica asemenea insectelor. Dacă toate femeile ar fi frumoase, curând le-am căuta pe cele urâte, dacă toți bărbații ar fi matematicieni geniali, curând nu s-ar mai ocupa nimeni de matematică. Am înțeles de ce Stein își păstrase pentru sine descoperirea.

idiotul din xeenemuende

L-au trimis înapoi părinților încă din clasa întâi, fiindcă era neatent, uituc, împrăștiat și bătăuș; chiar și după învățător a aruncat odată cu călimara. Un caz limpede de oligofrenie; doctorii nu dădeau nici o speranță. Cu toate acestea, soția inginerului Habicht tocmai pe acest copil al ei îl iubea cel mai mult. Descoperise că are talent la matematică și, înainte de război, ținuse o guvernantă, o doamnă în vârstă, care se ocupa zilnic de el. Băiatul acesta slab la minte se numea Bruno.

Despre el mi-a povestit o rudă a mea, care în timpul războiului fusese trimisă la muncă forțată în Xeenemuende și locuise la un profesor în vârstă de 70 de ani. Profesorul acesta o înlocuise în familia Habicht pe severa guvernantă după enigmaticul atac aerian din 4 octombrie. Xeenemuende scăpase până atunci de atacul bombardierelor aliate. Se părea de altfel că pe aici nici nu existau obiective importante. Doar acea uzină subterană în care se fabrica ceva misterios, nimeni nu știa ce anume. În noaptea spre 4 octombrie o bombă minusculă, de calibru redus, căzu chiar pe casa guvernantei lui Bruno, omorând-o numai pe ea, pentru simplul motiv că bătrâna doamnă locuia singură. Cei de la comandament se jurau că la mari distanțe nu fusese semnalat nici un avion inamic. Se vorbea despre o ghiulea de tun cu tragere lungă. Dar de ce tunurile engleze cu tragere lungă din Dover își aleseseră drept obiectiv tocmai căsuța guvernantei lui Bruno, asta nimeni nu mai știa.

Bătrânul profesor primise bucuros oferta doamnei Habicht. Pe lângă pensie, mai câștiga câte ceva din meditații, fiindcă banii nu-i ajungeau nici să-și cumpere cartofi la negru. Nu i-au spus însă că Bruno e idiot. Lucrul acesta îl constată abia la prima lor întâlnire. Bruno era un băiat de cincisprezece anii cu expresia unui copil de șase ani și cu unele apucături de bebeluș. În timpul orei, se aruncă după o muscă și o înghiți, își băgă stiloul în nas și vărsă pe pantalonii profesorului surogatul de cafea, preparat de doamna Habicht. Profesorul, se înțelege, se ridică și vru să plece. Mama disperată avu mult de furcă până să-l convingă să rămână. Îi mări onorariul, promițându-i că, dacă se va ocupa de Bruno, o să-i dea și masa de seară. Iar băiatul, ca și cum ar fi vrut să-i intre în grații, luă poziția de drepti și începu să recite cu glas tare tabla înmulțirii de la 11 la 20, împărțirea și extragerea rădăcinii pătrate.

— Are o memorie formidabilă pentru cifre. Își aduce aminte totul — spuse mama. Știe pe de rost toată cartea de telefon din Xeenemuende. Iar Bruno începu prompt să spună primele 60 de numere, împreună cu adresele abonaților. În schimb limba maternă n-o prea înțelegea, istoria nu-i intra în cap, nu era în stare să citească

nici măcar o frază. Și asta la aproape 15 ani. Profesorul număra minutele până la cină, niciodată în viața lui ora nu i se păruse atât de lungă și niciodată nu venise la vreun elev cu atât de puțină plăcere.

Cam la o lună după aceea, îl surprinse pe Bruno bătându-se pe stradă cu o ceată de copii mai mici. Îi bătea pe băiețașii aceia de 8 ani, le puneă piedică și, o dată trântiți la pământ, îi lovea cu piciorul.

— Bruno! strigă profesorul de departe, dar nu putu să alerge, din pricina respirației anevoioase, astfel că idiotul trebui să fie potolit de o măcelăreasă, care observase întreaga scenă din prăvălioara ei de peste drum. Îl apucă de guler — era o femeie zdravănă — și-l aruncă pur și simplu peste zid în grădina vilei lui Habicht. Chemă apoi copiii la ea și le spălă zgârieturile.

— Așa face mereu — îi explică uimitului profesor. E un idiot! Ar trebui dus la balamuc. Dacă taică-su n-ar fi atât de sus-pus, de mult l-ar fi ridicat. Toți se miră de dumneavoastră că mergeți pe la ei.

Dar în seara aceea, cina la familia Habicht a fost deosebit de consistentă, iar în surogatul, servit după masă, se simțeau chiar câteva boabe de cafea veritabilă. Ba, mai mult, Bruno a stat tot timpul liniștit, privind cu încăpățănare un punct fix din colțul camerei, așa că profesorul nu-și dădu nici de data asta demisia.

În aceeași noapte, întregul oraș a fost zguduit de o nouă catastrofă. Prăvălioara măcelăresei, care locuia peste drum de familia Habicht, fu distrusă în aceleași împrejurări, ca și casa bătrânei guvernante, de o bombă de calibru redus sau de un proiectil de tun. Proiectilul pătrunsese prin fereastră și explodase abia în cameră. Măcelăreasa a ars de vie.

A doua zi, Bruno a râs toată ora. Pe profesor începură să-l treacă fiori de groază.

— De fapt cine are grijă toată ziua de băiatul dumneavoastră? o întrebă cu prudență pe doamna Habicht, în timpul cinei.

— Nimeni. E un băiat tare cuminte. Se joacă tot timpul pe veranda din spatele casei; soțul meu i-a instalat acolo un fel de atelier.

— Mi-ar plăcea să-l văd și eu.

— Nu! a sărit băiatul, cu un glas întunecat și mânios, roșu la față ca un rac.

— Nu lasă pe nimeni să intre acolo — îi explică mama. E împărăția lui — și făcu cu ochiul, conspirativ, către profesor. Din când în când mă uit la el prin gaura cheii — adăugă, în timp ce-l conducea spre poartă. Se joacă toată ziua cu un joc mecanic și cu niște fleacuri pe care i le-a adus soțul meu de la uzină. E o distracție cu totul inofensivă.

— Credeți? — spuse profesorul, uitându-se încă o dată la prăvălioara măcelăresei făcută scrum. Cu copiii ăștia nu știi niciodată la ce te poți aștepta. E bolnav. Ar trebui dus la ospiciu...

Asta o mâniae cumplit pe doamna Habicht. Deci și profesorul se dăduse de partea vecinilor care-l urăsc pe Bruno.

— Da de unde, vă înșelați, aş putea spune că mi-e drag. Mi-e milă de el. Și cred că la ospiciu s-ar simți mai bine.

— Nici în ruptul capului! bătu din picior doamna Habicht. Cât am să trăiesc eu, niciodată!

Așa se face că profesorul se hotărî să controleze singur laboratorul lui Bruno. Când veni la ora următoare, porni direct spre verandă. Băiatul nu încuiase ușa. Legase de picioare un pisoî mic și îl tortura cu un aparat de faradizare. Când profesorul îl salvă, animalul era pe jumătate mort. Bruno n-a vrut să i-l dea. Se încinse o luptă surdă, băiatul scoase niște sunete care semănau cu un grohăit și profesorul simți din nou o strângere de inimă. Nu-i mai rămânea decât să acționeze eu hotărâre. Îi trase lui Bruno una în cap. Băiatul se refugie într-un colț și se uită cu ură la el.

— Krumme! strigă. Krumme! Era numele guvernantei lui Bruno. Pe profesor îl chema Brettschneider. Băiatul știa prea bine acest lucru. Dădu drumul pisoîului pe gazon și plecă fără să mai înceapă lecția. Evită să dea ochii cu doamna Habicht și se duse la uzină, să stea de vorbă cu soțul ei.

Fu condus prin niște coridoare lungi, subterane, escortat de doi soldați în față, doi în spate; parcă ar fi pătruns în cuibul unei insecte de o mărime supranaturală. Inginerul Habicht îl primi nerăbdător.

— Știu că fiul meu se ține de pozne. E un mare ștregar. Dar cum ar putea fi amestecat în cele două catastrofe, nu înțeleg.

— Vom vedea — îi răspunse profesorul. La noapte nu mă culc acasă, pentru nimic în lume. Putem sta la pândă împreună, în grădină.

Profesorul locuia într-o mică vilă, lângă gară.

— Iertați-mă, dar am alte griji. Mai importante... refuză inginerul Habicht.

Dar dimineața veni în fugă. Căci în timpul nopții, locuința profesorului fusese distrusă de un proiectil minuscul, care explodase chiar lângă patul lui. Din grădină, profesorul văzuse clar traiectoria balistică luminoasă a proiectilului, care nu era mai mare decât palma lui și lăsa în urmă o dâră de fum.

— Mă duc imediat la comandamentul orașului — îl anunță pe Habicht. Nu vreți să veniți cu mine?

Comandant era pe atunci maiorul von Schwarz, căruia îi era subordonată și uzina. Au ajuns până la el.

— Ciudată poveste. Aproape de necrezut. Dumneavoastră o admiteți? se întoarse von Schwartz spre inginerul Habicht. Credeți, într-adevăr, că fiul dumneavoastră ar putea avea vreun amestec în catastrofele astea?

Habicht se bâlbâi, se înroși, păli, nu știu ce să spună, până ce von

Schwartz începu să strige la el.

— Trebuie să vă mărturisesc, domnule maior — spuse inginerul — acum o lună am adus acasă planurile noii noastre arme secrete „Vergeltungswaiffe zwei”. Aveam atât de mult de lucru, că nu mai pridideam. Poate că băiatul a dat de hârtiile acelea. Ține minte o mulțime de lucruri. În unele privințe e destul de priceput. Nimeni nu poate spune cu certitudine ce anume se petrece în creierul lui...

Această comunicare a fost hotărâtoare pentru soarta bătrânului profesor. Pe de-o parte aflase un secret: ce fel de arme se fabrică în uzină, pe de altă parte, băiatul inginerului avea dintr-odată mai mult preț decât denunțatorul lui. Profesorul dispăru într-un lagăr de concentrare. Și, de fapt, în felul acesta, fu salvat.

— Asta înseamnă că băiatul dumitale e un geniu — spuse von Schwartz, pe când mergea la Bruno, însoțit de Habicht și de bucătarul comandamentului.

— E un cretin — răspunse Habicht. Avem și certificat medical.

— Dumneata ești un nătâng, fiindcă nu ți-ai dat seama ce a reușit să realizeze copilul dumitale. Dumneata și alți douăzeci ca dumneata nu sunteți în stare să dirijați rachetele noastre în așa fel, încât să atingă o anumită țintă. Și iată că un băiat de cincisprezece ani nimerește de la distanță ferestrele, cu o precizie de un metru! Îți dai dumneata seama ce important ar fi dacă *fau zwei* ar putea distruge la Londra anumite obiective precise și n-ar trebui să o trimitem așa, la voia întâmplării?

Habicht amuți.

— Dar planurile teleghidării nu le-am adus niciodată acasă.

— Cred și eu. Astfel de planuri nici nu există. Ele sunt opera băiatului dumitale... Și von Schwartz îi ordonă bucătarului să se pună pe treabă. Pentru prima oară, după patru ani de război, bucătarul pregăti din nou frișcă pentru un tort de ciocolată, umplu eclerurile cu cremă și frecă untul pentru prăjitura Malakoff.

Bruno se repezi la aceste bunătăți cu capul înainte, ca un purceluș, scurmând cu nasul printre dulciurile și torturile frumos ornamentate. Bucătarul înghețase, în timp ce doamna Habicht se văita că băiatul o să-și strice stomacul. Singur maiorul von Schwartz aștepta calm. În cele din urmă, băiatul începu să râgâie și voi să plece.

— Stai puțin — îl opri maiorul cu pumnul lui de fier. O să capeți zilnic bunătăți din astea dacă ne spui cum procedezi.

— Dar ce-a făcut? întrebă mama în locul lui. E un băiat cuminte, nu face nimic rău. Maiorul o împinse brutal la perete.

— Ia spune, cum dirijezi rachetele alea ale tale? urlă el în urechea lui Bruno. Mărturisește, dacă vrei să nu-ți frâng oasele — și-și scoase din carâmbul cizmei vechea lui cravașa. Șfichiui cu ea aerul, iar doamna Habicht leșină. Nimeni nu se ocupă de ea. Băiatul privea cu

încăpățănare spre un colț al camerei, în timp ce-și lîngea cu limba lui nițel prea lungă resturile de prăjitură ce-i rămăseseră pe bărbie. Era clar că nu înțelegea nimic. Nu se împotrivi câtuși de puțin când maiorul începu să-l bată. Păstra mereu aceeași expresie.

În cele din urmă, transpirat și gâfâind de oboseală, von Schwartz își rupse cravașa. Dădu drumul băiatului, se îndreptă din șale și strigă părinților:

— Până dimineată să-mi aflați cum procedează pușlamaua; de nu, întreaga familie ajunge în fața Curții Marțiale. Cu tot neamul, mai adăugă de la ușă.

În fața casei au și apărut SS-iști, postându-se pe la ferestre. Von Schwartz continua să înjure și în automobil. În seara aceea nu se mai duse la biroul lui de la primărie, ci plecă să se culce printre soldați. La primărie rămăsese doar frumoasa lui secretară, pe care o adusese din Italia la începutul războiului.

Muri în noaptea aceea, fiindcă primăria fu distrusă de un proiectil minuscul, care de data asta pătrunsese prin acoperiș și mistuise întreaga clădire până la temelii.

În cazărmi fu declarată starea de alarmă, maiorul își prinse la cingătoare pistolul cel greu, marca Parabellum, și ordonă să fie dus de urgență la vila familiei Habicht.

— Unde-i Bruno? l-a întrebat sec pe inginer. Cu glas tremurat, părinții îi răspunseră că băiatul se dusesse la culcare. Îl găsiră pe verandă, lîngă niște șine mici, în momentul în care tocmai monta o nouă rachetă pe o rampă de lansare miniaturală.

Von Schwartz l-a împușcat pe la spate, țintind drept în ceafă. Doamna Habicht s-a repezit la el. Voise să-i ia pistolul, iar acum — înnebunită de durere — își smulgea părul și își sfâșia rochia de pe ea.

— Ce ți-a făcut? Ucigașule!

Maiorul a încercat să-i explice.

— Nu putem admite ca cineva să-și ucidă aproapele numai pentru că acesta l-a supărat — și încă folosind tehnica cea mai modernă. Era un idiot.

— Dar voi, voi ce faceți? câți oameni ucideți voi la Londra cu rachetele voastre? V-au făcut vreun rău cât de mic englezii aceia? N-aveți nici un motiv să-i ucideți. Sunteți cu toții niște idioți...

Von Schwartz vru s-o aresteze pe loc, dar în clipa aceea răsunară sirenele.

— Nu-i nevoie, urlă maiorul în receptor. Nu-i nevoie să dați alarma. Pericolul a fost lichidat.

Drept răspuns, peste cartierele de locuințe ale orașului începu să cadă o ploaie de bombe incendiare. Între timp aliații descoperiseră secretul orașului Xeenemuende. Un sfert din populație a plătit cu viața acest prim atac aerian. Printre ei și inginerul Habicht. Unii socotesc că

e păcat. Se spune că ar fi fost un excelent tehnician, unul dintre părinții armelor rachetă. Un geniu.

ultima aventură a căpitanului nemo

De fapt îl chema Peřinka. Ca locotenent, Peřinka asigurase transportul între Baza a II-a lunară și aeropoartele terestre — uneori direct, alteori cu escală la stația cosmică 36 sau 38. Era o muncă monotonă și încă de pe atunci exista propunerea ca piloții acestor rachete să fie înlocuiți cu instalații automate, capabile să înregistreze cu mult mai mare precizie și mai din timp un meteorit primejdios sau o defecțiune la mașini și care, pe deasupra, nu obosesc niciodată.

Pe urmă însă a avut loc celebra avarie a rachetei-cisternă 272 BF, care nu a putut ateriza pe stația cosmică 6. Exista pericolul să explodeze, să distrugă întreaga stație și în felul acesta să facă imposibil pentru câteva săptămâni traficul între Pământ și Lună, lucru care ar fi dus la sistarea activității celor mai mari fabrici de pe Pământ, dependente practic de transportul minereului ieftin și de bună calitate de pe Lună. Iar bazele de pe Lună vor putea să reziste fără transporturile de alimente? Au provizii destule? Cât timp vor fi izolate? Iată întrebările pe care și le punea atunci oricine, căci nu exista familie pe Pământ care să nu aibă vreo rudă pe una din stațiile lunare. Consiliul superior al astronauticii era criticat din toate părțile și se părea că președintele va trebui să-și dea demisia.

Tocmai atunci a sosit știrea că un locotenent necunoscut, pe nume Peřinka, riscându-și viața, a sosit cu „cada” poștală cosmică 4 (așa era numită pe atunci racheta mică și umflată care asigură drumurile scurte), a reparat defecțiunea de la direcția rachetei-cisternă și a aselenizat în siguranță pe una din bazele lunare. După aceea a trebuit să stea câteva săptămâni în spital — toată acțiunea o întreprinsese în costumul de antrenament astronomic — dar când i-au dat drumul, președintele Consiliului în persoană îl aștepta ca să-i mulțumească pentru gestul său eroic și să-l avanseze. Așa deveni locotenentul Peřinka căpitanul Peřinka și căpitanul Peřinka căpitanul Nemo. Căci Agențiile internaționale de presă îi stâlceau în fel și chip numele ceh și atunci când s-a transmis știrea că Peřinka va conduce noua rachetă Nautilus, trimisă să dezlege tainele lui Neptun, pe loc a fost botezat Nemo, căci cărțile lui Jules Verne se bucurau și atunci de mare succes și erau cunoscute pretutindeni. Reuter, ce-i drept, stăruia pentru o altă formulare: captain Peřinka of Neptun, căpitanul Peřinka de Neptun — ca particulă nobiliară — dar nu i s-a alăturat nimeni.

Opinia publică mondială s-a obișnuit repede cu căpitanul Nemo care descifrase tainele planetei Neptun, adusese bacterii vii de pe Uranus și salvase cu ocazia unui mare cutremur de pământ, mai exact spus a unui cutremur de planetă, rezervele de radon de pe Jupiter. Ori de câte ori în sistemul nostru solar avea loc vreun accident sau vreo catastrofă, ori de câte ori era nevoie de cineva să-și pună viața în joc,

căpitanul Nemo se afla la fața locului. Adunase în jurul său un echipaj compus din oameni ai domului, în majoritate consăteni din Skalice, și devenise idealul tuturor băieților de pe cea de-a treia planetă a noastră, denumire științifică dată uneori Pământului.

Dar continua automatizare și progresul tehnic făceau din ce în ce mai puțin posibilă orice fel de intervenție de acest gen: Peřinka-Nemo ajunsese șeful detașamentelor de intervenție de pe Pământ și trecuseră câțiva ani de când nu mai avusese prilejul să-și dovedească eroismul. El, împreună cu echipajul său, constituia mai degrabă sursa de inspirație pentru tot felul de scriitori, model pentru sculptori și pictori, ținea prelegeri în fața tinerei generații. Așa se face că își schimba des domiciliul și odată cu el și prietenele. Căci femeile îl iubeau. Era frumos, bine făcut, cu o barbă mare și cu tâmpilele încărunțite, idealul tinerelor fete. Iar acasă, se-nțelege, era nefericit.

De fapt, din cauza asta devenise erou. Cel puțin așa susținea un psiholog, care publicase o lucrare științifică pe această temă. *Sinuciderea și eroismul. Observații asupra conexiunilor*, așa se numea opera. Autorul se referise tocmai la cazul căpitanului Nemo. Dacă acest celebru cosmonaut ar fi avut o căsnicie mai fericită, dacă nu s-ar fi însurat cu o fată din Žatec, deci dintr-o regiune în care se cultivă hameiul, ci cu o consăteană din Skalice, crescută cu viță de vie, dacă soția lui n-ar fi fost atât de scrupulos preocupată de știință (era geoloagă), ci ar fi avut măcar un strop de fantezie și dacă fiul lui i-ar fi semănat — astăzi căpitanul Nemo ar fi rămas, sub numele de Peřinka, în sânul familiei și lumea nu ar fi aflat niciodată de existența lui. Dar așa stând lucrurile, nu punea prea mare preț pe viață, dimpotrivă, se străduia încontinuu să evadeze din ea. Fiul său se născuse miop. Din copilărie purta lentile groase, și se dedicase muzicii. Compusese o simfonie, pe care nu i-o executase nimeni niciodată, biroul lui gema de note și era util societății numai fiindcă din când în când zdrăngănea la harfă și preda lecții la acest instrument neglijat în cadrul cercurilor artistice. Fiul eroului, harpist. Asta, se-nțelege, nu-l putea mulțumi pe căpitanul Nemo. De aceea căuta destindere în altă parte. Ultima oară, se pare, o găsisse lângă o matematiciană negresă de la universitatea din Tombouctou. Dar toată lumea știa că nici negresa de douăzeci de ani nu-l va ține prea mult pe Nemo înlănțuit lângă ea. Era cunoscut pentru nestatornicia lui, lucru destul de rar pe vremea aceea, fiindcă oamenii se căsătoreau după o profundă chibzuială și după consfătuiri cu diverși specialiști, așa că aveau mai multe șanse să conviețuiască în fericire. Specialiștii, se-nțelege, se străduiau întotdeauna să armonizeze interesele celor îndrăgostiți. Pe vremea aceea, eroismul nu era considerat o meserie, fiind ceva prea ieșit din comun, și care nu aducea o satisfacție reală. Eroi erau considerați inginerii care proiectau noi mașini, ori descopereau substanțe noi, ori

rezolvau o nouă problemă. Nu mai era necesar să-ți riști viața. Așa se face că în această lume civilizată, pe care o salvase de câteva ori, căpitanul Nemo devenise un străin, o piesă de muzeu pe care femeile o admirau fiindcă tânjeau după senzații tari și fiindcă nu uitaseră încă că dragostea este singurul lucru ce nu s-a schimbat prea mult de pe vremea când omul abia ieșise din junglă. Peřinka și echipajul său primeau scrisori de dragoste din toate colțurile Pământului, ba chiar din toate colțurile sistemului nostru solar. Că lucrul acesta nu contribuia la consolidarea căsniciilor lor, e lesne de ghicit. Ba, dimpotrivă, tocmai popularitatea lor era aceea care-i făcea să dorească să rămână eroi, să cucerească noi lauri, să se întoarcă biruitori. Căci chiar și negresa din Tombouctou începuse să se gândească la o conviețuire atunci când călătoriile eroice n-au mai fost necesare. Chiar și fata aceasta cu fire aventuroasă dorea să-l lege pe Nemo cu dragostea ei, așa cum reușise pe vremuri geoloaga din Žatec. Dar căpitanul nici nu voia s-audă de așa ceva. Asta ar fi însemnat sfârșitul tuturor aventurilor, începutul bătrâneții și al bolilor. Nu-și putea imagina ce-ar face într-o căsnicie fericita. Ar fi fost silit s-o distrugă, fiindcă i-ar fi trebuit un motiv ca să-și ia din nou zborul și să-și riște iar viața, întocmai bețivului care are nevoie de un motiv ca să se îmbete. Nemo cunoștea viețile tuturor aventurierilor celebri din istorie, știa să-și argumenteze științific teoria și susținea că omenirea își va da până la urmă seama că înflorirea ei tehnică, care îi face pe toți să trăiască ocrotiți, ca în vată, are nevoie de existența unor probleme, că fiecare om trebuie să-și cultive în el sentimente combative, că bărbații, ca să rămână bărbați, au nevoie de aventuri și, deci, de riscarea vieții în Cosmos sau oriunde, altundeva depinde de existența generațiilor viitoare, generații mai sănătoase. Era o filosofie destul de ciudată, puțini erau de acord cu ea și Nemo avea din ce în ce mai puține argumente, căci în ultimii cinci ani echipajul său trândăvisese. Oamenii începuseră să fie nemulțumiți. Așa că se bucurară cu toții când, într-o noapte, căpitanul fu chemat de urgență, ca la alertele din vremurile de demult, la ministerul principal.

Pirații

— De data asta, căpitane Nemo — i se adresă ministrul solemn — este vorba despre o enigmă cu totul neobișnuită și foarte primejdioasă. Pentru că de data asta nu pare a fi amenințat numai Pământul nostru, ci însuși Soarele, sursa întregii vieți a sistemului nostru, a tuturor celor din jurul nostru... ministrul făcu un gest solemn spre adjunctul său științific, poftindu-l să continue el. Nemo ședea, împreună cu adjutantul său, de partea cealaltă a mesei mari de conferințe. Erau singuri în cameră. Adjunctul ministrului se îndreptă spre harta cosmică:

— Bineînțeles, la început nici nouă nu ne-a venit să credem, dar am greșit, tovarăși. Observațiile au la bază purul adevăr. Cam cu un an în urmă am primit de la o universitate oarecare o lucrare a unui tânăr cercetător care se ocupa de apariția novelor. Lucrarea era bine documentată, cu referiri la vechile hărți stelare egiptene, întocmite cu douăzeci de secole în urmă, și la cele mai recente observații din constelația Centauri și din nebuloasa Andromeda, sfârșind cu afirmația că navele nu explodează, ca să spun așa, de la sine, ci sunt aprinse conform unui plan anume. Întocmai ca atunci când o expediție pleacă în munți aprinde vetrele în urma ei, ca să dea de știre în vale. În felul acesta tragem concluzia existenței unei rachete, unei nave cosmice sau unei planete mici, care se deplasează singură în spațiu și distruge stelele una după alta. Interesant e că această idee o întâlnim încă din surse antice. Fiindcă, după această lucrare, următoarea țintă a piraților cosmici ar fi tocmai imediata vecinătate a sistemului nostru solar lângă planeta Jupiter s-a montat, în grabă și fără a se aduce la cunoștința publicului, un telescop care să observe traseul corpului presupus. Comunicările acestui telescop le-am interpretat abia azi... adjunctul ministrului luă o riglă lungă și o îndreptă spre harta astronomică. Ministrul nu mai putu suporta încordarea. Sări în sus.

— Sunt aici! strigă. Se apropie de noi! I-am găsit! — de enervare, își șterse fruntea cu batista, respira agitat. Pirați blestemați... spuse și se așează iar. Nu era de mirare că se înfuriase în halul ăsta.

— Dacă informațiile egiptene sunt adevărate, acest corp călătorește prin univers cam de nouă sute de mii de ani... continuă adjunctul științific. Am reușit să-i calculăm traiectoria, deși este foarte complicată. E exclus să fie o planetă a vreunei stele îndepărtate. Corpul acesta se deplasează prin forță proprie!

— Forță proprie? Deci e o rachetă? Izbucni tânărul adjutant al lui Nemo...

— Este de șapte mii de ori mai mare decât rachetele pe care le putem construi noi azi... spuse ministrul adjunct. Iar stelele le aprinde de la o depărtare uriașă. Peste un an, Soarele nostru intră în raza ei de acțiune. Peste un an poate provoca explozia sistemului nostru...

— Care sunt ordinele? întrebă Nemo și scoase carnetul de note, de parcă s-ar fi luptat zilnic cu pirați cosmici de șapte mii de ori mai mari.

— Ordinele? Ce, ați înnebunit... izbucni iar ministrul. Vă putem trimite împotriva lor? E ca și cum ai trimite o furnică împotriva unui elefant...

— Dacă furnica e șmecheră. Și are destul acid... râse Nemo.

— Nu putem face pentru voi nici o minune — continuă ministrul.

— Vă dăm ultimul tip de rachete militare cu armament radioactiv, care însă, se-nțelege, este vechi de mai bine de o sută de

ani... spuse adjunctul ministrului. Tânărul adjutant al lui Nemo se încruntă.

— Arcuri și săgeți o să avem? Lui Nemo îi plăcea să glumească. Era celebru prin aceea că în mijlocul celei mai mari primejdii știa să spună o vorbă de duh.

— Asta e un lucru serios, căpitane — spuse ministrul.

— Văd. Acum piloții dumneavoastră automați nu vă mai sunt de nici un folos. Nu-i puteți trimite atât de departe, fiindcă n-ați mai putea ține legătura cu ei, nu-i așa? Atât de departe poate zbura numai un echipaj uman.

— Bineînțeles... ministrul adjunct se încruntă. Tocmai de aceea e o sarcină benevolă. Nimeni nu trebuie să afle despre ea, doar n-o să speriem oamenii care, abia de câteva generații, trăiesc fără teamă de războaie. Vom difuza o știre doar dacă misiunea voastră nu e îndeplinită.

— Dacă nu-i facem inofensivi?

I-au explicat că nu e vorba despre asta, că ar fi mult mai bine să cadă la o învoială, să nu-și facă degeaba dușmani în Cosmos, dar nu vor să-i comande ei lui Nemo, îi cunosc eroismul, dar și chibzuința. De îndată ce pirații se îndepărtează de sistemul nostru, înseamnă că am câștigat.

— Vă dăm imediat de știre, nu-i așa? Întrebă adjutantul.

— Asta-i cam greu — spuse Nemo.

— De ce? Adjutantul avea cu puțin peste douăzeci de ani. Îl priviă toți trei. Ministrul, Nemo și adjunctul ministrului.

— Dragă băiete, doar știi de existența relativității. Peste jumătate de an, când te vei apropia de corpul acela — vei zbura cu o viteză aproape egală cu viteza luminii — pe Pământ vor fi trecut mai mult de o mie de ani.

— O mie de ani? șopti adjutantul și se gândi că, cu o mie de ani în urmă, în Cehia domnea Přemysl Otakar.

— Prietene, asta e o misiune pentru voluntari...

— Și e o mare aventură.

— Mă tem, că ultima... spuse căpitanul Nemo; apoi se ridică, lovi ostășește din călcâie și dori să discute amănuntele întregii expediții.

— Și acasă ce-o să spunem? mai vru să știe adjutantul.

— Doar nu vreți să-i speriați pe cei de acasă, spunându-le că peste doi ani cineva ne va aprinde Soarele? Plecați într-o expediție normală, iar peste o lună transmitem știrea că ați pierit. Sau credeți că pentru cei dragi ar fi mai bine dacă v-ar aștepta până la moarte? Nepoții voștri nu vă vor mai cunoaște, peste o mie de ani tot v-ar uita cu toții.

— Dacă-i învingem pe pirați... râse Nemo. Altfel, oricum ne revedem cu toții curând.

— Dumneata mai crezi în viața de apoi? râse ministrul.

— Aventurierii își pot permite tot felul de ciudățenii... spuse căpitanul. Dar, dacă vreți să știți, nu cred. Îmi plac aventurile tocmai fiindcă îl fac pe om să riște totul...

— Numai că asta nu-i o aventură — îl întrerupse adjutantul tulburat. Practic, e moarte sigură. Nu putem distruge un corp care a aprins la distanță, în decursul secolelor, câțiva sori, și chiar dacă am reuși, ne întoarcem între străini, între oameni care nu ne vor cunoaște...

— Prieteni, veți fi singurii care vor vedea un viitor atât de îndepărtat — spuse ministrul.

— Și este vorba despre o expediție voluntară — accentua adjunctul.

— Dacă vedeți vreo altă soluție, spuneți-ne. Consiliul mondial își stoarce zadarnic creierii de zeci de ore...

— Și s-au gândit la noi. Frumos din partea lor — spuse căpitanul măgulit. Acum v-aș ruga să-mi dați câteva amănunte... Înainta spre ministrul adjunct așa cum comandantul de armă se îndreaptă spre conducătorul ofensivei.

Despărțirea

— Iar nu vă lasă în pace? se plânse doamna Peřinková, pe când făcea bagajul soțului său. Ce Dumnezeu, nu puteau trimite pe altul mai tânăr? Aș fi zis că nu mai au nevoie de tine, acum, la 50 de ani... Credeam că măcar la bătrânețe o să trăim și noi mai liniștiți. Ne-am putea muta undeva la munte, vecinii vor să închirieze acolo o casă, ne-am putea odihni și noi cu adevărat...

— O să ne odihnim în mormânt... căscă căpitanul care, de când se întorsese acasă, stătea lungit pe canapea. Înaintea fiecărei expediții dormea și lenevea douăzeci și patru de ore, „hiberna”, cum zicea el. Nicăieri nu se odihnea așa de bine ca acasă. De aceea nevasta lui știa că ori de câte ori vine la ea, e ca să-și ia rămas bun. Numai în ultimii ani o vizita și duminicile și sărbătorile.

— Spune-mi, Lacko² cât mai vrei să-ți faci de cap ca un copil? Când ai să te întorci la noi... se ridică furioasă.

— Nu înțeleg de ce nu mă lași să mă odihnesc. Dacă ai ști ce importantă e expediția asta...

— La fel ai zis și înainte de Neptun, înainte de Jupiter, înainte de furtunilor lunare și în perioada ploilor de meteoriți... întotdeauna e expediția cea mai importantă și întotdeauna îți servește doar ca să poți pleca de acasă...

— Ce fel de casă e și asta? privi în jurul său. Pe băiat nu l-am văzut de azi-dimineață.

— Zice c-a găsit, în fine, o formație care să-i execute una din simfonii. De ieri repetă cu ei.

— Nu vine să-și ia rămas bun? N-a primit știrea?
— O să aibă premieră, înțelegeți doar, îl scuză mama.
— Și eu am una — spuse Nemo, care nu știa cum să numească ultimul spectacol de gală. S-a dus totuși să-și caute fiul. Voia să asiste măcar la o repetiție.

Sala era aproape goală, doar câțiva oameni mai în vârstă moțăiau pe scaunele de la margine. Orchestra scotea sunete ciudate, tânărul Peřinka dirija fără note și, preocupat, cu ochii închiși, nu văzu că tatăl său îi face semne dintr-o lojă laterală. Auzea numai propria sa muzică. Parcă ar fi fost singur în sală. Nemo trânti nemulțumit ușa. Întâlni un plasator bătrân.

— Cum vă place simfonia asta? îl întreabă.

— E modernă, ce-i drept e drept... spuse plasatorul.

— Aș fi vrut să știu dacă vă place... în clipa aceea răsunară din sală niște sunete stridente, deosebit de neplăcute și de zgomotoase. Nemo o luă la fugi și nu se opri decât în fața casei.

Acolo îl aștepta fata din Tombouctou. Sosise în zori cu un avion-rachetă special. Nemo își aminti cum plânsese când refuzase pentru ultima oară s-o ia de nevastă.

— Mergem să reparăm o instalație între Mercur și Venus — râse Nemo. De data asta o să ne încingem, nu glumă. Când ne-om întoarce, n-o să-mi mai fie cald în Tombouctou...

— Eu știu că nu te mai întorci, căpitane... întotdeauna îi spunea căpitane. Chiar eu am confirmat știrea...

— Ce știre?

— Despre pirații de șapte mii de ori mai mari — zâmbi ea. Mi-am zis că asta va fi, în fine, o aventură pe gustul tău. Puteam să trimit înapoi toată lucrarea, ne-o adusesese un student tânăr, aș fi putut să mai câștig puțin timp pentru noi. Dar avem alte îndatoriri, cum spui tu mereu...

— Se-nțelege.

— Trebuie să ne luăm măcar rămas bun. Nu vin la start. Vreau să fim singuri când ne despărțim...

Așa se face că Nemo iar nu s-a întors la doamna Peřinková și nu și-a mai văzut fiul înaintea decolării. Valiza i-a adus-o adjutantul la rachetă, după ce îl căutase acasă. Nemo sosi cam palid și tras la față. Toți membrii echipajului băgară de seamă, dar întotdeauna venea așa la start și se obișnuiseră să râdă cu îngăduință de el.

Ministrul principal le pregătise de data asta cea mai grandioasă despărțire. Nu se făcuse nici o economie. Sosise consiliul guvernamental mondial, toate rudele celor ce plecau și o mulțime uriașă de admiratori: femei, fete și tineri, așa că puteai vedea chipuri entuziaste alături de cele indiferente ale rudelor, obișnuite cu asemenea evenimente și de cele grave, îngrijorate chiar, ale celor ce

cunoșteau taina acestui start. Când a rostit toastul solemn, ministrului aproape că-i tremurase glasul. Nu știa cum să mulțumească întregului echipaj și le promise că actul lor eroic nu va fi dat nicicând uitării. Când își luă rămas bun de la Nemo, îi tremura și mâna, iar în cele din urmă izbucni în plâns.

Apoi, după ce rudele și curioșii plecară, echipajul se mai întâlni o dată în secret cu reprezentanții guvernului întregii lumi.

— În mâinile voastre se află viețile noastre. Viețile rudelor noastre, ale copiilor noștri și ale copiilor lor, ale tuturor generațiilor viitoare. Oamenii și-au dat deseori viața în numele generațiilor viitoare și jertfa lor nu a fost niciodată zadarnică. Voi aveți certitudinea că e așa. Altă consolare nu vă putem oferi. Regret că nu merg cu voi, dar asta ar crea o stare de alarmă. Ori noi nu ne putem permite panica. E mult mai bine să lupti, decât să aștepți și să fii o victimă.

Au cântat apoi pentru echipajul compus din diferite naționalități marșuri din epocile de glorie militară, dar n-au prea prins. Nimeni n-a lăcrimat la Castalda sau la Marșul lui Radețki. Noroc că, până la urmă, capelmaistrului i-a venit o idee salvatoare. S-a cântat în viteză corul final din Simfonia a IX-a de Beethoven, improvizat, așa cum și-l aminteau membrii fanfarei. Acesta a fost momentul cel mai solemn din toată despărțirea, fiindcă și-au dat seama cu toții că trăiesc de generații întregi într-o epocă în care toți oamenii sunt frați și în care acum a apărut, dintr-odată, un nou motiv de Teamă.

Zborul

În decurs de jumătate de oră atinseră viteza dorită, căci în ultima clipă rachetei i se aduseseră unele îmbunătățiri. Fusese adaptată noului ei scop. După o oră, adjutantul aduse șefului știrea primită de la stația de radio. Pe Pământ, unde trecuseră câțiva ani, fusese dat un comunicat despre pieirea lui Nautilus III, cum botezaseră nava lor cosmică.

— Vasăzică acum suntem morți de-a binelea.

— Să comunic echipajului știrea? Întrebă adjutantul sfios.

— Bineînțeles. Între noi nu trebuie să existe nici un secret.

Membrii echipajului primiră mai întâi cu râsete știrea morții lor. Ziceau că cine supraviețuiește propriei sale morți va trăi până la adânci bătrâneți. Și chiar așa era căci, dacă supraviețuiau întâlnirii cu corpul cosmic, urmau să se întoarcă pe Pământ ca moșnegi de o mie de ani, în plinătatea forțelor lor. Dar subiectul ăsta l-au epuizat iute. Curând începură să apară simptomele atât de frecvente în timpul călătoriilor în univers. Echipajul începu să dea semne de oboseală și de tristețe, oamenii se închiseră în ei și deveniră melancolici. Un leac

minunat îl constituiau glumele. Nemo le spunea adesea:

— Dacă pe vremuri oamenilor nu le păsa că de la Praga la Moscova, cu avionul, îmbătrânesc cu două ore, de ce pe voi v-ar deranja că îmbătrâniți cu câțiva ani? Principalul e că nu vă dați seama, asta-i important... Dar când glumele nu-și mai făcură efectul fu silit să înăsprească regimul zilnic. Foamea și frica goneau cât ai bate din palme meditațiile sterile. Așa se face că el, căpitanul, trebuia să născopească cele mai diferite primejdii pentru nava lor, care funcționa excepțional. O dată le-a spus că s-a dereglat aparatul de bord și trebuie să schimbe așa, în mers, piesă după piesă. Pe urmă s-au bucurat că au scăpat. Altă dată le-a spus, chipurile, că i-ar amenința o ciocnire cu un meteorit, așa că au trebuit mutate repede toate proviziile din partea amenințată și pe urmă, când, cică, meteoritul a evitat racheta, au trebuit să fie readuse la vechiul lor loc. Cu un alt prilej îi sperie ca ar fi apărut pericolul unei epidemii, adusă de la start, și toți au trebuit revaccinați. Apoi ceva nu fu în regulă cu alimentele și două zile li s-a dat doar pâine cu apă. Căpitanul trebuia să le împestrîzeze încontinuu drumul cu mici sâcâieli, ca oamenii să nu cadă pradă indolenței și meditațiilor sterile, care — după cum ne arată experiența — nu duc la nimic bun.

Dar pentru Peřinka nimeni nu inventa asemenea variații. Prin toate trebuia să treacă singur. Singur trebuia să învingă sentimentul inutilității întregii expediții și a propriei lui vieți, în care va rămâne pe veci singur, disperarea provocată de misiunea deznădăjduită ce-i fusese încredințată și de viața fără speranță pe care o lăsase în urma sa pe Pământ. Se înțelesese cu medicul navei ca, ori de câte ori acesta își dădea seama că starea de depresie a căpitanului devine amenințătoare, să inventeze o criză de ficat, datorită unor calculi biliari, care, zicea el, trebuiau dizolvați în cabinetul medical al navei cu ajutorul unor prafuri speciale. Și în timp ce căpitanul, în cabinetul doctorului, se îmbăta, căci refuza orice alt medicament în afara șliboviței, nava o conducea adjutantul, care în aceste intervale scurte vedea mai clar care este pentru el, de fapt, scopul călătoriei: să demonstreze cât este de capabil, ca data viitoare să fie el șef. De obicei, după două zile, căpitanul nu mai era mahmur și venea din nou în cabina de comandă, ca să inventeze alte obstacole în fața cărora echipajul să tremure de teamă, pe care să le învingă, ca pe urmă să serbeze victoria.

Numai că după ultima mahmureală, Nemo n-a trebuit să inventeze nimic. Se părea că întâlnirea cu corpul cosmic se apropie. Intrase în zona lor vizuală. Era o rachetă, semănând mai degrabă cu un dirijabil de forma unui trabuc, de mărimea unui planetoid mic, cam jumătate din Luna noastră. Plutea foarte încet în direcția sistemului nostru solar. Nu exista nici o îndoială — se îndrepta spre

Soare.

Dispuse imediat transmiterea știrii pe Pământ, cu ajutorul unei instalații speciale. Era mai degrabă o încercare, fiindcă, de la o asemenea depărtare, orice legătură cu Pământul era mai mult decât îndoielnică. Declară apoi starea de alarmă. Echipajul trebui să facă cu schimbul la aparate, să doarmă în costumele cosmice și cu armele în mână.

Îndreptă cele mai grele catapulte cu tragere lungă în direcția colosului și ordonă reducerea vitezei.

Întâlnirea

Existau câteva posibilități. Întregul stat-major se întruni și calculatoarele electronice elimină pe rând noi și noi combinații. Acestea se reduceau de fapt, în linii mari, la două: sau să atace direct acest corp străin sau să ajungă la o înțelegere.

Ținând seama de cele făcute până atunci de pirați în spațiu, majoritatea statului-major fu pentru atac direct. Toți își mai aminteau foarte bine de exploziile experimentale și își închipuiau că în întreg spațiul nu poate exista nici o instalație care să reziste forței atomului dezagregat. Va supraviețui oare mica navă a atacanților exploziei unei mase atât de grozave? Va supraviețui Nautilus unei asemenea catastrofe? Greu de răspuns, fiindcă nimeni nu știa din ce materie e construit de fapt corpul cosmic. Pe lângă asta e foarte probabil ca echipajul acestei superrachete să fie inteligent și dispus să discute. Dar dacă pirații misterioși îi prind și îi nimicesc pe negociatori? Iată riscul acestei soluții. De fapt însă riscul primei soluții era și mai mare: pieirea tuturor.

Așa că, în cele din urmă, Nemo se hotărî să zboare până la apariția aceea misterioasă, împreună cu câțiva dintre oamenii cei mai credincioși înarmați până în dinți, și să încerce să discute. Luă startul în „cada” cosmică demodată, care-l făcuse celebru pentru prima oară.

Ce surprinși au fost cu toții când și-au dat seama că racheta semăna foarte bine cu unele tipuri terestre de rachete de transport, doar de mai multe ori mai mare. Zburară în jurul ei ca un satelit, dar nu observară nici o mișcare. Sau n-au nici un fel de observator, sau vor să cădem la învoială, sau au murit cu toții, gândi Nemo!

— Ne oprim lângă intrarea principală... arată spre orificiul uriaș de la prora corpului. Intrarea principală nu era păzită, așa că putură pătrunde cu ușurință în interior. Erau cinci. Legați prin cabluri de „cadă”, coborâră în interiorul rachetei unul câte unul. Primul era adjutantul. Peste câteva minute se întoarse. Ochii îi ieșiseră din orbite și scuipa sânge, asta e tot ce putură să vadă prin dispozitivele de protecție din sticlă groasă ale costumelor de astronaut. Au trebuit să-l

trimită repede la barca lui. Nimeni nu mai avea chef să coboare. Stăteau nehotărâți, cu picioarele grele ca plumbul, în mână cu câte o lanternă mică, care le permitea să se deplaseze și cu o pușcă automată pe spate. Nimeni nu se mișca. În cele din urmă, Nemo făcu un pas înainte. Încetul cu încetul își dădu drumul în adâncul navei.

Nu coborâse nici trei metri, când în cap începu să-i răsunе, obsedantă, o idee pe care parcă i-o șoptea cineva:

— Suntem prieteni, suntem prieteni, suntem prieteni... auzea el. De fapt nu auzea nimic. Era ca atunci când te obsedează aceeași melodie. Propoziția aceasta se repeta în capul lui ca o plăcă de patefon stricată.

Începu să-i cam fie frică, cu atât mai mult cu cât cuvintele despre prietenie se învâртеbeau mai tare în capul lui. În cele din urmă atinse cu picioarele un fel de podea. De îndată ce se opri, peretele din față, gros de câțiva metri, începu să se deschidă; părea că sunt pregătiți să primească oaspeți. Închise ochii și trecu iute prin deschizătură, luminându-și calea cu conul îngust al razelor lanternei. Cam după trei minute fu orbit de o lumină puternică.

Se afla la marginea unui hol extrem de mare, al cărui capăt nici nu-l putea vedea. Iar în fața lui se aflau niște monștri.

Cel puțin așa i se păru. Era convins că și el le-ar părea un monstru monștrilor acelora. Ceea ce îl surprinse cel mai care era faptul că nu semănau între ei. Una dintre aceste creaturi, mare cât o balenă, semăna cu un infuzor congestionat, alta avea un fel de cili pe toată suprafața corpului, iar a treia avea opt picioare. Toate erau transparente și Nemo putea vedea cum prin corpul lor pulsează un lichid ciudat: la fiecare, pe alte căi. Stăteau nemișcate. Dacă n-ar fi văzut cum le bate inima, ar fi crezut că sunt moarte.

— Dorm doar, sunt congelate, le poți trezi încălzindu-le, se trezesc imediat... auzi iar vocea din cap. Bănuia că e vorba despre niște microemițatori de pe suprafața creierului. Stinse imediat lanterna. Nu voia să-i trezească, nu voia să le încălzească bârlogul nici cu lumina lanternei. Smuci iute de câteva ori de cablul cu care era legat. De îndată ce-l traseră sus, auzi cum, în urma lui, peretele izolator se închide.

— Sunt cu-adevărat monștri — le spuse însoțitorilor săi și trase iute un gât de șliboviță. Protozoare gigantice. Când eram mic, m-am uitat o dată într-un microscop, la o picătură de apă. Asta e o picătură de apă de șapte mii de ori mai mare... spuse și aproape credea ce spune. Alergară spre nava lor, luară startul spre rachetă și adunară în grabă statul-major.

— Propun — zise adjutantul, care între timp își revenise — să prindem pe suprafața rachetei toate explozivele de care dispunem, să le reglăm timpul pentru săptămâna viitoare și s-o ștergem înapoi, spre

Pământ...

— Dar dacă ne sunt prieteni... obiectă Nemo. N-avem dreptul să-i nimicim fără un avertisment prealabil. Dacă ne aduc vreo solie sau vor să ne pună în gardă împotriva vreunei primejdii?

Hotărâră ca explozivele să fie conectate la nava uriașă a infuzorilor gigantici, dar totodată să încerce să ducă și tratative.

— Cine vine cu mine ca negociator? întrebă în cele din urmă Nemo. Privi la călătorii încercați, dar toți îi evitară privirea. Pentru prima oară în acești ani, pentru prima oară le era frică. Se zvonea că, atunci când l-au adus la cabinet, adjutantul se afla într-o stare de nedescris. Delira într-una despre monștri, despre pocitanii, se putea vedea prin ce trecuse.

— Vin eu... spuse adjutantul. Toți îl priviră mirați. Trebuie să dreg ce-am stricat...

Sfinxul

Se aflau acum amândoi la marginea încăperii aceleia uriașe, în apropierea infuzorului ca o balenă și a algei cât un elefant. Pseudopodele uriașe ale celei de-a treia creaturi zăceau undeva în spate. Ceilalți monștri nu puteau fi distinși, de fapt nici nu se străduiau s-o facă. Auziră iar în cap cele două informații. Și începură, încetul cu încetul, să încălzească atmosfera. Aduseseră cu ei un acumulator activ, așa că după mai puțin de o oră văzură cum lichidul din corpul infuzorului începe să circule mai repede, pseudopodul creaturii necunoscute tresări și alga începu să se întindă, leneș și voluptuos.

Până aici întâlnirea fu urmărită de echipajul navei Nautilus III, fiindcă adjutantul luase cu el o cameră de televiziune. Dar de îndată ce alga se mișcă pentru a doua oară, imaginea se tulbură, ca privită prin apă, legătura se întrerupse.

Secundul convocă imediat statul-major. Fiindcă cei doi negociatori nu mai răspundeau nici când trăgeau de cablu, se întrebară cu toții dacă nu e cazul să atace, să pornească împotriva colosului. În cele din urmă însă se hotărâră să trimită o a doua grupă. Aceasta constată că peretele este închis — nu se deschide la nici un semn, rezistă și autogenelor de pe stațiile cosmice care, după cum se știe, dizolvă orice substanță! Hotărâră să mai aștepte o oră la intrarea în racheta uriașă și pe urmă să atace. Exact după cincizeci și nouă de minute, cei doi negociatori dădură din nou semne de viață. Se așezară în „cada” cosmică, reveniră la bordul rachetei, adunară echipajul și Nemo ordonă întoarcerea.

— Și încărcătura de exploziv?

— Puteți s-o lăsați. Oricum știu despre ea... spuse și se închise cu adjutantul și cu medicul navei în biroul său. Discutară cam zece ore.

Între timp, oamenii observară că nici echipajul colosului nu stă degeaba. Trabucul uriaș păru că se frânge în două, apoi se îndreptă la loc și luă startul cu toată viteza, în direcția opusă Soarelui nostru. Părea că misiunea Nautilusului fusese dusă la bun sfârșit. Dar enigma navei misterioase nu fusese încă dezlegată. Toți așteptau cu nerăbdare ce le va spune căpitanul. De aceea veniră curioși la apelul de seară;

— Mă tem că vă voi dezamăgi... li se adresă Nemo. Am discutat cu mesagerii străini (căci nu erau nimic altceva) numai câteva cuvinte. Ei ne răspundeau transmițându-ne gândurile. Se pare că au ajuns cu mult mai departe decât noi în această artă. I-am întrebat dacă se îndreaptă spre sistemul nostru și de ce. Ne-au răspuns că au fost trimiși, cu mult timp în urmă, de pe planeta lor în Cosmos ca să viziteze sistemul nostru unde, conform informațiilor pe care le dețin, trăiesc viețuitoare dotate cu inteligență, adică ființe vii care știu totul despre ele și despre mediul înconjurător, ființe conștiente.

Am întrebat ce doresc și de ce au bătut atât amar de drum până la noi. Dacă îi putem ajuta, dacă vor să se mute pe planeta noastră și, bineînțeles, le-am arătat imediat de ce lucrul acesta nu e cu putință. Ni se părea că nimic altceva decât un pericol de moarte ar fi putut sili aceste creaturi s-o pornească la un drum atât de lung și de istovitor.

Au răspuns că tot ce vor să afle e răspunsul nostru la problemele fundamentale ale vieții... Zicând acestea, căpitanul se înroși ca un școlar care, scos la tablă, uită brusc lecția. Mi-e foarte penibil, știu că vouă o să vi se pară comic, dar zău c-așa au spus... privi spre adjutant, acesta dădu din cap și repetă:

Au spus că vor să afle răspunsul nostru la problemele fundamentale ale vieții.

E clar că nu i-am înțeles — continuă căpitanul. Am crezut că se referă la sensul vieții. Ori acesta e limpede pentru oricine! Sensul vieții este transformarea naturii înconjurătoare, dar se vede că nu asta voiau. Poate că se gândeau până unde am ajuns cu cunoașterea vieții. Așa că le-am oferit listele pe care mi le dăduse doctorul nostru: știți doar că deținem secretul producerii de noi țesuturi, putem prelungi viața omenească, știm să vindecăm chiar și organisme cele mai lezate. Dar nu asta voiau. Problemele fundamentale ale vieții. Aveam impresia că o strigă cu toții, ca o mulțime uriașă pe un stadion, ca atunci când o haită de câini turbați te urmărește cu lătratul ei. Voiau răspunsul. Iar noi nu-i înțelegeam.

— Problema fundamentală a vieții... îi taie vorba adjutantul. Bineînțeles, ne-am gândit că s-ar putea să fie doar o tactică, că vor să ne rețină cu ajutorul unei dispute filosofice. Cui vor ei să spună că pribegesc nu de un an sau doi, ci de minimum două sute de mii de ani câți s-au scurs de când au părăsit blestemata lor de nebuloasă spirală, și aprind pe drum stea după stea, ca să le dea de știre celor de acasă

că-și continuă drumul, că s-au lăsat de bună voie pe jumătate omorâți, transpuși artificial într-o stare de hibernare, doar ca să afle răspuns la o întrebare de care la noi se ocupă tot soiul de pierde-vară, de bețivi și de filosofi? Mi-a trecut prin minte că ar putea fi o simplă stratagemă, pe noi ne țin de vorbă și între timp distrug racheta. Am încercat să vă transmit ordine.

— Nu trebuia să faci asta! urlă la el Nemo furios. Infuzorul care se afla cel mai aproape de noi a deschis imediat ușa izolatoare și ne-a dat afară.

— Spuneți-le că le-am deconectat explozivele — ne-a spus el. Vedem că în sistemul vostru viața nu este încă perfect rațională...

— Dacă vă mai rețineau un minut, ne hotărâsem să atacăm...

— Proștilor... spuse căpitanul. Imbecililor. Nu s-ar fi întâmplat nimic. Nu pricepeți că făpturile acelea au o tehnică cu mult mai perfecționată decât a noastră? Eram cu totul la cheremul lor și ne-au cruțat. Asta fiindcă e mult de când nu se mai ocupă cu asasinatele și cu distrugerea, fiindcă alte probleme îi interesează pe ei...

Tăcu o clipă și pe urmă ceru iute scuze echipajului său,

— Întâmplarea asta m-a scos din fire, și, pe deasupra, încep să îmbătrânesc. Știți că până acum n-am strigat niciodată la voi. Dar am impresia că monștrii aceia ne-ar fi putut spune mai multe, am impresia că am pierdut ceva. Poate că viața, cu cât e mai perfectă, pune mai multe întrebări.

— Principalul e că ne-am salvat căminele... spuse secundul.

— Le-am salvat? De la ce le-am salvat? Întrebările nu amenință pe nimeni.

— Își continuă drumul! Doctorul năvăli în cameră fără să se anunțe și fără salutul de rigoare. Nu se întorc acasă spre Andromeda, își continuă drumul în spațiu. Și au redus din nou viteza.

— Cred deci că undeva în univers viața știe să răspundă care e problema ei principală...

— Fundamentală, căpitane — îi atrase atenția adjutantul.

— Fundamentală. Căpitanul era încă furios pe adjutant. Se întoarse spre echipaj și le citi cu glas slab ordinul pentru a doua zi. Niciodată nu-l mai auziseră dând un ordin cu o voce atât de scăzută.

Îmbătrânește, își spuseră. Dar se înșelau. Căpitanul lor începuse să mediteze.

Nautilus trei sute

La întoarcere, nimeni nu le mai inventă mici obstacole pe drum, nimeni nu mai avu grijă ca oamenii să nu gândească și să nu se frământe. Căpitanul ședea zile întregi în biroul sau și privea pe fereastră spațiul gol și întunecat, adâncimile enigmatice ale veșniciei care poate nu e veșnică, ale infinitului finit.

Bucătarii începură să gătească mai bine, ofițerii mai slăbiră disciplina, ordinul se citea când se adunau cu toții, nimeni nu se mai ocupa ca lumea de drum. La început le-a plăcut, dar mai apoi au început să se teamă. În cele din urmă, la cazane nu mai mergea aproape nimeni, pofta de mâncare le pierise, dormeau prost și îi chinuiau gânduri ciudate. În această stare de spirit aterizară. Racheta, se înțelege, se lăsă exact pe locul de unde își luase cândva startul. Era seara târziu. Nu observară să se fi schimbat ceva pe aeroport. Abia aterizară, că dinspre hangare porniră spre ei niște camioane de tip vechi. Bărbați în salopete le făceau semn unde să coboare și pe unde s-o ia ca să ajungă la mașini. Le zâmbeau și le strânseseră cordial mâinile, păreau, într-adevăr, prietenoși. Dar asta fu totul. Niciun fel de miting, nici un reporter, nici curioși, nici o delegație guvernamentală, cu fanfară, care să le mulțumească, nimic. O primire oarecare, de parcă s-ar fi întors dintr-o plimbare pe Marte. Căpitanul se simți cam ofensat.

— N-ați știut că aterizăm?

— Bineînțeles că am știut. Ne-ați întrerupt circulația pe principala linie de rachete spre Mercur. A trebuit să contramandăm cinci ture, fiindcă nu eram sigur că o să respectați cu exactitate timpul.

— Noi respectăm întotdeauna timpul... i-o tăie căpitanul. Nici măcar nu vine să-mi mulțumească vreun ofițer superior? Întrebă distant.

— Vine mâine, mâine dimineată, acolo unde veți fi cazați — spuse bărbatul cu care stăteau de vorbă. Era un bărbat înalt cu fața albă-cenușie, cu un aspect nesănătos. Invită întregul echipaj în camioane. Își luară cu ei doar strictul necesar. Porniră încurcați. Nu așa își imaginaseră întoarcerea lor pe Pământul salvat.

— Am fi putut foarte bine să-i trimitem încoace pe monștrii ăia. Poate că ar fi trezit ceva mai mult respect...

De îndată ce mașinile ajunseră pe șoseaua principală, auziră în urma lor o bubuitură. Căpitanul se răsuci iute. Pe aeroport dăduseră foc Nautilusului. Tocmai explodaseră rezervoarele. Strigă furios, odată cu ceilalți membri ai echipajului. Bătură în ușile cabinei, dar mașina își mări viteza.

— Și nu ne-am luat cu noi măcar o pușcă... se căina secundul. Adjutantul căpitanului se aplecă și, în plină viteză, încercă să înțepe cu briceagul cauciucurile din spate ale mașinii. În clipa aceea se auzi în difuzoare:

— Domnilor, vă rog, aveți puțină minte. Vă atrag atenția că proveniți dintr-o epocă ce trimitea zilnic în Cosmos câteva rachete. Dacă le-am păstra pe toate care revin pe Pământ, curând n-am mai avea unde să aterizăm. Sunteți al treisutelea echipaj care s-a întors, după sute de ani, pe acest aeroport. Nu știm de ce, pe vremea voastră, atâția oameni doreau să zboare în spațiu, cu greu putem pricepe, dar

ne străduim. Străduiți-vă și voi să înțelegeți dificultățile noastre...

Adjutantul renunță. Mașina avea cauciucuri pline, nu puteau fi înțepate. Între timp opriră în fața taberei, compusă din câteva clădiri joase, mobilate în stilul epocii în care părăsiseră Pământul. Hamalii alergară spre ai — le luară bagajele. Erau cu toții cam palizi. Cazarea îi plăcu căpitanului.

— Aș vrea să mulțumesc comandantului vostru... zise el șoferilor.

— Măine... zâmbiră aceștia încurcați. Măine dimineată... Salutară și plecară.

Când ajunse lângă dormitorul său, Nemo auzi dinăuntru râsete. Deschise ușa. Oamenii lui stăteau tăcuți și nehotărâți lângă paturile lor. Pe un pat din colț ședea un bătrân nebărbierit, îmbrăcat în ceea ce fusese cândva un costum de astronaut, și se tăvălea de râs.

— Spune...

— Susține...

— Că nu erau oameni... auzi căpitanul.

— Cică ar fi un fel de roboți... Slujitorii albi-negri... Dublurile cenușii...

Nemo se duse întins la omul acela ciudat, care se prăpădea de râs, și îi cârpi o pereche de palme zdravene. Tipul sări în sus. Strânse pumnii. Dar pe urmă măsură din ochi umerii căpitanului, văzu că întreaga cameră e împotriva lui, așa că se mulțumi să scoată un șuierat.

— Nici bătaia n-o cunosc. Și nu le place când ne batem noi.

— Cine sunteți voi? Întrebă căpitanul.

— Cine? Micul echipaj ai unei rachete particulare, care și-a luat startul din California și a încercat să afle dacă nu e rost de ceva câștig pe Mercur. Numai că ni s-a dereglat comanda și am rătăcit ani de zile între Mercur și Pământ, până ne-a observat cineva și ne-a adus aici. Nici nouă nu ne-a venit să credem că salvatorii noștri, cu care jucaserăm tot drumul cărți și băuserăm suc de grapefruit, sunt de fapt niște mașini produse în fabrică. Da, domnilor, doctorul Erasmus vă va explica mâine totul. Trebuie numai să așteptați până dimineată.

Problema fundamentală a vieții

— V-ați înapoiat într-o epocă în care progresul tehnic a luat sfârșit — le spuse doctorul Erasmus a doua zi de dimineată. Era poate și mai palid decât slujitorii săi albi-negri. Omul a început să inventeze mașini care să-l înlocuiască în muncile sale de rob. Era un lucru ideal, căci omul ca ființă inteligentă știe să facă cel mai bine față muncii lui, dar nu suportă înjosirea de sclav. Așa că, de îndată ce s-au inventat mașini care puteau fi niște slujitori perfecți, mai rămânea o singură problemă: ce chip să li se dea. Chipul frumuseții ideale nu părea potrivit: oricine se putea îndrăgosti de slujitorul său, îl putea urî, pedepsi sau se putea răzbuna pe el, își putea transpune obiceiurile

umane în relațiile cu o mașină. S-a făcut de asemenea propunerea — v-o spun doar pentru a nu omite nimic — ca slujitorul ideal să aibă înfățișarea de maimuță sau de câine. Maimuța a fost considerată nepractică, iar câinele care, ce-i drept, e tovarășul omului din vremuri de demult, nu are toate calitățile necesare, nu poate îngriji pe cineva, nici nu poate face curățenie și nu poate executa anumite treburî în locul omului, nu se poate ocupa de el atât de bine, încât acestuia să nu-i rămână decât două preocupări: creația și meditația, aceste unice activități cu adevărat umane. În cele din urmă slujitorii au fost fabricați în alb și negru, fiecare om a primit unul care-i seamănă leit, un fel de sosie cenușie, care-i rezolvă toate treburile și care are grijă sub toate aspectele de modelul său. Și dumneavoastră puteți primi o asemenea sosie dacă vă va plăcea epoca noastră, dacă veți reuși să vă adaptați ei. Nu trebuie să aveți grijă de el, el va avea grijă de voi, este dirijat de la o centrală comună printr-un creier mecanic comun, care se conduce după indicația: aveți grijă de omenire. Astfel problema tehnică a fost definitiv rezolvată, omul a fost eliberat o dată pentru totdeauna de muncă.

Bineînțeles, dacă preferați să trăiți ca pe vremuri (la bătrânețe te obișnuiești mai greu cu lucrurile noi), puteți rămâne în rezervația asta, destinată vouă și tuturor celor care se întorc din spațiu.

Era ceva cu totul neobișnuit. Ce anume fac oamenii în ziua de astăzi? Nemo întrebă acest lucru.

— Pot să vă arăt — spuse doctorul Erasmus și dădu drumul unui ecran de televiziune de pe perete. Apăru o grădină prin care se plimba sosia doctorului Erasmus, discutând cu câțiva prieteni. Abia acum își dădură seama că cel de pe ecran e om, iar cel care le vorbise era slujitorul său cenușiu. Erasmus, cel de pe ecran, se întoarse dintr-odată spre echipajul de față, le zâmbi și le făcu semn cu mâna, apoi se cufundă din nou în discuția cu prietenii săi, de parcă acesta ar fi fost lucrul cel mai important din lume...

Tot echipajul Nautilusului se hotărî să vadă cum arată noua epocă. Dublura lui Erasmus zâmbi. Așa încep roți. Dar, din păcate, nu toți termină la fel de entuziaști.

Primul drum pe care îl făcu căpitanul fu la Institutul de istorie. Ceru să i se dea însemnările referitoare la călătoria lui. Data decolării și data la care a fost anunțată moartea lor. Nu obținu nimic. Nu se păstrase nicăieri nici o mențiune despre pirații cosmici, căci, probabil, ministerul se temuse atât de tare să nu provoace panică, încât uitase să lase orice fel de documente în favoarea echipajului de pe Nautilus...

— Găsiți-mi-l, vă rog, pe Peřinka!

Dublura cenușie îl privi nedumerit.

— Pe Ladislav Peřinka, vestitul erou, supranumit Nemo... declară

căpitanul, și privi în jur, dacă nu cumva îl aude vreo cunoștință. Dar dublura cenușie dădu nedumerit din cap.

— Poate vreți să spuneți Igor Peřinka... Igor se numea fiul pe jumătate orb al căpitanului. Dvořák, Janáček, Peřinka? Cei trei muzicieni celebri din Cehia? Îl întrebă, politicos, robotul.

— Muzicieni?

— Vreau să spun compozitori... Peřinka e, cu siguranță, cel mai celebru dintre ei, orice copil o știe. Casa lui natală a fost conservată mii de ani în forma ei inițială. În jurul ei se organizează seri muzicale și discuții despre muzică; acolo tot timpul geme de oamenii... accentuă cuvântul oameni.

Așa se face că, după o mie de ani, căpitanul se întoarce acasă.

Din fericire, în ziua aceea nu era nici un concert. Se temea că nici azi, după atât amar de vreme, n-ar fi suportat miorlăielile fiului său. Fosta lor casuță se afla acum în mijlocul unui parc, toate vilele învecinate fuseseră dărâmate. Zări de departe, pe fațada casei, două plăcuțe strălucitoare de aur. Una în memoria fiului său, slăvind lucrările compuse aici și amintind rolul jucat de el în istoria muzicii. A doua — se apropie de ea cu inima bătând gata să-i spargă pieptul — în memoria soției sale. În amintirea căpitanului Nemo nu pusese nimeni nici o plăcuță. Se mai uită atent o dată, dar nu găsi nimic.

— Ea a murit cu un an înaintea prezentării concertului lui Igor la Rudolfinum — auzi o voce în spatele său. Se întoarce speriat. Din umbra boschetelor ieși propriul său adjutant.

— A trebuit să aibă grijă de fiul dumneavoastră, care până la urmă a orbit. L-a îngrijit douăzeci de ani. A murit în brațele ei. Și nici ea n-a trăit atât cât să-i cunoască gloria. A fost descoperit la un an după moartea ei. Femeia asta a fost o sfântă, căpitane.

— De ce mi-o spui?

— Fiindcă am iubit-o.

— Dar n-ai spus niciodată nimic...

— Iar dumneavoastră, bineînțeles, nu vi s-a părut niciodată ciudat că vin tot timpul la dumneavoastră acasă, că-mi ajunge doar să mă apropiu de ea. O înșelați cu negresa aceea, care s-a măritat la o săptămână după plecarea noastră...

— Nu e adevărat.

— Ba e adevărat. A avut doisprezece copii. Puteți să-i găsiți urmașii. Azi au ajuns la o sută. Eu am plecat cu Nautilus numai din cauza soției dumneavoastră, căpitane, voiam să demonstrez că nu e greu să devii erou, că pot rezista la fel de bine ca și dumneavoastră, deși nu-s atât de lat în umeri. Numai că ea vă iubea pe dumneavoastră. Iar dumneavoastră o iubeați pe fata aceea...

— Asta e o altă ciudățenie a vieții, nu-i așa? O altă problemă.

— Nu e nici o problemă, e un lucru sigur, Dumneavoastră ați

distrus-o, căpitane... E o porcărie, nu o problemă. V-ați purtat cu ea într-un mod mârșav.

Niciodată adjutantul nu-i vorbise astfel. Vedea clar că trebuie să facă din nou ceva pentru echipajul său, să-i găsească și să-și găsească o nouă menire, căci perioada asta prea semăna cu zilele goale ale drumurilor spațiale.

Dar la Institutul de astronaautică n-au vrut să-l primească.

— Avem echipajele noastre, compuse din roboți. Nu văd de ce v-ați primejdui viața. De ce vreți să faceți lucruri pe care le pot rezolva mașinile și să neglijați activitățile pe care doar oamenii le pot duce la bun sfârșit?

— Iată actele mele — le întinse ca un bătrân desperat. Știu să conduc o rachetă la fel de bine ca mașinile voastre. Și dispun de un echipaj de flăcăi unul și unul, care m-ar urma și în iad.

— Nici un organism nu ar mai rezista la programul nostru cosmic actual. Pur și simplu nu avem cum să vă folosim. Studiem curbura universului, proprietățile luminii, încercăm să obținem viteze mereu mai mari, toate astea sunt sarcini cărora nu le puteți face față. Dedicăți-vă filosofiei sau artei, esteticii, preocupările cele mai importante în momentul actual...

— Sunt bătrân... spuse căpitanul și se ridică de pe scaun. Slujitorul cenușiu declară că-i pare rău. În clipa aceea, peretele biroului său se deschise și în cameră pătrunse, înclinându-se, modelul lui, un om cam de cincizeci de ani, îmbrăcat ca un artist, cu paleta și pensula în mână. În spatele lui se zărea un tablou uriaș, abia schițat. Declamă cu glas tare:

— Când cineva spune că pentru el vremea filosofiei nu a venit încă sau că a trecut, e ca și cum ar spune că pentru el nu a venit încă vremea fericirii, sau că a trecut... Acesta e Epicur, prieteni, o înțelepciune veche de trei mii de ani și jumătate! Găsește-ți o activitate creatoare. Căci fiecare om are un talent care dă un sens vieții sale, care-i demonstrează lui însuși că există și prin care se poate cel mai bine manifesta. Jucăriile astea tehnice lasă-le copiilor și mașinilor, pe cine îl mai interesează! În fața noastră se află acum lucruri mai importante. Cele mai arzătoare sunt problemele fundamentale ale vieții... Nemo mai auzise asta.

— Le-a dezlegat cineva? întrebă el.

— Dragă domnule, omenirea e încă prea tânără. Asta nu e ca și cum ai dezagrega atomul sau ai zbura în jurul lui Jupiter. Problemele astea cer timp, răbdare, cer întreaga personalitate; răspunsul nu-l poți da numai prin cuvinte, ci și prin modul în care trăiești...

— Eu nu mai pot să mă schimb. Mă ofer să vin mâine cu întregul echipaj la vechiul loc de start... hotărî definitiv căpitanul.

Pictorul strânse din umeri, de parcă ar fi regretat că și-a pierdut

timpul cu el. Se întoarce iar la pânza lui, peretele se închise. Dublura cenușie se înclină în fața căpitanului.

— Cum vreți, eu v-am avertizat. De fapt e o sinucidere.

Răspunsul final

Căpitanul nu putea să doarmă. Își amintea lipsa de entuziasm cu care îl întâmpinaseră ieri băieții, cum nu păreau convinși cu toții că cel mai bine e să ridice ancora. Până la urmă reușise să le explice, până la urmă înțeleseseră. Promiseseră că vor veni. Încă nu se luminase de ziuă când porni, aproape în goană. La locul de start ajunse pe jos, împleticindu-se. Sosise prea devreme. Roboții însă munciau de zor. Racheta pe care o pregăteau nu avea formă de rachetă, semăna mai degrabă cu o picătură sau cu o sferă, îl cam înspăimântă. Și instalațiile de lansare se schimbaseră complet, nu se mai putea descurca în ele. Dublurile cenușii îl lăsară să intre peste tot, putu să se uite la tot ce dorea, doar că zâmbeau cam ciudat, a scuză, de parcă nu s-ar fi convenit ca un om cu o înfățișare atât de serioasă să-și piardă vremea cu asemenea prostii cum sunt aparatele unei rachete. Nemo se întoarce la locul startului. Oamenii lui soseau, unul după altul, prin ceața dimineții. Purtau din nou vechile lor costume. De data asta vor decola fără muzica și arcuri de triumf, dar va fi mai bine, mai bine pentru toți, căci pe Pământ n-ar putea să trăiască mai departe; cu genul ăsta de viață nu te poți obișnui...

Cam asta le spuse pe pista netedă pe care se aflau. Ceața dimineții aproape că-l înăbușea; tuși de câteva ori. Apoi le citi numele, fiecare urmând să strige „prezent”, să înainteze și să dea mâna căpitanului. Strigară „prezent”, înaintară și dădură mâna.

Erau dublurile, slujitorii cenușii ai oamenilor din echipajul său. Îi trimiseseră în locul lor. Nici unul din blestemații aceia nerecunoscători nu se prezentase. Căpitanul se frecă la ochi. Ceața e de vină, își zise el. Și se așeză pe piatra cea mai apropiată, căci i se părea că nu mai poate să respire.

— Căpitanul Peřinka? se aplecă spre un bărbat lat în spate. Purta o uniformă strălucitoare, frumoasă, cum nu văzuse căpitanul în viața lui.

— Da... îi privi chipul de aproape.

— M-au trimis de la Biroul central. Dacă îmi permiteți, voi prelua comanda... Se recunosc. Desigur, era chiar el. Doar puțin mai cenușiu.

— Dacă vrei. Dacă vor — spuse căpitanul, simțindu-se înfrânt. Dublura lui salută cu respect și lipi călcăiele, exact cum obișnuia Peřinka. Peste o clipă își auzi din rachetă propriul glas, auzi ordinele energice și hotărâte, comenzile și răspunsurile, ca în urmă cu mulți ani. Peste câteva minute racheta săltă ușor deasupra Pământului (de

unde or fi luând forța motrice?) și zbură încet spre nori. Făcu semn cu mâna. Imediat însă privi în jur, dacă nu cumva îl vede cineva. E doar o prostie să faci semn cu mâna unei mașini care lucrează singură și cu atâta precizie.

Se întoarse și porni agale spre fosta lui casă. De data asta, locul era înțesat de oameni. Se cânta Simfonia Finală a fiului său. Recunoscuse sunetele ciudate. Care pe vremuri, înainte de plecare, îl speriaseră. Azi nu-i mai păreau atât de neobișnuite. Începu să le asculte cu atenție. Rămase lângă un copac, departe pe auditoriu; vântul îi aducea frânturi de sunete. Văzu racheta cum dispare la mari înălțimi.

Și dintr-odată îi trecu prin minte că dacă atunci, în fața pelerinilor din constelația aceea îndepărtată, ar fi stat fiul său, poate că el ar fi fost în stare să le răspundă.

Trebuia să le spună să nu trimită rachete pentru a afla răspuns la problema fundamentală a vieții, gândi el. Răspunsul trebuie găsit pe Pământ.

Orchestra amuți și se auzi harfa care îi aduse aminte de ceva nespus de frumos.

un proces despre care nu a aflat nimeni

— Onorat tribunal! Profesorul Neuman se ridică de îndată ce procurorul își termină rechizitoriul, privi la cei de față, își fixă pincez-ul și începu să citească cu glas calm, de parcă ar fi vorbit în fața studenților: Sunt acuzat de a-l fi atacat pe profesorul Orlov în laboratorul său și de a-l fi lovit cu microscopul în cap, provocându-i astfel leziuni grave. Îmi pare nespus de rău. De fapt voiam să-lucid...

Cei prezenți în sală amuțiră. Ziariștii începură să scrie repede. Toți priveau surprinși la acest acuzat care voia cu tot dinadinsul să-și agraveze vinovăția. Dar profesorul continuă netulburat:

— De mai bine de șaptesprezece ani predau histologia la Facultatea de Științe Naturale. Catedra mea, după cum poate știți, își are sediul într-o clădire veche a orașului nostru universitar, la un loc cu catedra de fiziologie. Vreau să spun, doamnelor și domnilor, că acolo histologia vegetează, fiindcă profesorul Orlov cu fiziologii săi ne-au surghiunit de mult la subsol, unde suntem siliți să lucrăm toată ziua cu lumina aprinsă. Orlov mi-a limitat și fondurile. Trebuia să-i supun spre aprobare toate cheltuielile, deși nu e șeful meu și habar n-are de histologie. Știe toată lumea că lipsa de cunoștințe de specialitate o compensează doar prin înrudirea cu ministrul cultelor și al învățământului, în a cărui familie s-a strecurat cu multă dibăcie prin căsătorie.

Lucrările lui de cercetare sunt opera asistenților săi, pe care și-i poate alege dintre tinerii oameni de știință, în timp ce eu nu am decât un singur ajutor, pe tânărul doctor Mach. Cam cu un an în urmă, asistentul meu a experimentat un nou colorant pentru fibra nervoasă, descoperit de mine, pe care l-am numit etnacroton G. Numai că în timp ce lucra la secțiunile microscopice de țesut, o parte a colorantului s-a evaporat probabil și l-a intoxicat. Până atunci nu avuseserăm nici cea mai mică bănuială despre acest efect al noului compus. Părea că e vorba despre cea mai puternică otrăvă cunoscută până atunci, acționând sub formă gazoasă, insesizabilă, și era de ajuns o singură inspirație ca să producă spasme tetanice ale întregului organism. Surâsul sardonice clasic se întipărise pe fața doctorului Mach, astfel că părea că își bate joc de starea în care se află. Desigur, însă, nu-i ardea de așa ceva, căci coloana vertebrală îi era încordată ca un arc și, când l-am găsit, atingea podeaua doar cu capul și cu tălpile picioarelor. Nu se putea mișca, viața lui era în primejdie. Am distrus imediat colorantul toxic, cerând totodată, pentru a nu știu câta oară, să se dea secției mele măcar o cameră care să poată fi aerisită, căci dacă am fi avut-o nenorocirea nu s-ar fi întâmplat. Peste câteva luni, când asistentul meu, din fericire, se însănătoșise, în institut a apărut în cele din urmă o comisie de anchetă. Erau doi funcționari cu haine de

lustrin ponosite, care au început să mă interogheze cu obrăznicie. Voiau să afle caracteristicile și tipul gazului toxic care provocase otrăvirea. Eu aveam nevoie de o nouă încăpere, iar ei m-au întrebat din nou, cu asprime, despre etnacronitul G. A început să mi se pară suspect. I-am dat afară.

Peste o săptămână a venit la mine ministrul cultelor și învățământului în persoană. Mai întâi am crezut că a greșit ușa.

— Ruda dumneavoastră lucrează la etajul întâi — i-am atras eu atenția. La el sunt primiți oaspeții...

Dar ministrul venise la mine. I se raportase că am descoperit un nou gaz toxic. Se arată foarte interesat de munca mea. Sunt histolog — am accentuat eu — mă interesează țesuturile vii, nu otrăvurile. Etnacronitul l-am descoperit întâmplător.

Se zice că toate marile descoperiri din lume au fost opera întâmplării, n-am de ce să mă necăjesc, m-a liniștit ministrul. Guvernul vrea să-mi cumpere preparatul. Vrea să treacă imediat la producerea lui. Nu înțelegeam de ce. Doar etnacronitul nu distruge șobolanii sau insectele. E imperceptibil. Ar constitui o primejdie prea mare pentru oameni.

— Păi tocmai de-aia — râse cu distincție ministrul cultelor. Avem nevoie de un gaz de luptă. Avem nevoie de o nouă armă.

— Armă? Mă speriasc. Domnule ministru, nu uitați că ne aflăm în anul 1914. Popoarele civilizate nu se mai războiesc de mult între ele. Lăsați asta pe seama celor din Balcani și a burilor. Dezvoltarea civilizației și a științei a făcut din război ceva ridicul. Cred că Frantz-Josef menține armata numai pentru că în țara noastră, pe lângă imperiu, să mai existe încă o instituție antediluviană.

— Nu te pricepi la politică, dragă prietene — mi-a replicat ministrul, deloc jignit. Actuala situație mondială este extrem de încordată. Relațiile noastre cu Rusia sunt din ce în ce mai proaste. Tocmai din cauza Balcanilor. Sârbii și-au pus în gând să înființeze un mare stat care să unească pe toți slavii de sud; vor acces la mare, astfel că întreaga noastră coastă dalmată ar cădea în mâinile lor. Ce-i drept, am mai respins noi aceste pretenții, ultima dată, cu prilejul delimitării frontierelor Albaniei și când cu incidentul de la Skodra, dar dacă Mâna Neagră, cum se numește organizația naționalistă sârbă, va trece la alte acțiuni, Austria nu va tăcea. O să le arătăm noi și lor, și rușilor, cine are dreptul asupra Balcanilor. Ne va sprijini Germania, care are și ea neînțelegerile ei cu Franța și cu Anglia. Coloniile din Africa trebuie reîmpărțite. Nemții nu se mulțumesc cu resturile portugheze din Angola, pe care li le-au promis englezii. Petrolul din Mosul și interesele engleze din Șat-el-Arab îi ispitesc și ele demult. Se așteaptă un conflict mondial. Vor intra în luptă milioane.

— Din pricina Skodrei sau a Șat-el-Arabului? am întrebat. Nu prea

înțelegeam. Niciodată nu mă interesase politica.

— Din cauza intereselor dominante — spuse ministrul plin de importanță.

Mi-am imaginat milioane de ostași cuprinși de spasmele din care îl salvaserăm pe Mach în ultima clipă.

— Nici gând — am spus eu. Dacă vreți să vă războiții săbii aveți, serviți-vă de ele.

Trebuie să adaug că ministrul venise în uniformă împodobită cu fir de aur și cu argint, cu o sabie scurtă la cingătoare.

— Gazul meu n-ar alege între ostași și civili. Așa că nu v-ar servi la nimic!

— În războaiele viitoare nu va mai exista deosebire între soldați și civili — spuse ministrul cultelor. Vă înțeleg teama, stimate domnule profesor, și eu sunt umanist. Dar din cauza asta nu putem ține progresul în loc. Vom lupta cu tot ce avem, cu tunuri cu tragere lungă, cu aeroplane și cu gaze de luptă. Iar dacă undeva în lume cineva va descoperi etnacronitul după dumneavoastră, îl va pune cu siguranță la dispoziția armatei sale. Așadar ce câștigați dacă refuzați să ni-l dați? Puțin timp. Toți vă vor arăta cu degetul, ca pe un trădător. Și poate că până la urmă dușmanul vă va otrăvi cu propriul dumneavoastră gaz. Pe când altfel puteți ajunge bogat și celebru. Institutul dumneavoastră va fi primul din țară, vă veți bucura de toată cinstea, vă vom înnobila. Considerați-vă un câștigător la loteria științei. Chiar dumneavoastră spuneți că ați descoperit substanța din întâmplare. Atunci, ce răspundere vă revine? Care e răspunderea unui om ce câștigă din întâmplare un milion? Măine poate câștiga altul.

L-am dat afară, la fel ca pe subalternii săi. Mi-era greu să înțeleg. Plecă în caleașca lui, însoțit de un lacheu în livrea. O clipă am crezut că e nebun. Pe urmă am cerut ziarele. Nu mai citisem de ani de zile un ziar. O săptămână am făcut numai asta. Părea într-adevăr că, în timp ce noi ne străduim să descoperim legile naturii, noi medicamente, să-i salvăm pe bolnavi și să descifrăm tainele universului, o parte a omenirii înnebunise. Grey, Poincaré, Sazonov, Wilhelm, Hötzenndorf, Hoyos — citeam pentru prima oară despre domnii aceștia.

Peste trei zile răsunară împușcături la Sarajevo. Mâna Neagră și-a ucis dușmanul și posibilul urmaș la tron. Austria a trimis un ultimatum. Cerea interzicerea propagandei antiaustriece, dizolvarea organizațiilor antiaustriece, demiterea funcționarilor, ofițerilor și a profesorilor antiaustriece, amestecați în activitatea și propaganda antiaustriacă, desemnarea acestor persoane revenind guvernului austriac, care urma să participe și la anchetarea și pedepsirea vinovaților atentatului de la Sarajevo. Asta înseamnă că se cerea moartea căpeteniei Mâinii Negre, a colonelului Dragutin Dmitrijević, cu numele conspirativ Apis. Izbucni războiul.

Odată cu el și campania împotriva mea. Oficial nu se anunță nimic, dar începu să circule zvonul că refuz să predau armatei o descoperire importantă. În timpul prelegerilor, studenții mă fluierau, colegii mă șterseră din consiliul redacțional al revistei de specialitate, iar Orlov oferi doctorului Mach catedra de histologie, care, zicea el, va fi curând vacantă.

Între timp intraseră în război și Rusia, Germania, Franța și Anglia. Detașamente de tineri se adunau în gara orașului nostru. Intră în luptă și garnizoana de dragoni. Cu căști strălucitoare, mantale albe, săbii lucitoare și cu accesorii de un roșu țipător, ca mitraliorul inamic să-i poată nimeri mai ușor. Credeau poate că toată parada asta le va servi la ceva. În două luni, n-a mai rămas niciunul în viață.

Garnizoana de dragoni fusese mândria orașului nostru. Mie îmi distrusese căsnicia. După doi ani, soția mea fugise cu căpitanul Imre Kovács la Sajgotarján. Poate că de atunci nu-mi plac militarii. Și în special dragonii. Mi-am părăsit locuința și de atunci nu mai ies din laboratorul meu de la subsol. Acolo dorm. Mâncarea mi-o aduce femeia de serviciu de la restaurant. Nu sunt pretențios. Doar din când în când, duminica sau sărbătorile, sau dacă mă dor ochii și nu mai pot citi literatură de specialitate mă duc până la doctorul Mach, ca să mă distrez cu copiii lui. A fost unicul meu prieten. Și nu m-a dezamăgit. A respins propunerea lui Orlov, așa că au trebuit să mă lase în post. Cine se ocupă azi de histologie? Ce-i drept, din când în când mai arunca câte cineva cu noroi după mine sau îmi trimite câte o scrisoare de amenințare, dar evenimentele făceau ca totul să se uite repede. Frontul rusesc și înaintarea nemților în primul rând. Începură să fie mobilizați și rezerviștii. Asistentul meu printre primii. Asta probabil o aranjase Orlov, ca să se răzbune. L-au trecut la geniști. L-am condus la gară. La despărțire, fiul lui, în vârstă de șase ani, m-a întrebat:

— E adevărat că dacă le-ai da gazul ăla, tata s-ar întoarce peste o săptămână?

Se vede că vorbiseră deseori acasă despre asta. Poate că, până la urmă, nici el nu e de acord cu mine. Doamna Machova a leșinat. Celelalte femei plângeau, strigau, își smulgeau părul din cap sau își zgâriau chipurile, ca într-o tragedie antică. Feroviarii erau obișnuiți cu asemenea scene. Le duceau într-o încăpere specială și turnau peste ele apă. Nu mai văzusem în viața mea atâtea lacrimi și atâtea suferință ca atunci când a pornit transportul cu asistentul meu. Prin fața gării se plimba un ofițer. Mă privi disprețuitor. Era Imre Kovács. Maior de dragoni. Maior. În cele din urmă își atinsese țelul. Fusese mutat în orașul nostru în calitate de comandant al batalionului.

— Nieder mit den Serben!³ striga laolaltă cu ceilalți ofițeri, agitând sabia.

Uneori mi se părea că totul nu-i decât o glumă proastă, un

coșmar, din care trebuie să mă trezesc. Dar nimeni nu râdea. Poate doar moartea. Peste o săptămână am primit vești din Galiția că doctorul Mach a căzut. Nevasta lui a venit la mine și m-a acuzat că eu sunt vinovat de toate. Dacă le-aș fi dat gazul, asistentul meu ar fi putut să lucreze liniștit în spatele frontului. Chiar gândea așa. Eu, eu care am refuzat să particip la toate astea, cică eu sunt vinovatul. Profesorul Orlov îl trimisese. Orlov îmi omorâse discipolul cel mai drag, urmașul meu. Atunci mi-a venit o idee. A doua zi m-am dus la ministrul cultelor și învățământului.

— Sunt dispus să vă dau etnacronitul G. Dar înainte trebuie să mai fac câteva probe...

— Totul îți stă la dispoziție, scumpe patriot — ministrul pronunță o sumă. Aș fi putut construi cu ea un oraș întreg pentru histologie. Dar ei voiau otrava. Pentru paza clădirii am primit o companie de ostași. Am cerut să-i comande maiorul Kovács. În felul acesta a ajuns sub ordinele mele. Totodată mi-au trimis o secretară frumoasă, una care să lucreze cu adevărat, zece asistenți noi (despre patru se zicea că ar fi membri ai contraspionajului), douăzeci de laborante. Ne-am înghesuit cu toții în cămăruțele mele de la subsol; se înțelege că în condițiile astea nu puteam lucra. În plus, pe coridoare tropăiau dragonii, de parcă s-ar fi așteptat din clipă în clipă la un atac al sârbilor. Am cerut alte camere. Vreau trei etaje. Am refuzat altă clădire. Trimit un ultimatum catedrei de fiziologie. Cer evacuarea clădirii în șase ore. Interzicerea oricărei încercări de bagatelizare a histologiei, concedierea cercetătorilor, laboranților, asistenților și femeilor de serviciu antihistologici, cercetarea activității antihistologice a întregii catedre și pedepsirea celor vinovați de îngreunarea muncii mele și de moartea asistentului meu. Asta înseamnă pedepsirea lui Orlov. Doresc să particip personal la anchetă.

Câtiva dintre noii asistenți crezură că e o glumă. Dar i-am lămurit eu, curând. Ultimatumul l-a dus Kovács însoțit de trei dragoni. Tremurau în fața mea. Doar eu eram cel care îi ocrotea, datorită mie nu trebuiau să plece pe front!

Orlov telefonă după câteva secunde. Era surprins... Nu înțelege... Era dispus să discute, să cădem la o învoială...

— Exact așa a spus și guvernul sârb — și i-am trimis receptorul în nas. Încă nu înțeleseseră. Am așteptat până seara. Pe urmă am dat ordinul.

— Nieder mit den Fysiologen!⁴ striga Kovacs, agitând, împreună cu dragonii săi, sabia. Începură să arunce pe fereastră eprubetele și aparatele scumpe de măsurat, dădură drumul iepurilor, pisicilor, șoarecilor, câinilor și tuturor celorlalte animale de experiență. Urmă un adevărat haos, ca la război. Colaboratorii mei încercau să mă înduplece:

— Vreți să-i atacați pentru câteva camere?

— Știți voi ce e Șat-el-Arab? Angola sau Skodra? Se spune că nici războiul mondial nu a început pentru altceva.

Am luat un microscop și am pornit spre Apisul meu, adică spre profesorul Orlov. Tocmai îi spunea unchiului său, la telefon, ce dezastru am declanșat. Și atunci am mai făcut ceva mult mai important. I-am spart capul cu suportul microscopului. Din păcate nu l-am omorât. Regret. Fiindcă în fiecare zi, pe toate fronturile, sunt uciși mii de oameni cu aceeași logică cu care i-am atacat eu pe fiziologi. Fiecare pas făcut de mine poate fi comparat cu ce au făcut Hötzendorf și Berchtold, Wilhelm și Grey sau Pasić. Și cu toate astea, faptele lor nu par nimănui demente. Nu i-au examinat, ca pe mine, diferiți psihiatri, n-au fost nici întemnițați, și cu atât mai puțin condamnați, de parcă războiul ar fi altceva decât un asasinat. Numai că, doamnelor și domnilor, sentința care va fi pronunțată împotriva mea cade și asupra capetelor lor. N-am făcut nimic altceva decât ceea ce făceau și ei. Dacă eu sunt un răufăcător, ei sunt niște asasini.

Aici profesorul a fost întrerupt. Cel puțin procesul-verbal secret, descoperit de curând într-o arhivă regională din Moravia, nu merge mai departe. Se vede treaba că ziariștii despre care se pomenește în procesul-verbal n-au scris nici un rând. Nimeni n-a aflat nimic despre acest proces. Poate că nici nu interesa pe nimeni. Doar de atunci s-au petrecut atâtea. În primul rând, două războaie mondiale.

chipul pierdut

Tratat despre trăsăturile caracteristice ale omului.

Cordoane de polițiști închideau strada Hus de ambele părți. Se zvonea că vor fi aduse tancuri. Asasinul se baricadase în catedrală și de acolo stăpânea toată zona înconjurătoare. Se auzea că ar avea un depozit de armament în balconul corului. Cu puțin înainte îi împrăștiase pe jandarmii care înaintau spre el cu o mitralieră grea de ultimul tip, pe care uzina de armament din Brno o prezentase doar cu câteva săptămâni în urmă spre aprobare Ministerului Apărării. Cum ajunsese acest prototip în catedrala dominicană? Cum ajunsese în mâna asasinului, despre care se spunea că ar fi împușcat mai întâi câțiva bieți călugări? O fi o crimă politică sau o simplă încercare de jefuire a odoadelor catedralei? Nimeni nu știa. Strada era liniștită, polițiștii înșirați de o parte și de alta nu îndrăzneau să-și părăsească pozițiile. Mulțimea din spatele lor creștea. Se zvonea că vin tancurile, dar era numai un zvon; De jur împrejur domnea o liniște desăvârșită, cei împușcați încetaseră să geamă.

Ședea pe scaunul organistului. Cu puțin înainte își dăduse seama ca balconul corului era construit ca o mică fortăreață: se așteptau probabil ca la Praga să aibă loc lupte de stradă. Găsise ambrazuri care străpungeau zidurile groase, medievale, ale catedralei. Îngrămădisise arme lângă ambrazuri. Toate erau de cel mai modern tip, iar muniții avea pe câteva zile. Putea ușor să țină piept unei armate întregi, căci găsise sub scară și lăzi de grenade: grenade antitanc. Putea ține piept unei armate întregi, dar nu la asta se gândea. Doar din când în când privea spre altarul lateral, complet distrus de o explozie. Știa că de acolo îl pândește primejdia. În răstimpuri trăgea câte un foc în direcția acestei intrări secrete. În felul acesta voia să spargă liniștea bisericii, tăcerea care îl învăluia și care i se părea cumplită fiindcă era aceeași liniște care te înconjoară când intri aici din strada zgomotoasă, tăcerea obișnuită, de zi cu zi, a acestei catedrale.

Scria. Nu se apăra fiindcă ar fi voit să fugă sau să dea o lovitură de stat. Își apăra ultimele ore ale vieții, fiindcă, înainte de a se sinucide, voia să scrie o confesiune. Un tratat despre caracteristicile omului. Scria cu creionul pe hârtia grosolană în care fuseseră ambalate armele. Altă hârtie nu găsise. Din când în când își sprijinea cotul pe claviatura orgii și sunetul ei solemn îl speria. Arunca câte o privire pe stradă și în nava catedralei, și când se convingea că e singur, se apleca din nou deasupra însemnărilor sale. Cincisprezece oameni își pierduseră viața în ziua aceea. Nu cumva era un preț prea mare? Oare părerea lui despre caracteristicile omului era cu adevărat atât de importantă?

Se numea de fapt Bartoș, și chirurgia îl preocupase încă din anii

studentiei. Îl interesa chirurgia plastică, corectarea și schimbarea feței, problemele regenerării. Pe atunci se gândea prea puțin la particularitățile umane. De fapt nu se cunoștea nici măcar pe sine însuși. Voia să muncească, voia să îndeplinească munca pe care o iubea și să aibă bani. Avea nevoie de bani fiindcă era sărac. Studiase cu o bursă abisiniană. În tot timpul celor câni de studiu, crezuse că se va putea răscumpăra, dar se trezise cu diploma în buzunar și fără bani nici cât să plătească pentru banchetul organizat la terminarea facultății. Părea că va trebui cu-adevărat să plece în Africa. Oricine știa că tinerii noștri medici, o dată ajunși acolo, nu lucrează în sanatorii. Profesorul de chirurgie îi împrumută atât cât să-și poată cumpăra o amânare de un an. Voia ca în acest răstimp să câștige, practicând în particular, banii pe care îi datora. Părăsi clinica și se instala undeva în Vršovice, în cartierul de vile. Era de fapt un grup de căsuțe, pe care constructorii speculanți le vindeau în rate rezonabile. Dar dacă nu aveai cu ce să le plătești, nu erau rezonabile de fel. Pe nenorocitul care se afla în această situație îl scoteau în stradă și nu-i înapoiau nici un sfanț. Și fiindcă vremurile erau din ce în ce mai grele, proprietarii acestor căsuțe se schimbau într-una. Cu toate astea, o duceau mai bine decât vecinii. Chiar alături, peste pâraul Botič, se întindea o colonie de construcții mizere. Acolo oamenii leșinau de foame în plină zi și bolnavii acelui cartier au fost primii pacienți ai lui Bartoš. Se-nțelege că nu aveau cu ce să plătească. Doctorul deveni un fel de samaritean și datoriile lui crescuseră. Noaptea visa scorpioni, pitoni, aligatori, muște țete și alte jivine tropicale respingătoare.

În colonie trăia și o bandă care avea drept loc de întâlnire spelunca de tinichea a unui chinez, numită la Piața Tâlharilor. Acolo nu se vorbea despre șomaj, ci despre banii și bogăția pe care pot pune mâna cei curajoși. Șeful lor era un oarecare Urban, alias Spintecătorul, un om cu țeasta spartă de două ori, cu nasul strâmb și cu două cicatrice pe obraz, cel mai temut dintre toți. Chiar și polițiștii care patruleau pe aici, prin preajma Pieții Tâlharilor, îl evitau cu respect. Nu voiau să-l irite în mod inutil. Sperau că acum, când s-a încurcat cu Marion, o să se liniștească. Mařka Novotná își zicea Marion de când deschisese un stabiliment. Proprietarul unei astfel de case n-o să se preteze să fure, gândeau cei de la poliție. Au încetat să se mai ocupe de Spintecătorul și când au ajuns la Banca meseriașilor era prea târziu.

Niște bandiți mascați pătrunseseră prin tavan, întrerupseseră aparatul de alarmă, îi doborâseră pe casieri și fugiseră cu o furgonetă pentru lapte, pe care o furaseră chiar în dimineata aceea și o transformaseră într-un mic tanc. Trecuseră pe străzile principale sub un tir neîntrerupt și undeva, în Piață, se instalaseră cu pradă cu tot în două limuzine. Apoi dispăruseră fără urmă. Un furt cum nu mai văzuse Praga. Vinovatul fu descoperit imediat. Fără cercetări. Căci

nimeni la noi, în afară de Urban-Spintecătorul, nu avea școala gangsterilor din Chicago. Chiar a doua zi, pe la toate colțurile s-au lipit afișe cu fotografia lui Urban, toate ziarele i-au publicat poza. Avea un chip atât de deosebit, încât era de neînțeles cum ar putea omul ăsta să scape. Până și un copil ar recunoaște un asemenea răufăcător, chiar și fără să-i fi fost descris. În aceeași zi poliția a încercuit colonia din Vrșovice și a percheziționat temeinic fiecare casă și fiecare cotlon. Dar banda nu era de ieri pe lume. Casa lui Marion o părăsiseră și nici în alte locuri nu lăsară nici o urmă. Urban dispăruse, de parcă l-ar fi înghițit pământul.

— N-ajunge el prea departe — își spuneau oamenii. Cu o față ca a lui...

Operația

Așa gândea și doctorul Bartoș în seara aceea, în drum spre casă. Un afiș cu chipul lui Urban era lipit pe zid, chiar sub anunțul *Ore de consultații între 9 și 4*. Doctorul tocmai aducea o firmă nouă. Constatase că sobrietatea elegantă nu are nici un efect asupra actualilor lui pacienți. Aducea acum o placă. Mare, albă, pe care numele lui era înscris cu litere vizibile, roșii.

— Trebuie să te faci să te gândești la sânge... spusese pictorul de firme. Ar fi vrut să-i picteze pe firmă un braț rupt și bandajat, sau un tânăr doctor luptând cu un schelet, pe scurt, ceva care să atragă clienții. Lui Bartoș îi era silă de toate astea. Încă nu se putuse obișnui cu ideea că medicina e o afacere. Avea nevoie de bani pentru aparatură, nu putea să-i cheltuiască pe o reclamă prostescă. Pentru moment nu dispunea decât de o canapea, un stetoscop și o mică trusă chirurgicală. Se întorcea acasă trist. Își scoase haina în sala de așteptare și deschise ușa cabinetului. Se opri ca trăsnit. În spatele biroului ședea Urban-Spintecătorul, cu un pistol în mână, îndreptat spre stomacul lui. Marion închise iute ușa în urma lui. Era o blondă deșirată, cu părul veșnic ciufulit. Vorbea în argou.

— Să nu scoți nici un piuit. Și bagă de seamă, că de nu, dracu te-a luat!

Îl împunse cu pistolul între omoplați și Bartoș o porni spre Urban. Gangsterul se ridică, începu să zâmbească și încercă să fie politicos, fapt care-l făcea să pară și mai îngrozitor.

— Trebuie să ne ajutați, domnule doctor. N-o să vă pară rău. O să vă răsplătim regește... și puse pe masă câteva bancnote din cele furate de la Banca meseriașilor. Trebuie să-mi schimb înfățișarea...

— Cum? întrebă Bartoș și încercă să ghicească ce sumă pusese pe birou.

— Complet.

— Numai că bancnotele astea nu le poate schimba azi nimeni.

Numererele lor sunt cu siguranță urmărite. Sau poate vreți să vedeți dacă și-au notat seriile pe care le-ați furat și dacă mă arestează când le schimb?

Urban râse.

— Poți să lași coltul, Marion. Domnul doctor e de-al nostru. Și băgă banii în servietă. Dacă nu vreți bancnote, putem să vă plătim în aur. Puse o casetă pe masă. Uitați-vă, vă rog. Astea le puteți schimba oriunde în lume, fără nici un risc. Se-nțelege, în cazul că nu mă prind, altfel o pățiți odată cu noi...

Bartoș se plecă deasupra casetei, apoi își îndreptă spinarea și începu să-l cerceteze pe gangster cu privirea.

— Aș putea să-ți ridic puțin nasul, să-ți netezesc ridurile și să-ți apropii urechile de cap...

— Ai înnebunit? strigă Marion — Mařka. Așa arăta acum cinci ani. E foarte bine c-are urechile clăpăuge și nasul coroiat. Știi cât ne-a costat treaba asta? Și scoase o fotografie a lui Urban de pe vremea aceea. Pe capul omului ăsta s-a pus o recompensă în toată Peninsula Balcanică, fiindcă a prădat banca din Sofia...

— Atunci ce propui?

— Tocmai asta-i buba — răspunse Urban. Am făcut până acum nouă operații plastice. La Chicago există o clinică ilegală pentru gangsteri, la Hamburg cel puțin patru chirurgi celebri lucrează pentru ăștia de-alde noi, la Paris sunt cu duimul. Peste tot am fost. Crezi că aș fi lăsat eu să-mi rupă vreunul nasul într-o încăierare! Uită-te aici — și își îndoi brațul ca să-mi arate bicepsul lui puternic, ca o reclamă pentru loțiunea Alpa. Nu las să se atingă de fața mea decât chirurgi de mână întâi. Despre dumneavoastră am auzit numai lucruri bune...

— Nu am aparate, condiții, n-are cine să mă ajute...

— Eu am urmat școala de moașe — spuse Marion.

— Dar nici măcar nu știți cum vreți să arate. În cazul ăsta e greu. Bartoš privi oftând spre caseta cu aur.

— Știm că ați făcut o serie de experiențe, pe care le puteți verifica acum.

— Cine v-a spus?

— Avem informațiile noastre. Nu am venit la dumneavoastră de florile mărlui.

— E adevărat. Bartoš, neliniștit, începu să se plimbe prin cameră. M-am ocupat de o metodă specială de înlocuire a feței în cazuri de arsuri mortale. Am obținut și unele rezultate, fiindcă am reușit să descopăr un lichid în care fața unui om abia mort poate supraviețui organismului propriu-zis și pe urmă poate fi pusă unui om viu, asemenea unei măști...

— Cu ochi cu tot? întrebă cu aviditate Urban.

— Poate. Dar cu siguranță cu fruntea întreagă, maxilarele, nasul

și rinofaringele, astfel că și timbrul glasului se schimbă ușor. Toate astea, se-nțelege, se aflau abia în faza de pregătire, dar a trebuit să părăsesc clinica.

— Știm. Tocmai de-aia am venit — spuse Urban. De fapt acum pot să vă mărturisesc că fără cercetările dumneavoastră în domeniul schimbării fețelor, n-aș fi îndrăznit niciodată să prad Banca meseriașilor. Doar se știe că nu vreți să plecați în Africa, așa că ne-am zis...

— Sunteți admirabil informați. Dar cu instrumentele pe care le am aici, n-aș putea, cu conștiința împăcată, nici să incizez un furuncu.

I-au arătat instrumentele noi-nouțe pe care le aduseseră cu ei și le lăsaseră în camera de alături. Aveau chiar și un reflector portabil.

— Bine. Dar de unde iau fața cea nouă? Îmi trebuie un cadavru.

— Vă livrăm și un cadavru. A întârziat un pic. Îl veți avea după miezul nopții.

Părintele Țopăilă

Se-nțelege că în vremea aceea cartierul din Vrșovice nu era singurul cartier mizerabil din Praga. Colonii similare existau și în Pankrác, după Krč, în Košiče, Zličov și aproape pretutindeni la periferie. În jurul tuturor orașelor europene creșteau pe vremea aceea aceste mărturii ale crizei lumii civilizate, locuințe în care oamenii secolului al XX-lea trăiau uneori mai rău decât în epoca de piatră. Căci în unele locuri de la periferia Pragăi, oamenii trăiau în cariere de piatră, de nisip și în peșteri, aidoma oamenilor preistorici.

Așa se face că în jurul orașului se strângea cercul celor flămânzi și nemulțumiți, care dădeau adesea dureri de cap guvernului de pe atunci, cerc ce nu putea fi rupt de actele de caritate sau de pomii de Crăciun.

Părinții bisericești s-au hotărât atunci să nu lase grija pentru cei săraci în mâinile unor laici sau ate și au numit în fiecare dintre aceste colonii câte un misionar special de-al lor, pastori care trebuiau să aibă grijă de această turmă stranie și nemulțumită. Cel mai cunoscut dintre acești franciscani era părintele Țopăilă.

— Un sfânt trist e un trist sfânt. Un trist sfânt e un sfânt trist... obișnuia să spună părintele Țopăilă, om între două vârste, zâmbind mereu. Venise în colonie cu o părere proprie despre munca de misionar. Până atunci predicase în mijlocul negrilor, în Sudan, unde canibalismul era încă în floare, așa că își închipuia că aici, la marginea unui mare oraș, nu i se mai poate întâmpla nimic neprevăzut. Organiza înainte de slujbă meciuri de fotbal, după slujbă ceaiuri dansante, în cadrul cărora dirija în persoană orchestra de jaz care cânta de obicei la procesiuni. Numele de părintele Țopăilă îl căpătase când compusese, în ritm de jaz, un cântec pe o temă legată de

Fecioara Maria.

În activitatea sa în slujba Domnului avea doi dușmani mari și de temut. Organizația Șoimul⁶, spre care dădeau buluc tinerii dornici să facă o carieră și să pătrundă în rândul claselor de mijloc, și bolșevicii. Șoimilor le veni de hac întemeind și el organizația Vulturul, care semăna aidoma cu Șoimul, cu deosebire că membrii ei purtau cămăși albastre în loc de roșii, și nu numai la antrenamente, ci și la procesiuni și ceremonii religioase. Cu bolșevicii era mai complicat. Mai întâi s-a dus la ședințele lor și a început să le predice despre fericirea eternă, despre faptul că trebuie să dăm cezarului ce-i al cezarului și Domnului ce-i al Domnului. Pe urmă a început să se ia întrecere cu ei. Voia să folosească aceleași metode ca în lupta cu Șoimii. A înființat o organizație sindicală creștină proprie, a început să se ocupe de condițiile existente în fabricile din Vysočany, și la prima grevă a prezentat revendicări mai mari ca ale comuniștilor.

Directorii fabricilor, se-nțelege, erau oameni cu frica lui Dumnezeu, unii dintre ei mergeau la biserică, unii se și spovedeau. Ce surpriză pentru ei când au văzut un preot în mijlocul comitetului comunist al grevei! Au dat fuga la telefon.

Părintele a fost reclamat la mănăstire și muștrat; nu înțelegeau că voise, mânat de cele mai bune intenții, să se ocupe cu adevărat de sufletele încredințate lui. Credeau că a trecut de partea celor mai aprigi dușmani ai bisericii și voiau să-l trimită înapoi în Sudan, între canibali. Dar, pentru prima oară în viață, Țopăilă a refuzat să le dea ascultare, principala virtute a călugărilor franciscani. Simțea că s-a legat prea strâns de colonie, știa că nimeni nu se va mai îngriji de nenorociții aceia așa cum o făcuse el, era convins că nu are dreptul să-i părăsească. Și s-a întors în mijlocul lor, cu un zâmbet trist pe buze și fără sutană, într-un costum ordinar, cumpărat de gata, care-i era cam mic, căci intrase în Ordinul Franciscanilor cu mulți ani în urmă, pe vremea când mai era un flăcăiandru subțirel. Scria petiții pentru acești oropsiți, le îngrijea bolnavii, îi ajuta pe cei necăjiți și cerea dreptate pentru cei nedreptățiți. Asta era munca lui. Trăia din resturile unui bufet din apropiere, ca cel mai sărac dintre săraci. Întocmai așa voia să trăiască. Dormea într-un fel de cotetș, care fusese poate adăpostul unui câine, drept farfurie avea o cutie mai mare de tablă și mânca doar o dată la două zile. Curând slăbi destul ca să-l încapă hainele, se transformă și îmbătrâni, dar zâmbetul acela care-i făcea pe mulți să-l considere un sfânt îi rămăsese întipărit pe buze.

Voia să fie tot timpul alături de ai săi. Mergea acum și la manifestații, ba chiar nimeri de trei ori și la poliție, unde urlară la el ca la orice alt șomer. Numai că părintelui nu-i era frică de ei. Singurul lucru pe care îl dorea în viață era să fie de folos oamenilor. Nu avea nici un fel de avere, așa că nu se temea de nimeni. Nici de poliție, nici

de gangsteri.

Uitase însă că și fața lui zâmbitoare, de sfânt, are un preț.

Așa se face că mortul pe care i l-au adus lui Bartoș după miezul nopții, nu era nimeni altul decât părintele Țopăilă.

Cariera

La Viena și-a spus Bartosch. Și a avut succese mari. Nu trecuse nici jumătate de an de când lucra la clinica profesorului Kirchenbruch, că și apărură în presa de specialitate primele lucrări semnate de el. Femeile îl admirau, colegii îl laudau, aproape că nu avea dușmani. Și de ce ar fi avut? Un om atât de bogat nu trebuia să lupte pentru o poziție, nu trebuia să se ia la întrecere cu ceilalți. La institut lucra pe gratis și, pe deasupra, după fiecare operație mai complicată, trimitea mici daruri profesorului, surorii șefe și instrumentarei. Avea o mașină de ultimul tip și o locuință ultramodernă în cartierul cel mai elegant al Vienei. După una din întrunirile Asociației chirurgilor, Kirchenbruch l-a invitat la cină. Acolo a făcut cunoștință cu Narcissa Kirchenbruch, care, spre deosebire de tatăl ei, era frumoasă, nu înjura niciodată și nu mesteca trabucuri stinse. Fusesse crescută pentru o partidă strălucită. Nici la Viena Bartoș nu uitase că vrea în primul rând să-și realizeze descoperirea epocală, să elaboreze o nouă metodă de regenerare, dar își dăduse seama că munca științifică se duce mai ușor în bunăstare decât în sărăcie. Ori prin căsătoria cu Narcissa, bunăstarea și cariera îi erau asigurate pentru viitor. Mama fetei, se-nțelege, nu era prea bucuroasă; sperase pentru fiica ei un nobil sau un milionar american, dar profesorul își aduse aminte că și el fusese la început chirurg militar și avusese parte de cazurile cele mai infecte și declară că hotărâtori sunt banii și capacitățile pe care tânărul, evident, le are. De familie puțin îi pasă. Bartoș era un orfan venit de Dumnezeu știe unde, numele satului său natal nu-l putea pronunța aproape nimeni în Viena. Tocmai de aceea trebuia să se îmbrace și mai elegant și să aducă daruri și mai de preț. După un inel mare cu o perlă, începu și doamna Kirchenbruch să zâmbească. Narcissa îi zâmbea de la început.

Într-o după-amiază, de la tenis, o conduse direct la el acasă; peste o săptămână Viena află despre logodnă. Ziarele publicară fotografia lui cu Narcissa, îi inventară un arbore genealogic, logodna făcu să treacă în umbră, pentru o clipă, chiar și știrile despre persecutarea opoziției în Germania. Își comandă un nou frac albastru. Și totuși, în seara aceea fu cât pe-acți să întârzie. Îl reținuse Marion. Venise chiar la el acasă.

— Iertați-mă, domnișoară, sunt într-adevăr tare grăbit...

Dar ea rămase în ușă, istovită, speriată.

— Trebuie să ne ajutați. Trebuie să ne salvați. S-a petrecut un lucru groaznic. Spintecătorul s-a schimbat așa de tare, că e de

nerecunoscut! strigă vizitatoarea.

— Păi tocmai asta ați și vrut. Doar pentru asta m-ați plătit regește.

— Numai că acum se poartă altfel! De parcă ar avea altă fire. Știți, nici unul dintre noi n-a bănuț ce cunoscut e părintele acela.

— Care părinte?

Îi povesti totul despre cadavru.

— Închipuți-vă că era cunoscut pretutindeni, în toate coloniile din jurul Pragăi. Copiii și femeile bătrâne îi sărută mâna ori de câte ori îl întâlnesc. Închipuți-vă! Sărută mâna unui asasin. Și de-ați vedea ce plăcere îi face. Bărbații îl cheamă la întruniri, s-a băgat și în certurile lor cu patronii. Un fost membru a trei bande din Chicago vrea să lupte pentru viitorul mai bun al omenirii. Îi vizitează pe bolnavi și infirmi, dă pomeni cerșetorilor. Cred că e și suspect. De unde să ia un prăpădit ca Țopăilă atâția bani? Iar dumneavoastră i-ați cusut așa de bine fața aia, că nici eu nu-l mai recunosc. Cel mai mult îi place să se roage, răsucind mătăniile. Nici nu se mai vede cu vechea bandă. Tot încearcă să ne convingă că trebuie să ne schimbăm și să ne căim de păcatele trecutului. Doctore, e groaznic...

— Nu eu am ales cadavru. Bartoș era nerăbdător. Dacă femeia asta nu pleacă de bună voie, o dă afară cu sila. Ce-ar spune viitoarea lui soacră, dacă ar vedea cu cine stă de vorbă.

— De, trebuia să ne sfătuim cu dumneavoastră, e clar, dar Urban l-a ales singur pe părinte. Avuseseră de câteva ori înainte un schimb de cuvinte. Țopăilă voia să-i salveze sufletul, îl pisa într-una. Chiar și mie a îndrăznit să-mi țină o dată o predică despre Maria Magdalena. Credeam că nu putem găsi o mutră mai nevinovată. Și uite cum s-a răzbunat pe noi.

— Cum? Nu amenință pe nimeni.

— Dar când încearcă să ne convingă să ne predăm, când ne cere să dăm toată prada orbilor, asta ce înseamnă? Într-o zi o să ne dea pe mâna sticleților, în numele mântuirii noastre.

— Mă îndoiesc — spuse Bartoș și o împinse cu hotărâre pe ușă afară. N-am mai auzit ca schimbarea chipului să schimbe și toată firea. O nouă înfățișare nu poate influența caracterul, trăsăturile psihice și înclinațiile determinate de mediul în care fiecare trăiește din tinerețe.

O lăsă pe trotuar. Și în timpul serii uită de toate. Se bău șampanie și Narcissa era teribil de frumoasă. Avea un zâmbet îngeresc. Într-o oră, Kirchenbruch îmbătase toată societatea. Era un om grozav. Apoi mănca singur aproape toată mâncarea din bucătărie. Bartoș ședea la dreapta lui și trebuia să țină în toate pasul cu el. Era o mare cinste pentru el, profesorul îi spunea „Bartoș” și după miezul nopții „fiule”, înainte îl prezentase doamnei ministru al sănătății, care însă se îmbătase prima. Bartoș gândea că ziua aceea va marca începutul

carierii lui. În realitate ziua aceea reprezenta sfârșitul ei.

A doua zi de dimineață, profesorul intră singur în operație, nu-și așteptă asistentul ca alte dăți. Secretara nu fu în stare să-i explice nimic, îl măsura doar într-un chip ciudat, în cabinetul său găsi inelul cu perla roz. I-l înapoiaseră fără nici o explicație. Și odată cu el, toate darurile trimise Narcisei sau profesorului. Alergă spre sala de operații, nici nu băgă de seamă că pe coridor se aflau doi bărbați cu gambete, crezu că sunt rude de-ale pacientului operat.

Profesorul avea masca pe față, privea în plagă și-i răspunse lui Bartoș numai cu jumătate de gură.

— Nu admit hoți în institutul meu, dragă domnule. Și nu primesc un escroc în familie. Logodna e ruptă. Merit rușinea pe care am pățit-o. Dar asta n-o să mă facă să scot un apendice mai rău ca de obicei. Strânge-ți lucrurile și pleacă. Ești așteptat... Era jignit, nefericit și supărat. Arunca instrumentele pe jos, toate i se păreau boante, ochii surorii erau plini de lacrimi.

— Dar e o greșeală. Am conștiința curată... îndrăzni Bartoș.

— Asta explică-le-o la poliție. Și explică-le, dacă poți, cum de ai pus mâna pe bijuteriile din banca jefuită. Îl suspectau pe un tâlhar, dar te-au prins pe dumneata. Pleacă, sau chem detectivii aici, cu riscul de a-mi infecta sala. Mi-ai pătat onoarea, ticălosule!

Îi întoarse spatele.

Bartoș ieși complet amețit. Se opri o clipă în anticameră. Siluetele urmăritorilor săi se conturau pe geamul mat, lăptos al ușii. Îl așteptau. Știau că nu are unde să fugă. Se așază pe o targă. Deci Spintecătorul se schimbaseră cu adevărat. Marion avusese dreptate. Se vede că își denunțase tovarășii. Cadavrul preotului nebun îl dăduse drept al său, așa că, de fapt, Țopăilă îi servise de două ori. Indiferent dacă o face din șiretenie sau din pioșenie, sigur e că nu se salvează decât pe sine. Nimeni n-o să dea crezare unor basme despre fețe cusute, doar nici la Kirchenbruch nu se aflase încă nimic despre metoda lui Bartoș. E limpede. Singurul care cheltuiește bani de la Banca meseriașilor e el, Bartoș. Ce imprudent a fost. Iar pentru seara aceea nu are nici un alibi. S-a aflat, într-adevăr, sub același acoperiș cu Urban și cu Marion. Era clar că le tănuia prada. Vinovăția lui va fi dovedită, va intra la pușcărie, s-a zis cu cariera lui. În clipa aceea îl cuprinsese furia. Doar nu e un iepure, să-l prindă așa de ușor. Va ști să se apere de acest criminal internațional, al cărui chip îl vede în fiecare seară, fiindcă l-a luat cu el într-un lichid nutritiv, în vederea unor noi experiențe. Ceru îngrijitorului să-l ducă în cabinet pe cărucior, fiindcă i s-a făcut rău.

— Asta-i din pricina logodnei, domnule doctor — răsă bătrânul. Omul trebuie să bea numai cât suportă. Cum fac animalele. Ele au mai multă minte...

Și îl transportă pe cărucior, pe lângă detectivii care nu bănuiau

nimic. Bartoš se acoperise cu cearșaful și, odată ajuns în camera sa, sări de pe cărucior. Dădu îngrijitorului tot ce-i înapoiase profesorul și fugi pe scara de incendiu. Inelul cu perla îl avea în buzunar. Reprezenta acum unica sa avere. Știa că acasă nu poate merge. Îi telefonă Narcisei, dar fata închise telefonul de îndată ce îi auzi vocea. Ți-ai găsit ca găscă aia să înțeleagă situația! Dar cine ar fi putut să-l înțeleagă? Cui să se adreseze? Încotro să fugă? Întreaga Viena îl cunoaște din ziare, toți îl invidiază pentru partida pe care o face și acum, când e urmărit de poliție, o să-l recunoască oricine.

Își aminti de Rosen, un medic tânăr, venit din Krakow. Lucrau din când în când împreună, și Kirchenbruch se purta grosolan cu el. Locuia undeva pe la periferie, într-o cameră sărăcăcioasă luată cu chirie.

— Știam c-ai să vii — îi spuse Rosen în polonă, căci se temea că-i aude gazda. Poți să te bizui pe mine...

Bineînțeles, aflase totul. Știrea despre banditul care se strecurase în clinica și în familia faimosului chirurg străbătuse orașul. Se zvonea că și în parlament va avea loc o interpelare cerându-se un control mai sever al medicilor străini.

— Și la mine se uită ca la un asasin... râse Rosen. Și la oricine are cât de cât accent slav.

— Dar eu sunt nevinovat... zise Bartoš desperat și cu totul neconvincător. Îi spuse lui Rosen întreaga poveste, îi explică și experiențele sale, îi trădă taina lichidului regenerator, îi povesti totul.

— Dovezi ai?

— Nu am. Toți vor zice că e o născocire. E prea fantastic, prea neobișnuit și nu am dovezi. Iar dacă Spintecătorul afirmă contrariul, nu pot să dovedesc nimic. Căci, se înțelege, pe fața lui nu vor găsi nici o cicatrice, doar știi ce priceput sunt. Cheamă poliția. Dar abia mâine dimineață. Acum aș vrea să dorm. Sunt încă mahmur de ieri. Când mă gândesc că aș fi putut să vânez lei în Abisinia. Și în loc de asta, o să fiu spânzurat.

— N-ai să fii — spuse Rosen și zâmbi misterios. Poți scăpa.

— Cum?

— Dă-mi cheile de la locuința ta.

— De ce?

— Ai să vezi. Îi luă singur cheile din buzunar. Unde ai pus fața banditului ăluia?

— Nu! se sperie Bartoš, fiindcă își aminti ce groaznic arăta omul acela.

— Este singura cale posibilă — spuse Rosen și ieși cu grijă din cameră. Avea dreptate. Era singura cale. Descrierea lui Bartoš fusese transmisă prin radio. Populația era rugată să ajute la prinderea acestui răufăcător primejdios. Vă avertizăm. Individul poate fi înarmat.

Auzi cum în camera alăturată gazda deschide ziarul din ziua precedentă, care îi anunța logodna. Îi privește cu groază fotografia. De-ar ști că primejdiosul criminal se află în camera ei, chiar în spatele ușii de sticlă! Alergă spre colțul camerei și stinse lumina. Ședea în întuneric, în fața oglinzii. Își privi fața în semiobscuritate. Fruntea înaltă și bărbia. Mică, expresia cam vlăguită, politicoasă, chipul acesta nu-i mai servea la nimic. Când se întoarse Rosen, aproape că se bucură. Luă cu dragoste în brațe sacoșa cu chipul lui Urban. Și alergă cu colegul său spre taxiul care îi aștepta în stradă. Își trase adânc pălăria peste fosta lui față.

Criminalul

Și vocea i se schimbase. Devenise mai profundă și mai aspră. Iar fața lui adevărată se descompusese. Rosen nu era totuși un chirurg prea îndemânat și trebuise să se adapteze condițiilor speciale ale medicului de periferie, specialist în avorturi, care le împrumutase cabinetul. Inelul cu perla trandafirie abia ajunsese pentru achitarea notei de plată. Convalescența a fost lungă. Încetul cu încetul, Bartoș se deprinse cu noua lui față. Dar Rosen nu se putea obișnui cu ea. Vedea cum fostul lui prieten e din zi în zi mai rece și mai trist.

— Bartoș, nu trebuia s-o facem — îi spuse. Într-o seară, când plaga era complet vindecată. Iartă-mă.

— Ar trebui să-ți mulțumesc... îi dăruie unul din oribilele sale zâmbete și îi întinse mâna.

— Nu. Nu pot... spuse Rosen și plecă, de parcă i-ar fi fost teamă. Nu-i dădu mâna. Și nu era singurul care se purta așa. În săptămânile care urmau, oamenii îl evitau de departe. De câte patru ori pe zi trebuia să-și arate actele false polițiștilor, auzea cum în urma lui copiii strigă și femeile șoptesc:

— Ce mutră de criminal!

Nu căpăta nicăieri de lucru. Voia să lucreze pe un șantier, dar maiștrilor le fu teamă de el.

— Eu nu admit bății în întreprindere — auzea adesea. Și îi arătau ușa, scuzându-se. Își petrecea nopțile pe sub poduri și în aziluri de noapte, se umplu de păduchi și suferi de foame. Cu încetul cheltui și ultimii bani pe care îi primise de la Rosen. Odată, mort de foame și nemaîștiind încotro s-o apuce, încercă s-o viziteze pe Narcissa. Nu l-au lăsat să intre în casă, dar i-au dat acolo, lângă ușa, un blid cu supă caldă. A așteptat în fața clinicii, toți au trecut pe lângă el. Surorile, colegii, a trecut și mașina lui Kirchenbruch, ba chiar și Rosen, dar nu l-au recunoscut. Probabil Bartoș se identificase perfect cu noul său chip. Trist, porni spre periferie. Poate greșise. Până azi încercase să rămână numai în cartierele burgheze, să se angajeze într-o întreprindere mare. Ar fi trebuit poate să-și încerce norocul în lumea

interlopă, în vreun fel de Piață a Tâlharilor de pe aici. Simțea cum decade, cum începe să se adapteze chipului său, cum renunță la prejudecățile mic-burgeze. Merse la o cârciumă despre care auzise vorbindu-se sub pod. Era o cârciumă rău famată, unde cel puțin de trei ori pe noapte izbucneau încăierări își unde mergeau numai cei mai curajoși.

— Dacă ăia nu m-au spânzurat, ăștia pot barem să mă spintece — își spuse, disperat.

Dar în cârciumă nu-l ofensă nimeni. Îl primiră politicoși și atenți. În ultimele zile, Bartoș învățase să meargă cu un pas legănat, cu mâinile în buzunare, cu șapca pe ceafă.

— Bere cu rom — zise cât putu de aspru. Și se și trezi cu o femeie lângă el.

— Nu ești de pe aici? se lipi ea de el.

O împinse cu grosolănie. Vedea că cei de la mesele dimprejur îl observă. Erau tineri cu chipuri de asasini ca și el, unii dintre ei purtau cămăși cafenii, iar la mână banderole roșii cu o cruce ciudată, încârligată pe ele.

— Nazist sau socialist? unul dintre ei veni și se așeză lângă el. Avem nevoie de băieți unul și unul. Hai cu noi, vom mântui lumea.

— Poate burțile voastre... strigă tânărul de la tejghea, un blond sfrijit, cu ochii roșii. Primi o halbă în cap. Dar se vede că avea prieteni la masa de sub fereastră. Urmă o încăierare cum scrie la carte. Cârciumarul stinse imediat toate luminile. Fiecare dădea în cine-i ieșea în cale, până ce auziră oprind afară duba poliției. Atunci o luară cu toții la goană. Bartoș alerga alături de tipul cu cămașa cafenie care se așezase la masa lui. Se vede că era șeful celorlalți, căci imediat îi făcură rost de o mașină și voiră să-l ducă la spital, fiindcă, odată ajunși afară, văzură că sângerează.

— Dar unde? Sosise ieri de la Nürnberg și nimeni nu trebuie să afle că e la Viena.

Între timp, șeful își pierduse cunoștința. Cineva îi înfipse un briceag în umăr, până la plăsele. Sângele îmbibase mâneca.

— Îl îngrijesc eu. Sunt medic — declară Bartoș cu hotărâre. Jurământul profesiei mele cere să salvezi pe oricine. Chiar și pe cel din urmă asasin. Pe atunci Bartoș habar n-avea de politică.

L-au dus la cantonamentul lor. Se purtau cu el respectuos, își lipeau în fața lui călcâiele și ridicau mâna în semn de salut, de parcă ar fi fost cine știe ce gradat. Ce-i drept, dacă-l judecai după chip, trebuia să aibă un grad mai mare decât căpetenia rănită. Așa devenii Bartoș medic S.A.

După câteva săptămâni, Hitler ocupă Austria. Cei meritoși fură recompensați. Bartoș se întâlni pentru a doua oară cu doamna ministru al sănătății. De data asta el purta cămașă cafenie și insigna

aceea lipsită de sens. Când îi dădu mâna, doamna ministru fu gata să leșine. La logodnă nici nu se uitase la el. Lumea aparține Spintecătorilor, gândi Bartoš, pe când îl conduceau prin străvechile săli ale ministerului. Spintecătorilor care au știut să-și aleagă partidul, încă nu se putea obișnui cu aventura pe care o trăia, nici nu putea medita mai profund la ea. Nu avusese ce mânca și unde dormi, acum ședea la căldură, avea puterea în mâinile sale, ca niciodată înainte, oamenii tremurau în fața lui și evreii coborau de pe trotuar ea să nu-i stea în cale. Înțelegea că ceva nu-i în regulă. Fusesse educat pentru altceva, niciodată nu fusese un adept al crimei, jafului, torturilor și violenței. Dar nu își alesese singur partidul. Oare suntem cu adevărat o jucărie a chipului nostru, un capriciu al dezvoltării embrionare, un nonsens al naturii, datorat vreunui accident sau vreunei intoxicații a mamei în timpul sarcinii, sau o unire a talentelor moștenite de la strămoși? Poți transforma cu atâta ușurință un om, schimbându-i masca ca la bal mascat? Nu e cu puțință! Eu nu sunt rău, își spunea Bartoš, în biroul său. Nu vreau să am nimic comun cu oamenii aceștia, chiar dacă ei mă caută. Trebuie să mă întorc la prietenii mei. La Rosen, la Narcissa și... Deodată își dădu seama că de fapt n-avea prea mulți prieteni. Dar din cauza asta n-o să se alătore cămășilor cafenii, care își torturau prizonierii.

— Inspecție la profesorul Kirchenbruch — anunță paznicul din ușă, cu brațul drept ridicat. Este un plutocrat iudeo-bolșevic, care-i sprijină pe dușmanii noștri — adăugă confidențial.

— Asta n-o știam — spuse Bartoš, mai mult pentru sine, în mașină. Hotărî că venise timpul să arate cum e el de fapt, care e adevăratul său caracter. Îl va salva pe Kirchenbruch și reputația acestuia, îi va da afară pe colaboratorii săi naziști, va face un gest magnific. Poate foștii prieteni îl vor recunoaște. Bineînțeles, pe vremea când lucra cu ei, nu-i plăceau gesturile mari. Niciunul dintre ei nu bănuia cum e Bartoš în realitate. Își dădu seama cu durere de acest lucru. Trăise o viață obișnuită, oarecare, incoloră și bună de nimic. Existența asta de gangster îi prinsese bine într-un fel. Se va ridica împotriva gangsterilor alături de Kirchenbruch, Rosen și prietenii săi de la Praga.

Numai că profesorul îl primi cu insigna la rever și cu mâna ridicată în semn de salut. Bineînțeles, nu-și recunoscuse fostul asistent. Îl conduse prin clinică, de parcă l-ar fi condus printr-o cazarmă.

— Providența ni l-a trimis pe fűhrer... spuse el. Și îl invită acasă, la un coniac franțuzesc. El n-are voie să bea. Pietre la ficat. Una-două, îl doare, se plânse.

— Mai bine recunoașteți că în vremurile astea, nu vă place, nu vreți să beți în cinstea fűhrerului... se auzi spunând Bartoš. Își umilea fostul șef și îi făcea plăcere.

— Ferească Dumnezeu! Fühlerul mai presus de orice, în sănătatea fűhrerului! spuse Kirchenbruch și își turnă un pahar plin. Nevastă-sa o aduse pe Narcissa. Erau moarte de frică. Bartoš repetă toasturile. Țl ȡmbătă pe Kirchenbruch, care trebuia să țină ȡn toate pasul cu el. Schimbaseră rolurile, acum Bartoš era primul. Și ȡi plăcea.

— Pentru fűhrer — repetă a nu știi cătă oară și ȡi ȡăștigă respectul acestui om prin cătewa ȡntrebări despre tehnica operatorie. Acum cred că n-o s-o mai invitați pe doamna ministru la serate — spuse. A trebuit s-o areștăm ieri. Și, laolaltă cu ea, pe alți cătewa. Numai cătewa dintre oaspeții care veniseră cādvă la logodnă.

Le era din ce ȡn ce mai frică de el. Probabil știe totul despre ei. Doamna Kirchenbruch ȡși frāngea māinile, incapabilă să se ridice. După al douăzecilea toast, Profesorul avu o criză. Trebuiră să-l transporte la spital, cāci se zvārcolea de durere. Bartoš chemă ȡngrijitorul; pe profesor ȡl transportară pe cāruciorul de care ȡși mai aducea aminte și azi. Pe doamna Kirchenbruch o trimise după soțul ei.

— Nu așa mi-i ȡnchipui eu pe profesorii vremurilor noi — spuse aspru. Oamenii noștri sunt oameni nu glumă. Trebuie să reziste... Rămase singur cu Narcissa. Ei bine, cānd ne cāsătorim? ȡntrebă din nou. Voise s-o spună cu fostul său glas, delicat și gingaș, voise să joace din nou rolul logodnicului și s-o uluiască cu toate amānuntele pe care numai el și le amintea. Unde s-au sārutat pentru prima oară și unde mergeau să joace tenis. Voise să-i spună totul, să-i mărturisească temerile sale, să se sfātuiască cu ea. Dar nu reuși decāt să repete: Cānd? Strigă acest cuvânt ca ȡn cūrtea cazārmii. Se apropie de ea. Narcissa leșină. Părăsi clinica. ȡși dādu seama că e prizonierul propriului chip.

Experiența ȡncrucișată

ȡn lunile care urmară, nu există comisar mai cōștiincios și mai sever decāt el. ȡi făcea o deosebită plăcere cānd ȡi putea controla pe celebrii profesori din Viena, oameni la ale cārora nume priveau cu respect medicii din ȡntreaga lume. Bartoš urla la ei. Iar ei tremurau ȡn fața lui, chiar atunci cānd nu spunea nimic. Se vedea pe el ce fel de om e. La biroul lui nu veneau prea mulți petiționiari. Devenise celebru prin aceea că punea imediat să-i aresteze pe toți. Rezolva astfel, cu promptitudine, toate plāngerile. De aceea fu surprins cānd se trezi ȡntr-o zi cu o vizită neobișnuită.

— Un porc de jidan... spuse tare adjutantul tirolez. ȡn birou ȡntră Rosen, foarte slăbit. Avea un plasture pe frunte și māna ȡn eșarfă.

— Rosen?

— Numele meu e Rosenzweig — spuse fostul său prieten și nici nu ȡndrāzni să se așeze. ȡmi spuneam Rosen din motive profesionale. Bartoš nu se putu opri să nu rādă. Vasăzică celebrul umanist

Kirchenbruch era și el de fapt rasist, la fel ca Hitler.

— Și ce doriți dumneavoastră? întrebă sever.

— Nu mă așteptam să-mi spuneți dumneavoastră. Vreau să plec. Am fost interogat până acum de două ori, m-au atacat pe stradă, n-am nici o slujbă, nici bani, nici locuință...

— La fel ca mine. După ce m-ai operat.

— Dar eu te-am ajutat, spuse Rosen cu implorare în glas.

— Nu te aștepta să-ți fiu recunoscător — strigă Bartoș. Nimeni nu crede basmele tale. Eu m-am dezvățat să fiu recunoscător, cum m-am dezvățat de multe alte obiceiuri ale fostului meu chip. Își dădu seama că nici nu mai poate vorbi încet. M-am schimbat, Rosenzweig, acum sunt cu totul alt om.

— Dar e un nonsens. E o prostie. Omul nu se poate transforma în urma unei intervenții chirurgicale. Dacă aspectul fizic ar fi cel care ne formează caracterul, ne-am putea omorî cu toții chiar de la naștere. Care ar fi atunci rolul voinței, al eforturilor, al talentului? Cei mai buni oameni ar fi aristocrații, ar exista rase superioare și rase inferioare, cocoșații s-ar împușca, totul s-ar moșteni, talentul, inteligența, caracterul, gusturile. Omenirea ar bate pasul pe loc, n-ar putea exista progres, omul ar fi o jucărie în mâna sorții. Nu e eu puțință!

— Comunistule! urlă Bartoș, care începuse să cunoască terminologia politică elementară.

— Asta încă nu e comunism. Dar dacă admit că societatea și mediul, pe care le pot schimba, nu participă la dezvoltarea mea, sunt silit să cred în fascism...

— Și asta nu-ți place, jidane? întrebă Bartoș și sună. Mie îmi place. Cei doi paznici veniră în goană.

— Nu, te înșeli, ai tot atâta putere ca oricare om ca să-ți învingi destinul, să te împotrivești... în clipa aceea Bartoș îi trase un picior în burtă. Rosen se prăbuși pe podea, apoi se năpusti pe ușă și sări pe fereastra deschisă de pe coridor, își zdrobi țeasta de pavaj.

Bartoș, se-nțelege, nu intenționase acest lucru. Vechiul lui chip se făcu din nou auzit. Ordonă să i se aducă întreaga literatură despre genetică, despre caracteristicile moștenite, și cele dobândite, despre acea problemă fundamentală, care îi părea încă atât de îndepărtată și care, după cum își dădu dintr-odată seama, este de fapt cea mai importantă problemă. Pentru fiecare dintre noi. Din studiu îl întrerupse gruppenführerul.

— Te felicit, camarade — spuse gruppenführerul, în care-l recunosc pe tovarășul de chef din cârciumă. Am ascultat tot ce i-ai spus lui Rosenzweig. Te-ai purtat loial.

Avem încredere în tine. Șeful luă loc și îi oferă o țigară. De aceea pot să-ți comunic hotărârea forurilor supreme. Ți s-a încredințat o

misiune secretă. Pleci la Praga.

Bartoș căpătă un pașaport diplomatic și plecă chiar de a doua zi. De data asta nu mai purta cămașă cafenie. După mult timp, călătoreea din nou într-un costum închis la culoare și în valiză avea un frac. Misiunea secretă era foarte simplă. Trebuia să comită o crimă. În pădurile Sázavei se ascundea un inginer cu un aparat de emisie, cu ajutorul căruia ațâța poporul german împotriva partidului și a fűhrerului. Trebuia redus la tăcere. Pe lângă frac, mai luase un pistol cu amortizor și lista celor mai apropiați colaboratori. Cehia îl fermecă. Când trecu pe lângă Tábor simți cum ochii i se umplu de lacrimi. Dar nimeni nu intră în vorbă cu el. Nimeni nu veni să se așeze în compartimentul lui.

A sosit momentul să iau o hotărâre definitivă, își spuse Bartoš. Până acum n-am făcut altceva decât să colaborez, să interoghez și să strig la oameni. Acum trebuie să ucid. Nici pe Rosen, de fapt, nu l-am omorât eu. S-a sinucis. Până acum mâinile mi-au rămas nepătate de sânge. Niciodată n-am aprobat crima. Încă din studenție am strâns semnături pe o petiție împotriva pedepsei cu moartea. Și acum ar trebui să ucid un nevinovat. Nu, își spuse, e o prostie. Pur și simplu nu anunț că am sosit la Praga. Fug și mă ascund, poate la Piața Tálharilor. Nu cred că nu-mi voi putea învinge chipul. Cu siguranță că Spintecătorul și-a domesticit fața lui de sfânt și a devenit hoț de biserică, dacă nu cumva e la zdup pentru prădarea vreunei catedrale. Sunt sigur că masca lui pioasă nu l-a făcut să se îndrepte, tot așa cum fața mea de criminal nu mă poate distruge pe mine.

Coborî la gara Smíchov. Valiza și-o lăsă la depozitul de bagaje și luă tramvaiul spre Vršovice. Vilele se înmulțiseră, cocioabele mizere arătau ceva mai bine. Cursa înarmărilor mai vindecase puțin rănila crizei. Bartoš se duse direct la Marion, fără să-i treacă prin minte c-ar putea s-o sperie cu chipul fostului ei ibovnic. Dar Marion nu mai ședea la stabilimentul ei. Găsi acolo o femeie grasă, mai în vârstă, cu un dinte din față lipsă.

— Novotná? E la răcoare. I-au dat doisprezece ani... Nu știți? Au prins toată banda, pe toți care spărseseră Banca meseriașilor. Și au încasat, nu glumă. Numai șeful lor a șters-o la Viena. Dar dumneata, prietene, de unde vii? Întrebă bătrâna cu bănuială în glas.

— De la Berlin — spuse Bartoš. De la Congregația franciscanilor. Trebuie să întâlnesc aici un preot căruia i se spune Țopăilă... O fată sări de lângă el, strigând.

— Părintele Țopăilă? Nu mai vine pe la noi. Patroana își făcu cruce. Omul acesta e un adevărat sfânt. Se zice că-și petrece tot timpul la mănăstire, numai cu pâine și apă, doarme pe jos și se roagă ziua și noaptea. Se spune c-ar face și minuni. Câteva femei de aici s-au rugat la niște obiecte atinse de el și toate dorințele le-au fost îndeplinite. E

un sfânt, ce mai vorbă!

— La Berlin nu știu de asta?! Întrebă, bănuitoare, fata, care numai curată nu părea a fi.

— Probabil că nu — spuse Bartoș și plecă iute. Simțea că nu mai e în siguranță. Femeile astea îl denunță la poliție în mai puțin de două ore. Grăbi spre tramvai. Trecu aproape alergând pe lângă proprietarii vilvelor care, dincolo de Botiț, își stropeau grădinile, de parcă lângă ei nu se aflau colibele acelea mizere și de parcă la Viena evreii nu se aruncau pe fereastră.

Nu-mi mai rămâne nimic altceva de făcut, își spuse în tramvai. Nu poți scăpa de propria ta față. Dacă o față sfântă a făcut din Spintecător, din ucigașul și tâlharul care a fost un sfânt, atunci o față de tâlhar va face din Bartoș un asasin. Nu există scăpare, toți din jurul său nu fac decât să-l convingă de acest lucru, nimeni nu-i dă nici o speranță, n-are cu cine să se alieze, aici, la Praga, nu poate să se îndrepte spre nimeni, doar spre șeful nazist, spre prima lui crimă.

— În țara asta am cumpărat totul — zâmbi șeful cu complezență. La Ministerul Apărării se află prietenii noștri. Nu mișcă nici o muscă, fără să vină cineva să ne raporteze. Se tem de bolșevici. Asta e capitalul nostru. Pentru sarcinile mai delicate, avem, se-nțelege, băieți mai buni. Îi pregătim să intervină la momentul oportun. Când va veni ziua noastră. Aceștia însă trebuie ținuti în cel mai strict secret. Vă veți îndeplini sarcina ajutat de cel mai bun colaborator al nostru. Un om care nu cunoaște nazismul, dar e în stare de orice. Ne-a scăpat până acum de câteva persoane incomode. Și nu s-a aflat nimic. Putem avea încredere în el.

Omul, bineînțeles, era Spintecătorul. S-au dus după el la mănăstire. Își folosea noua înfățișare ca să se poată ascunde mai bine. Dar vechea lui personalitate, zdrobită și descompusă de viața de mizerie a periferiei, biruise în cele din urmă, așa că se alăturase noilor gangsteri.

— Nu-ți reproșez nimic — declară Bartoș când văzu că părintele, la vederea fostului său chip, își pierduse graiul. Dar privește câți oameni ca tine luptă împotriva răului și a nedreptății, luptă pentru ca să-și schimbe viața, deci și pentru salvarea ta. Și tu, drept recunoștință, îi împuști. Ești cel mai rău dintre toți criminalii. Nu trebuia să mă ridic niciodată împotriva pedepsei cu moartea... Spintecătorul, îmbrăcat în rasă de călugăr, voi să strige, să ascundă hârțile și schițele pe care le scosese din scăunelul de rugăciune pliant. Dar Bartoș trase pentru prima dată din pistolul nou-nouț, trecut peste graniță sub frac. Alți colaboratori veniră în goană, se traseră focuri de pistol. Bartoș fugi printr-un culoar secret, care lega mănăstirea de catedrala din apropiere, ajunsese în goană în fața altarului principal, exact în clipa în care agenții aruncară în aer pasajul secret. Înseamnă

că erau persoane importante, dacă nu ezitau să intervină în acest fel. Îi văzu îndreptându-se spre el dinspre intrarea mănăstirii. Începură să tragă de după stâlpii catedralei, câteva dintre femeile care se rugau strigară de durere. Alergă spre confesional. Se ascunse după altarul lateral. Văzu cum două gloanțe zgârie şuierând chipul de lemn al îngerului răzbunării. Dădu de o ușă care ducea sus. O închise în urma lui. În felul acesta mai câștiga timp. Scara era foarte abruptă și următorii nu îndrăzniră să se ia după el. În balconul corului găsi un om îmbrăcat civil, cu mâinile ridicate sperios în sus; omul îi dădu cheia și-i arătă din ochi ascunzătoarea. Chiar în clipa aceea, cei de jos începură să tragă din nou. Aduseseră probabil o pușcă mitralieră. Paznicul depozitului fu rănit în spate și căzu cu capul în jos în vidul catedralei. Bartoš deschise cu grijă depozitul. Se afla în balconul corului, dar acest balcon fusese amenajat ca o mică fortăreață. Se așteptau probabil ca în Praga să aibă loc lupte de stradă. Chemară poliția, îl somară printr-un difuzor să se predea. Îi împrăstie cu o mitralieră de ultimul tip, supusă doar cu câteva săptămâni în urmă spre aprobare Ministerului Apărării de către Uzina de armament din Brno și care urma să fie expediată a doua zi la Berlin. Agenții știau tot. Găsisse ambrazuri, care străpungeau zidurile groase medievale ale catedralei. Îngrămădisise arme lângă ambrazuri. Erau arme de cel mai modern tip, iar muniții avea pe câteva zile. Putea ușor să țină piept unei armate întregi, căci găsisse sub scară și lăzi de grenade, grenade antitanc. Putea ușor ține piept unei armate întregi, dar nu la asta se gândea. Doar din când în când privea spre altarul lateral, complet distrus de o explozie. Nu voia ca cineva, venind din mănăstire, să-l ia prin surprindere. Știa că de acolo îl pândește primejdia. În răstimpuri trăgea câte un foc în direcția acestei intrări secrete. În felul acesta voia să spargă liniștea bisericii, tăcerea care îl învăluia și care i se părea cumplită, fiindcă era aceeași liniște care te înconjoară când intri aici din strada zgomotoasă, tăcerea obișnuită, de zi cu zi, a acestei catedrale.

Scria. Nu se apăra fiindcă ar fi voit să fugă sau să dea o lovitură de stat. Își apăra ultimele ore ale vieții fiindcă, înainte de a se sinucide, voia să scrie o confesiune. Un tratat despre caracteristicile omului.

elixirul

Personajele dramei:

HARRY HANUȘ

Nu bănuiam că e nemuritor. Când l-am văzut pentru prima oară, cobora tocmai dintr-o elegantă limuzină americană în fața institutului nostru. I-am dat cel mult cincizeci de ani. Era încă drept ca un brad. Trecu în fugă, plin de sine, pe lângă portar și dădu buzna neanunțat în cabinetul profesorului.

— Sunt Harry Hanuș din Dallas, Texas, America. Am venit să-mi vizitez vechea patrie. Și aș vrea să fac o donație institutului dumneavoastră.

Profesorul, un om politicos și pașnic, îl invită pe oaspete în biroul lui și spuse secretarei să le facă câte o cafea, întreabă despre ce donație era vorba.

— O donație pentru institutul dumneavoastră, se-nțelege — spuse ceho-americanul, făcând o mutră de parcă ar fi mestecat gumă.

— Am un teren petrolifer lângă Dallas. Sunt foarte bogat. Vreau să fac ceva pentru patria mea. Vă donez dolari. *Dollars from Dallas*⁷ — spuse. Ce părere aveți? Și-i oferi profesorului o țigară de foi. Șeful nostru e un fumător pătimaș, chiar dacă e demonstrat, fără posibilitate de tăgadă, că acest viciu dăunează sănătății.

— Țigara o iau — spuse el. Bani înșă, nu. Și îi explică că institutul nostru este subvenționat din fonduri publice, și, deci, n-are nevoie de donații particulare. Dacă Mr Hanuș vrea cu orice chip să cheltuiască niște bani în Cehoslovacia, să-i doneze Ministerului Sănătății.

— De ce? Pe mine nu mă interesează Ministerul. Eu sprijin biologia. Donez acești bani celor ce luptă împotriva morții — spuse, de parcă s-ar fi aflat în fața camerei de televiziune. Fiecare litru de petrol extras de societatea mea prelungește cu un minut viața omenirii. Calculați, vă rog.

Profesorul îl refuză categoric. Hanuș amenință cu trimiterea unei broșuri de propagandă pe această temă și a unor lucrări științifice publicate de fundația sa din Statele Unite. Apoi, fără nici o legătură, întreabă de Zdenička. Mai întâi profesorul nici nu-și aminti că lucrează în institutul lui.

— Zdena Gronsá? Întreba din nou și chemă secretara. Aha, doctoranda cea nouă. Lucrează la noi doar de câteva luni. Mr Hanuș nu putea să fi aflat despre ea din literatura de specialitate. Până acum n-a publicat nimic.

— E rudă cu mine — spuse. *Relative*.⁸ Pot să donez ceva unor persoane particulare? Oricum m-ar moșteni.

ZDENIČKA GRONSKÁ

bineînțeleș, n-a vrut să recunoască pentru nimic în lume că ar avea rude în Texas. Și, într-adevăr, până azi nu pomenise nimic despre asta. Poate s-o și dovedească. Nu are pe nimeni în America, numele Hanuš nu apare în familia ei.

Am confirmat și eu acest lucru. Ne cunoaștem încă din facultate. Sunt numai cu doi ani mai mare. Îi cunosc întreaga familie. Niciunul dintre ei nu știe nimic despre vreo rudă de peste ocean.

— Sunt văr bun cu verișoara străbunicului dumitale — spuse Hanuš cu siguranță în glas. Am aflat prin Ambasada noastră. Pot să vă arăt și actele. Aveți dreptul la automobilul meu. Iar odată, când vor muri rudele mele din America, veți moșteni o parte din averea mea. Spun o parte, fiindcă grosul averii vreau să-l las Institutului meu pentru combaterea morții. Am venit în Cehoslovacia numai pentru câteva zile. Plec mai departe, spre Moscova, să cumpăr instalații de extracție. Când mă întorc, limuzina mea va fi a dumitale, dragă nepoată.

Ne-am uitat cu toții pe fereastră. În limuzina lui Hanuš intrau ușor patru Škode Spartak.

Am obiectat fără convingere că Zdenička n-a avut niciodată vreun străbunic. Nu mă mai asculta nimeni. Dragostea mea plecase cu noua ei rudă. Iar

EU

am rămas singur. Peste o lună intenționez să mă însor cu colega Gronská. Nu văd de ce m-aș prezenta. Nu joc un rol prea important în toată această întâmplare. De fapt nici nu știu cum arăt, căci în oglindă sau în fotografii omul își vede întotdeauna doar imaginea lui de moment, pe când în realitate se manifestă prin comportament, și așa rareori se observă pe sine însuși. Iar la trăsăturile mele caracteristice nu m-am gândit încă. Poate m-am întrebat numai dacă mă potrivesc cu Zdenička. Sunt energic și atent, ea e delicată și sensibilă, uneori — ce-i drept — e cam tare de cap, dar până la urma tot reușesc să mă înțeleg cu ea. Merită, fiindcă e într-adevăr frumoasă. Cea mai frumoasă. De-asta sunt gelos pe Hanuš, de-asta îl bănuiesc de cele mai rele intenții, cred că nu e nici un fel de rudă, ci un agent internațional, care vrea s-o atragă pe colega Gronská în planurile lui murdare. Doar de aceea am îndrăznit să fac acest pas, pe care altfel l-aș fi disprețuit. M-am dus la gazda ei.

GAZDA

fusesse pe vremuri bucătăreasă la ambasada noastră de la Copenhaga. Se zice că gătea grozav, dar curățenie nu-i prea plăcea să facă. De aceea mă duceam rar pe la ele. Îmi place ordinea. Și nu-mi

plac bârfele. De data asta însă am ascultat absolut tot ce mi-a zis. Am găsit-o acasă abia a treia zi. Aceste trei zile, Zdenička n-a dat pe la serviciu, s-a învoit prin telefon, ca să-i poată arăta unchiului ei frumusețile Pragăi.

— Ce rudă, băiete! mă privi gazda cu milă. Ce fel de rudă mai e și asta. Dumneata îi trimiți nepoatei dumitale în fiecare dimineată flori? O duci cu mașina la cele mai scumpe restaurante?

— N-am nici o nepoată.

— Dar dac-ai avea? I-ai face vizite seara?

— Niciodată. Zdenička n-ar admite una ca asta.

— Eu nu-mi bârfesc de pomană chiriașele, dragă domnule. Ce-ți spun acum, e sfântul adevăr. Dacă nu mă crezi, n-ai decât să pleci. Respectele mele.

Vizite? Doar după trei zile? N-aveam de unde să știu. Eu a trebuit să-i fac curte mai bine de trei luni până să mă invite la ea. Mi-era ciudă pe limuzinele acelea ridicule, nepractice, diforme, cu care industria americană de automobile înțesase drumurile Lumii vechi și care cică, după unii economiști naivi, poartă vina crizei actuale din industria lor de oțel.

PROFESORUL

nu era iritat. Dimpotrivă, în zilele următoare a întrebat de câteva ori de Hanuš.

— După părerea mea e domnul Barnum. Institutul îi servește doar pentru reclamă. Cine poate să-și imagineze nemurirea? Moartea e legată de evoluția individului. Nemuritoare este specia umană în care indivizii își transmit trăsăturile caracteristice din generație în generație.

— Dar țesuturile? se încruntă profesorul. Ebeling cultivă pe medii nutritive bucățele de țesut embrionar încă din anul 1915. De mai bine de patruzeci de ani.

— Numai că pentru asta Hanuš, sunt sigur, nu-i dă nici un premiu. Prea puțin îl interesează resuscitarea țesuturilor. Vrea să trăiască el, ca personalitate, nu fărâmițat.

— Rahat cu perje — spuse profesorul, căruia îi plăcea să vorbească în doi peri, și plecă zâmbind. De fapt nu e niciodată grosolan. La ce fel de rahat sau la ce fel de perje s-o fi referit? Nu cumva la perjele uscate, care țin cât o viață de om? Numai că omul nu e perjă. Rahat cu perje. Tot așa cum dragostea și moartea sunt întotdeauna legate într-un anume fel în închipuirea noastră.

N-am putut medita mai departe, căci s-a întors Zdena.

— De fapt căuta o altă Gronská, minți ea cu un aer nevinovat. Am umblat trei zile cu el prin Praga pentru ca a patra zi, de dimineată, să vină la hotel adevărata lui nepoată, o femeie de optzeci de ani.

— Optzeci de ani? Are o nepoată mai bătrână ca el? Credeam c-o prind cu minciuna.

— E un om tare ciudat — spuse îngândurată. Susține că trebuie să-i fac rost de un compus. Mi-a arătat un preparat de care n-am auzit niciodată. Cred mai curând că se droghează. De-aia e tot timpul într-o dispoziție excelentă.

— Și tu vrei să-i prepari opiacee la noi în institut?

Dădu din cap în semn că nu.

— De altfel — zise ea — a și pierdut rețeta.

Nu credeam o iotă din tot ce spunea. Se simți jignită. N-am mai vorbit unul cu celalalt. Era greu, fiindcă lucram în același laborator și până acum lucraserăm cu rândul la diferite experiențe, ceea ce ne lăsa o groază de timp liber. Acum ne vedeam fiecare de treaba noastră de o parte și de alta a mesei și tăceam ca niște surdo-muți.

Hanuș nu mai apărui câteva zile. Am încercat de câteva ori să zâmbesc Zdenei. Am controlat la ce lucrează. Nu era vorba de nici un drog. Eram gata să mă împac cu ea când, într-o dimineață, portarul mi-a dat niște orhidee.

— Sunt pentru mine? am întrebat eu.

— Da de unde. Pentru tovarășa Gronska. Ca în fiecare dimineață. Hanuș îi trimitea zilnic orhidee. Și ea le ascundea de mine.

— Poftim buchetul de la unchiul dumitale. Cred că vrea un extras din orhidee — am spus eu batjocoritor.

Probabil că se vede cu el în continuare și caută o scuză. Extras din orhidee. Habar n-aveam ce aproape eram de adevăr. Zdena a luat florile și le-a pus în biroul ei. Avea acolo un fel de seră tropicală, căci orhideele sunt rezistente, iar Hanuș era perseverent.

— Îmi și scrie — izbucni Zdena în plâns. Și tu nu mă ajuți. Te încrunți tot timpul, ursuzule! Sunt tare nefericită. S-a îndrăgostit de mine. Susține că n-a venit decât ca să prepare medicamentul acela și n-a îndrăznit să vorbească cu cineva mai mare, fiindcă se teme de specialiști. Pretinde că numele meu i l-a spus portarul, când i-a zis că o caută pe cea mai tânără cercetătoare din institut. Mi s-a părut suspect. De ce un ceho-american ar da să i se prepare un medicament pe ascuns? De ce m-a ales pentru asta tocmai pe mine? Bineînțeles, nu i-am promis nimic. Dar nici el, a doua seară, n-a mai vorbit despre asta. A început să-mi facă declarații de dragoste. Dar într-un mod atât de ciudat...

— Cum ?

O clipă căută cuvântul.

— Demodat.

— Un american? Un american demodat?

— Zău. E un om tare ciudat.

MEDICUL

care tocmai apăruse în ușă, aprobă din cap. Hanuș e, într-adevăr, un om straniu și suferă de o boală stranie. Acum câteva zile l-au adus de la hotel la clinică într-o stare foarte gravă, cu febră mare, delirând. Nu-l înțelegea nimeni.

— Vorbea englezește.

— Da' de unde.

— Spaniolă? Germană?

— Delira în cea mai pură cehă veche, parc-ar fi citit cu voce tare Cronică lui Dalimil.⁹ Îmi puteți explica lucrul ăsta?

— De ce tocmai eu? Întrebă Zdenička.

— Fiindcă vă cheamă mereu. Când și-a revenit, a început să ne spună că suferă de dragoste, nu de vreo boală, că moare din dragoste. Și mai că-mi vine să-l cred. De-aia sunt aici. Omul ăsta se topește văzând cu ochii. Îmbătrânește pe zi ce trece, e de necrezut. Și tot timpul o striga pe Marie Gronska. N-ați vrea să-l vizitați? Știți, măcar ca să-i sporim rezistența întregului organism. Fiindcă nu putem diagnostica nici o boală. În afara celor curente, prin care a trecut și care sunt o groază.

— Dar pe mine nu mă cheamă Marie Gronska.

— Mereu vă încurcă numele de botez.

— Și tot mai susține că o iubește? am întrebat eu.

— Eu îl cred — spuse medicul. Și ne-a dus la patul lui. Mie nu mi-au dat drumul înăuntru. A trebuit să aștept pe coridor. Un american care vorbește ceha veche? Să existe oare în Texas vreo sectă a vechilor cehi? Sau te pomenești că Mr Hanuș, pe lângă Institutul pentru lupta cu moartea, mai sprijină și un Institut pentru renașterea vechilor limbi slave?

Când ieși din camera lui, Zdena avea ochii plânși.

— Nici nu l-am recunoscut — mi-a spus ea. Așa de mult s-a schimbat într-o săptămână. E un moș. A încărunit de tot.

— Toate astea din dragoste? Ciudat bolnav... începu să plângă în hohote. Probabil că acum regreta că-l lăsase să vină la ea chiar din a treia zi. N-am să i-o iert niciodată. Încă nu i-am spus nimic, dar cât o ține căsnicia noastră, ăsta o să fie atuul meu. Crezi că te iubește?

— Păi mi-a lăsat toată averea. Zice că știe că moare... Și Zdena îmi arată testamentul, legalizat la ambasadă.

— Inima slăbește. Pulsul e din ce în ce mai slab, fără vreo cauză evidentă. De parcă, dintr-odată, toți mușchii ar ceda... spuse medicul.

— Marie! am auzit de după ușă. Marie!

— Iar delirează. Nu știu dacă mai apucă dimineața.

— Ar trebui să te duci până la hotel — i-am spus eu Zdenei. Știi să conduci? Se pare că mașinile astea americane noi au conducere automata...

Zdenička refuză. La hotel m-am dus eu. Cineva trebuia să aibă grijă de fata asta nefericită.

DIRECTORULUI HOTELULUI

m-am prezentat drept Gronský. Directorul s-a scuzat. Cică au nevoie de fiecare cameră. Așa c-au fost siliți să predea lucrurile domnului Hanuš la depozit, după ce au întocmit un proces-verbal cu lista obiectelor acestuia, în prezența organelor de miliție.

— Este vorba despre o moștenire — am spus eu cu importanță în glas. M-ar interesa lista aceea.

Directorul zâmbi.

— E o listă foarte scurtă — spuse. Domnul Hanuš nu avea aproape nimic cu el.

Mă crede prost? Își imaginează că nu știu ce-și ia un om la drum.

— Trusa au luat-o la spital. Aici a rămas doar valiza. Ori în ea nu se afla mai nimic.

— Ce anume se afla totuși?

— Veniți să vedeți — îmi spuse, și mă conduse în biroul lui.

— Cred că pot și vă arăt, chiar dacă nu sunteți moștenitorul legal. Mă interesează dacă lucrul ăsta are vreun preț. În valiza domnului Hanuš n-am găsit decât un pergament vechi. Poate că l-a cumpărat la vreo licitație. Și cum sunteți medic, mă prezentasem doctor Gronský, poate înțelegeți ceva.

— Era o rețetă. O rețetă lungă și complicată, scrisă în cehă! Am citit sfârșitul:

„În al doilea rând, acest lapis pe oameni tineri și sănătoși îi păstrează, gonind de la ei toate bolile, astfel că lepra o alungă, epilepsia și multe alte boli de nelecuit lecuiește mai bine ca toate licorile cunoscute. Astfel că ocrotește și împiedică în vremurile viitoare orice boală să te încerce, fiind elixirul și licoarea tuturor corpurilor, metalice sau omenești, ce trebuie lecuite și ușurate...”

— E un document foarte interesant — i-am spus directorului. Aș vrea să-l citesc în liniște. Îmi cam tremura glasul. Dar directorul nu observă și mă încuie în biroul său.

E clar, nu bănuia că găsisem hârtia pentru care își dăduseră viața mii de alchimisti și pentru care fuseseră cheltuite tezaurele celor mai bogați potentăți din lume: rețeta slăvitei pietre a înțelepciunii. Sau o imitație lipsită de valoare.

— M-am apucat s-o citesc de la început:

Ingrediente: sare de bucătărie, sare algati, sare armeniaci, ariatron, alcal sau fierea sticlei, sare vintrică, alaun de rocha, glaciale... M-au întrerupt niște bătăi în ușă. În prag se afla un moș cu ochelari de soare, într-un costum cam larg. Se sprijinea în baston, dar venise singur. Era Harry Hanuš. Mă duse în camera lui, pe care i-o

eliberaseră numaidecât.

— Ia loc — spuse și se prăbuși pe canapea. Nu chema pe nimeni în ajutor sau să mă îngrijească. Mă poți ajuta dumneata. Dumneata și Gronska... și îmi smulse cu abilitate pergamentul din mână.

— O să-i pară bine — am spus eu.

— Credea că mor? întrebă moșneagul.

Mi se făcu milă de el.

— Vă iubește.

— Destul — spuse aspru și am crezut că-mi trage una cu bastonul. Destul cu prostiile astea. Nu vreau să mor. Mi-e frică de moarte. Înțelegi?

Desigur, înțelegeam. Cui nu-i e frică de moarte? Dar de ce nu-mi îngăduia să vorbesc despre Zdenička?

— O să-ți explic — respiră el adânc. Fiindcă am nevoie de dumneata. De fapt nu mă numesc Harry Hanuš ci

HANUS HEYDEN.

Eu am furat piatra filosofală de la Kašpar Zrucký din Rudz, camelierul împăratului, care cu o zi înainte îl otrăvise pe împăratul Rudolf, fiindcă acesta, în cele din urmă, descoperise taina. Eu sunt cel pe care voiau să-l ardă pe rug și după care umblau cu mandatul de arestare prin toată împărăția. Eu însă, în timpul acesta, mă aflu în laboratorul meu secret din Hrad, unde îmi preparam această rețetă. Am părăsit Praga abia după bătălia de la Muntele Alb. Am luptat în Anglia în timpul răscoalei lui Cromwell, am trăit revoluția franceză și războiul Nordului împotriva Sudului... ce să-ți mai spun. Nemurirea este surprinzător de avantajoasă în luptă și în viața comercială. Sub efectul ei omul devine dur, încetează de a mai fi hypersensibil. Am părăsit deci liniștit Praga, deși aici se afla Maria mea și de atunci nu m-am mai îndrăgostit de nimeni.

— Și Zdenička?

— Tocmai asta e. Ori de câte ori piatra își încetează efectul, ea îmi apare din nou, ca o boală. Arunc bani în dreapta și în stânga, părăsesc pozițiile cucerite, cedez cu ușurință dușmanilor, am sentimentul că o întâlnesc pe Maria; atunci trebuie să mă întorc în laboratorul meu din Hradčany și să-mi prepar acolo elixirul. Ultima dată am fost aici cu armata prusacă, după bătălia de la Sadova. Nu mă crezi?

De ce l-aș fi contrazis? N-o să mă cert cu un nebun.

— Tot ce-mi trebuie este un compus, a cărui formulă am predat-o Gronska. Restul îl fac eu singur. Este o experiență foarte complicată și îndelungată, trebuie începută pe lună plină. Laboratorul meu din Hradčany e gata pregătit. Am și fost acolo.

Singurul lucru care mă mira era că, dintr-odată, îi pierise

dragostea, că își revenise atât de repede.

— Fiindcă m-am speriat de moarte! Am fost aproape în agonie, i-am simțit gheara rece.

ARHIVARUL ČIŽEK

Zdena credea în basmele lui. A adus rețeta lui Hanuš pe care, bineînțeles, n-o pierduse. Și a început s-o studieze cu grijă.

— Asta trebuie să fie Rauwolfie — arată un ingredient. Radix de India...

— Se poate, dar îți atrag atenția că pe lângă niște plante ce cresc pe Himalaia și al căror efect terapeutic îl cunoaștem, în rețetă mai figurează un fel de rășină și degetul mic al unui tânăr spânzurat.

S-a supărat. A început să lucreze singură la compusul acela, iar pe mine m-a trimis la arhivarul Čížek, șeful Asociației pentru vechea Pragă. Acesta mi-a confirmat totul, cuvânt cu cuvânt. Heyden existase. Și dispăruse fără urmă. După unii, în ultimele zile ale vieții, Rudolf reușise, într-adevăr, să transforme metalele în aur, să descopere elixirul vieții, fapt dedus din aceea că în atelierul său s-au găsit treizeci de chintale de aur, cu toate că visteria statului era înecată în datorii. *Nori sequitur* tipic. La urma urmei, de ce ar fi plătit împăratul datoriile statului cu aurul său? Dar Heyden existase. Și dispăruse din Praga după moartea lui Rudolf. Întreb de laboratorul secret. Arhivarul zâmbește. Cine poate pretinde că ar cunoaște toate încăperile zidite din Praga veche, când nici măcar mormintele regale n-au fost cercetate până azi ca lumea.

Zdena triumfase. Dar treaba nu mergea. Era un compus greu de realizat. Iar de la hotel telefonau zilnic. Ziceau că Hanuš stă cât e ziua de lungă în cameră, privește de jur împrejur prin ochelarii lui fumurii și întreabă cum merge treaba la noi. Nu mi-aș dori o asemenea viață veșnică. Veșnic bătrân, veșnic singur. Sunt pentru prelungirea vieții la vreo două-trei sute de ani, așa cum plănuim în cercetările noastre, dar atât, pe urmă trebuie să murim. Ce Dumnezeu, toată lumea să fie populată de oameni ca Hanuš Heyden?

— Mai bine i-am dori moartea — i-am spus Zdenei. Ezita și ea. Numai că a venit la noi

O ALTĂ DOMNIȘOARĂ.

A venit luni dimineață. S-a prezentat în fugă. Nu știu nici până azi cum o cheamă. Ne-a zis că e femeie de serviciu în hotelul acela. Semăna cu Zdenička și era mai tânără. Hanuš se îmbolnăvise din nou. Într-o dimineață, își scosese ochelarii fumurii, începuse să-i spună fetei Marie și îi trimisese flori. Jura că între ei n-a fost nimic. Am crezut-o. Acum Hanuš arăta ca vai de lume. Dar ea nici măcar nu-l compătimea. Îl ocăra, zicea c-ar trebui să-i fie rușine. Își chemase pe ascuns prietenul, care veni în călătorie prin ușa din dos. Hanuš aflase. I-a

prins pe când se sărutau. Și a vrut să se sinucidă în camera lui. A vrut să se spânzure cu bretelele.

Am făcut o ultimă încercare, am muncit toată noaptea. Dimineața am dus preparatul cerut la hotel. Hanuș zăcea în pat, aproape inconștient.

Când văzu praful nostru ochii începură să-i strălucească. I-am vorbit despre moarte. Se ridică încetul cu încetul din pat. I-am spus că omul moare și nu lasă nimic în urma lui, că în ultima clipă, tot ce-i rămâne este conștiința felului în care a trăit și pentru ce a trăit. Se îmbracă în grabă, îmi era cât se poate de limpede că omul acesta își irosise viața veșnică, ca alergase după aventuri și avere. Dar cazul lui mă interesa căci dovedise că nu numai unele ciuperci, ci și oamenii pot trăi veșnic. L-am dus cu taxiul, cu Zdena, pe banii mei. A dispărut brusc sub cetate, habar n-aveam unde. Am rămas singuri în semiobscuritate; am așteptat îndelung.

— Zicea că de data asta ia o doză zdravănă. Cică nu vrea să mai treacă a doua oară prin ce a trecut.

— Am început să nu mai cred că omul acesta a existat cu adevărat. De fapt era un șarlatan... am meditat eu cu voce tare, tropăind pe loc, fiindcă îmi era frig. Nici nu am băgat de seamă că pe lângă noi a trecut un tânăr. Zdena a fost aceea care mi-a atras atenția. N-a spus nimic, dar i s-a tăiat răsuflarea. Era Hanuș. Cu obrazul neted, fără nici un rid, aproape că alerga spre catedrala Sfântului Nicolae. Abia l-am ajuns din urmă.

— Vă înșelați — ne spuse, când l-am oprit. Dar îl trăda accentul american. Nu vă cunosc, domnilor. Dar luați asta, ca să vă aduceți aminte de mine... Și-mi aruncă la picioare zece coroane. Urcă în primul taxi care trecu pe lângă noii trânti portiera și dispăru.

— Nu era escroc — spuse Zdena.

— Dar n-am nici o dovadă. Întinerind s-a schimbat complet. E adevărat că a devenit mai dur. A uitat să ne mai fie recunoscător chiar și nouă, care i-am salvat viața.

Nu de recunoștința lui aveam eu nevoie. Visam la o lucrare științifică. Așa, nu m-ar crede nimeni.

Numai că a doua zi ne-am trezit cu un șofer de taxi, însoțit de doi milițieni.

— Ei sunt — spuse șoferul și a trebuit să mergem cu Zdena la morgă. Ei mi l-au urcat în mașină.

— Asta așa e. Dar de ce va interesează?

— Fiindcă a murit astă-noapte.

NECROPSIERII

La morgă se aflau câteva cadavre. Profesorul trecea pe lângă ele, cu pipa în gură, și dicta observațiile secretarei, care împingea în urma

lui, pe un căruț, o mașină de scris. Asistenții spintecau cadavrele și îi prezentau diferitele organe. Hanuș era ultimul. Zăcea pe masă gol, neatins încă.

— Scribe. Cadavrul unui bărbat de aproximativ treizeci de ani. Semne distinctive: numeroase cicatrice în zona hepatică, toracică și a umărului drept, parcă ar fi răni de sabie, vindecate. Profesorul se aplecă deasupra lui Hanuș și privi la medicii care îl urmau în alai. Așa arătau cicatricile tipice ale spadasinilor. În secolele șaptesprezece și optsprezece. Sunt descrise de vechii anatomiști olandezi. Se încruntă. Observații? Asistentul său, fără să spună un cuvânt îi întinse cuțitul. Fruntea îi era brobonită de sudoare. Toți încremeniră. O asemenea încălcare a disciplinei la un subaltern! Să nu pregătească cazul! Profesorul îl măsură din cap până în picioare și se pregăti pentru incizie. Dar cuțitul se rupse. Pielea lui Harry Hanuș era tare ca o piatră șlefuită.

— Cine a primit aici manechinul ăsta? urla profesorul, cunoscut ca un om care-și iese ușor din fire. Asta-i statuie, nu cadavru! Strigă el. Nimeni nu voi să-l creadă pe medicul cel tânăr nici pe șofer.

Așa se face că Harry Heyden Hanuș, ca statuie de piatră, se odihnește și azi în pivnița de sub morgă. Putem presupune că va rămâne veșnic acolo. Băuse probabil prea mult din elixirul său.

LOCUL: Praga, caput regni.

TIMPUL: Nelimitat (pentru figurinele de piatră).

trustul pentru distrugerea istoriei

Trust for destruction of history. Weltgeschichtevernichtungstrust. TDH este o organizație internațională secretă pentru stăvilirea progresului. Vă dați, desigur, seama că evenimentele nefaste ale lumii contemporane distrug personalitățile eminente, cum sunteți de exemplu dumneavoastră, silindu-le să trăiască oprite și lipsite de libertate, în primul rând prin aceea că elimină proprietatea privată, garanție a independenței, și o înlocuiesc cu domnia monopolurilor, sau, și mai rău, a întreprinderilor de stat. De aceea a fost înființat trustul nostru, o întovărașire în scopul apărării ultimilor particulari care doresc să țină progresul în loc, care tânjesc după libertate, care vor să apere personalitatea omului-patron de inflația omului-salariat. De aceea vă scriem, și dumneavoastră trebuie să ne ajutați, trebuie să stăviți progresul la locul dumneavoastră de muncă și în orașul dumneavoastră, căci numai eforturile internaționale susținute ale tuturor pot asigura succesul acum, când toate intervențiile militare ne-au dezamăgit.

Privi semnătura. La început i se păru o glumă de prost gust. Dar hârtia era de bună calitate, manifestul fusese tipărit de bună seamă în străinătate, căci accentele și căciulile de pe cuvinte ieșeau nefiresc în evidență, se vedea limpede ca fuseseră imprimate separat.

Se uită la fostul lui prieten. Oare cu asta se ocupă el acum?

— Interesant — spuse, și-i înapoie manifestul cu un aer încurcat. Mă îndoiesc însă că cineva ar putea opri istoria în loc, ba chiar s-o distrugă. Eu unul cu siguranță, nu. Garajul mi-e gol și n-am un sfanț în buzunar. Azi mi-au luat și ultimul automobil...

— Nu vrem bani de la tine. Și nici să te folosim ca șofer. Dimpotrivă, îți dăm o mașină nouă.

Tonda¹⁰ privi prudent în jur și ridică cu mâna stângă prelata camionetei demodate cu care venise. Apărură niște duze strălucitoare, un fel de catiușe în miniatură, îndreptate direct spre Korejs.

— La ce servesc astea — întrebă el, fiindcă mașinile îl interesaseră întotdeauna.

— Tu poți stăvili progresul în Cehia pe timp îndelungat. Ai uitat cum, în patruzeci și cinci, i-am împiedicat pe naziști să arunce podul în aer? În felul acesta, rușii au ajuns în Praga înaintea americanilor și au hotărât regimul ce avea să fie instaurat în țară. Și știi de ce am reușit noi atunci să împușcăm, unul după altul, sprengkommando-ul acela? Fiindcă ne-ai dat camioneta ta și ne-ai dus până la pod prin spate, pe un drum de pădure. Aveai pe atunci o mașină grozava.

— Un Richard — zâmbi Korejs. O construisem chiar eu, din piese vechi. N-am întâlnit vreun Dodge sau vreun Gaz care s-o întreacă. Chiar pe asta mi-au luat-o azi.

— Tocmai de aceea ești omul nimerit pentru trustul nostru. Cine o să se ocupe acum, în fabrică, de automobilele tale? Cine o să le mai dea viața, dragostea lui? Tu ești ultimul șofer din Cehia. Ultimul îndrăgostit de meseria lui. După tine vor veni doar chiulangii, pungași și funcționari... Lor, puțin o să le pese de mașini. Nu-și vor iubi munca. Nu trebuie să îngădui una ca asta.

— Cum să fac? Întrebă Korejs scurt și îl conduse pe Tonda în atelierul său părăsit. Au mai încercat și alți șmecheri. Și au pățit-o.

— Nu au încercat metoda noastră. Mașina asta te duce înapoi în anul o mie nouă sute patruzeci și cinci. Kilometrajul nu arată kilometrii parcurși, ci anii. În rest, mașina se conduce la fel ca iubita ta camionetă. Am construit-o intenționat după modelul tău. Te întorci în ziua aceea decisivă, nu duci pe nimeni pe pod, băieții merg pe jos, ajung prea târziu și rușii se opresc lângă râu. Măine dimineață americanii vor fi în Praga. Corectezi istoria. Cum au făcut și în alte părți. Asta, se înțelege, va schimba prezentul mai sigur decât orice război de intervenție. Astăzi, când există arma atomică, nici nu avem altă posibilitate, dacă vrem să distrugem istoria, dar să menținem lumea...

Korejs nu mai avea nici o îndoială.

— Ai înnebunit — spuse și porni cu pași mari spre casă. Tonik¹¹ alergă după el. Se jura că totul e adevărat, îi arătă dovezi, acte, împruterniciri, dolari și un pistol de un tip special, cu amortizor, admise că e o expediție primejdioasă, că adeseori nu se mai întoarce nimeni dintr-o asemenea excursie în trecut, lăudă eroismul lui Korejs. El, care reușise atunci să-l lichideze cu cuțitul pe căpetenia sprengkommando-ului, va putea acum să lase omenirea, civilizația, pe sine și familia sa pradă mizeriei?

— Ce Dumnezeu, ai uitat că atunci ai luptat alături de noi? Că pe podul acela ți-ai pierdut mâna dreaptă? Korejs atinse nedelicat proteza lui Tonda.

Iar Tonik îi explică de ce se schimbaseră, de ce intrase în serviciul trustului, când îl dăduseră afară din gărzi, ba îl și arestaseră, zicând că în regiunea de frontieră s-ar fi ținut de furturi. Trebuisse să fugă peste graniță și de atunci se gândește numai la felul în care și-ar putea repara greșeala. El a născocit acest plan și l-a înaintat centralei, el a descoperit de fapt că situația politică actuală din Cehia este o urmare a faptului că Korejs i-a dus cu camioneta, că de fapt Korejs în camioneta lui a adus socialismul în Praga...

Îi închise ușa în nas. Nici nu-și luă rămas bun de la el. Acasă îl așteptau cu cina sleita. Socrul se plimba, malițios, în jurul mesei. Marta își privea mâinile.

— Știi ce-ți transmit camarazii tăi? Întrebă socrul sarcastic. Știi ce ți-au transmis prin Marta? Nu numai că ți-au luat toate mașinile, dar

mai trebuie să plătești și impozit. Așa, acum du-te de bea cu ei. Ce ți-am spus eu?

Asta era placa pe care o asculta în fiecare zi.

— Le-au luat fiindcă aparțin fabricii. Dacă le-ai fi trecut pe numele meu, le-am fi avut și azi — obiecta Korejs, cu mai puțină convingere ca de obicei. Azi nu mai avea putere să se supere pe omulețul acela cocoșat.

— Asta da. Știu eu foarte bine. De-aia te-ai însurat cu fie-mea. Credeai că o să-ți dau totul, nu-i așa? Ca pe urmă să mă arunci pe ușă afară, cu fată cu tot...

— V-au aruncat alții — spuse Korejs și împinse supa la o parte. Nu-i era foame. Marta se uită la el. Era și mai urâtă ca de obicei.

— Măine dimineață ne trebuie zece mii. Ți-au trimis vorbă că așteaptă până mâine. O fac pentru tine — spuse ea rar și încet. Știa că n-au în toată casa nici o coroană, cu excepția banilor ascunși din timp de tatăl ei și pe care, bineînțeles, nu-i împrumuta nimănui. Zic că te poți angaja în fabrică ca șofer — spuse ea.

Korejs se ridică. Era iute la mânie.

— Gata? lătra socrul. Nu ți-a mai rămas nimic. Nu ți-am prorocit-o eu de când mă știu?

Dar prorocea acum camerei goale. Korejs ieșise în fața casei.

Pe coridor luase de pe poliță o sticlă cu rom, îi spărsese gâtul de canatul ușii și o băuse din câteva înghițituri.

Tonda se afla încă afară, lângă mașina lui misterioasă.

— Merg — spuse Korejs și sări la volan, de parcă s-ar fi dus la grădinarii din Motol, să cumpere o conopidă. În ultimul moment, Tonda aruncă sub mașină un fel de pârghie și sări iute la o parte. Motorul începu să mârâie, era evident un diesel. Și cu toate astea părea că merge la pas. Korejs privi afară. Tonik nu mai era acolo. În schimb răsărise soarele. Iar mărul din fața lui înflorise. În noiembrie. Peste o clipă, în locul florilor văzu fructe. Și frunzele îngălbeniră. Pricepu totul abia când dispăru garajul și în locul lui apăru ograda veche cu șopronul pe care îl dăărmase în anul 1947. Peisajul din fața parbrizului începu să se schimbe ca într-un film rulat mai repede, iar Korejs simți că ametește. Auzi focuri de armă și motorul se opri dintr-o smucitură. Fu nevoit să se apuce de volan. Pe maneta de conducere văzu numele firmei:

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

iar kilometrajul indica timpul: 1945. Împușcăturile se auzeau de departe, de undeva pe lângă Roudnice. Erau tunuri grele sau tancuri. Coborî iute și trase mașina în desișul din spatele ogrăzii. Își cunoștea exact trecutul. Bicicleta ruginită de după sârma ghimpată și

motocicleta Jawa distrusă, pe care le lăsaseră aici după accidentul din 1945. Zâmbi. Se întorsese în tinerețea lui sau, cel puțin, în epoca în care nu se simțea bătrân. Auzi din piață zgomot de motoare. Treceau ultimele tancuri cu svastici mari negre pe ele. Deci era adevărat. Toate se petreceau întocmai ca atunci. Acum se opri sprengkommando-ul. Aveau mașini amfibii și pantzerfausturi. Erau cam cincizeci și mai erau încă în viață. Ucigași până în vârful unghiilor. Pe ăștia să-i cruce din cauza mașinii lui? La orizont apărură flăcările incendiilor. Își aminti de copiii arși de vii, în satele învecinate. Deodată îl părăsiră puterile. Poate că istoria e imposibil de oprit în loc.

— Vor să arunce podul în aer. Trebuie să le-o luăm înainte prin pădure. Ne duci pe toți — îl prinse cineva de mânecă. Era Tonda. Un Tonda mult mai tânăr, care-l ținea cu dreapta lui sănătoasă. Lângă el se afla Irena. Se-nțelege. Cu părul blond și des tuns scurt, în uniforma lagărului de concentrare și cu pușca în mână, Irena, dragostea lui din vremea aceea.

— Nu te duce. O să-ți pierzi mâna. Și pe urmă o să te aresteze...

— Țsta nu-i Korejs — îl împinse Irena.

— Ce cauți aici? Cine ești? Du-te de te ascunde! îi spuseră ceilalți camarazi și năvăliră în ograda lui, săriră gardul cu grijă, ca să nu-i vadă nimeni de pe șosea. Toți erau înarmați.

Oare de ce nu-l recunoscuseră? Se gândea cu îngrijorare. Căută în jur o oglindă sau un ciob, dar pe urmă se văzu ieșind din casă, și trebui să se apuce de gard, ca să nu strige. Se tăie de o reclamă veche, ruginită, pentru săpunul Hellada. Căci se vedea pe sine însuși, vedea cum se sfătuiește cu Tonda și cum intră cu tot grupul în casă. Știa unde merg. În podul casei. Vor supraveghea sprengkommando-ul și vor pune la punct planul de luptă. Marta e în bucătărie, ca de obicei.

— Nu are importanță cine sunt. Știu că ești geloasă pe Irena, știu că de ieri nu mai vorbești cu Korejs și mai știu că, până la urmă, o sa rămâneți împreună. Vin numai pentru ca în viitor să vă meargă bine. Vreau să fiți fericiți — îi spuse apoi nevastei sale, în bucătărie, în timp ce afară cineva trase cu pușca automată în ferestrele deschise. Naziștilor le era frică de trăgătorii izolați. Își aminti că împușcaseră doi copii care ședea lângă șofer. Mașina lui i se părea acum din ce în ce mai puțin importantă.

— Să nu-l lași să se ducă la pod.

— De unde știți? zise Marta speriată și ar fi strigat, dacă nu-i astupa gura. Simți trupul nevastei sale, corpul acela bine-cunoscut, mai tânăr cu câțiva ani. Îl cuprinse dintr-odată un fel de tulburare și se sărutară.

— Trebuie să-i strici mașina. Doar așa nu o să ajungă la timp la pod. Dă-mi cheia de la garaj... începu să caute în șifonier. Știa că soția lui ține acolo o cheie de rezervă, sub cămașuțele de copil pe care le tot

coșea pentru urmașii lor ce nu s-au mai născut. Dar ea îi trase una peste mână:

— Ai înnebunit? Să stric mașina noastră? Acum ? Înainte de sfârșitul războiului? Din ce o să trăim?

Voi s-o întrebe cu ce o să se întrețină după aceea, dar o împinse la o parte, îi răscoli lenjeria. Nu îndrăzni să i se opună, fusese întotdeauna mai puternic decât ea. Găsi cheia și alergă spre garaj.

— E mașina mea. Și garajul e al meu. Eu sunt soțul tău — îi spuse în fugă. Și în clipa aceea se văzu alături de ea, în oglinda din vestiar. Părea unchiul ei. Doar era cu mult mai bătrân decât ea. La asemenea greutăți nu se așteptase. Alergă spre garaj. Scoase cuțitul. Taie toate cele patru pneuri. Își distruse mașina iubită. Poate că i-ar fi cerut și iertare, fiindcă i se întâmpla adesea să vorbească cu mașina lui, cu mult mai multă gingășie decât cu oricare om. Dar în clipa aceea ușa din spatele lui se deschise și în prag apărură Korejs, cu șase ani mai tânăr. Korejs cel bătaios și crâncen, eroul întregii comune, eliberatorul Pragăi. Se aruncară unul asupra celuilalt. Dar Korejs știa unde își ține Korejs pistolul, așa că sări la masa cu scule înaintea lui, cel de pe vremuri. De fapt știa totul dinainte, cunoștea și ascunzătoarea de sub podea, unde se afla o veche pușcă automată. Și nici nu slăbise atât de tare în acești ani, în timpul luptei aceleia străinii mai era în stare să și vorbească:

— O fac pentru tine. Ca peste cinci ani să ai douăzeci de mașini Richard și să poți angaja zece șoferi, ca să-ți meargă mai bine decât socrului tău...

— Puțin îmi pasă de toate astea — îl apucă Korejs de gât. Trădătorule! Colaboraționistule! Porcule! Vrei să ne ardă de vii sau să ne împuște unul câte unul? Mi-aș da și cămașa de pe mine, ca să scap de naziștii ăștia, și ridică de jos cheia franceză. Afară se auziră motocicletele pornind. Sprengkommando-ul se pusesese în mișcare. În ușa garajului apărură Tonda cu pistolul în mână.

— Am făcut rost de mașină — strigă nătlăraul, dovedind prin asta că peste cinci ani avea să mintă. Hai repede...

Nici nu-l observă pe viitorul Korejs, care se ascunsese într-un colț. În ogradă opri vechiul Ford al socrului lui Korejs. Istoria era salvată. Socrul coborî de la volan în costum de sokol. Le strânse, cu emoție, mâinile. Nu era înarmat. Când eroii plecară, rămase cu fiica lui.

— Și tu ești ăla care toată viața o să-mi spună să nu mă alătur lor — zâmbi viitorul Korejs.

Socrul îl măsură cu privirea:

— Cine e omul ăsta?

— Nu știu — spuse fata, care se gândea că soțul ei plecase cu Irena. Dar se zice că americanii au ajuns la Beroun.

— Până la urmă toate armatele se duc. Ai noștri însă rămân. Nu

trebuie să ni-i facem dușmani. Lasă-i să se răscoale... Ca în 1918. După război, m-am ales cu depozitele pline, trebuie să fiu prevăzător...

— Pentru cine, tată? Pentru cine? Întrebă Korejs.

— Ești cumva rudă cu ginerele meu? Îi semeni.

— De departe, răspunse Korejs și plecă cu pași rari. Ce idee tâmpită. Să distrugi istoria. Umerii îl dureau încă după încăierare. Tot ce va aduce el în epoca sa va fi un cucui. Ridică cu greu piciorul drept pe scara mașinii, deschise portiera și dădu de o coapsă de femeie.

— Ce cauți aici? Întrebă uimit. Lângă volan ședea Marta, cu șase ani mai tânără, cu o valioară în brațe, gâfâind din cauza grabei.

— Coboară imediat! Nu te pot lua cu mine. Știi unde mă duc! Marta nici nu se mișcă. Bine, ți-e ciudă că a plecat, că-și riscă viața, c-a luat-o cu el pe Irena, o să vă certați, dar până la urmă tot împreună o să rămâneți. El are nevoie de tine. Iar tu n-ai să găsești pe altcineva să te ia.

— Am și găsit.

— Pe cine? Și îi înșiră numele acelor pe care îi voise tatăl ei, dar care fugiseră de ea.

— Pe tine. Semeni cu Korejs, dar totodată ești mult mai înțelept, cu tine o să mă înțeleg. Gândim la fel.

— Cine ți-a spus-o? Korejs încercă să se apere, voi s-o arunce jos din mașină, dar între timp începuse lupta pe pod, împușcăturile se înțetiseră și de departe se puteau auzi rușii strigând „ura”!

— Pleacă!

Dar Marta nu se mișca din loc. Se vede treaba că nici în timp nu putea scăpa de ea.

— Cum te vei suporta pe tine însăși după șase ani, spune? Eu într-acolo merg. Iar tu ești acolo. Coboară, sau o să ai o scenă cu tine însăși. Știi singură cât ești de geloasă.

Numai că era teribil de încăpățânată. Și nu voi să coboare, până ce nu-i spuse tot. Apoi tăcu îndelung. Căută sub banchetă și îi aruncă în poală manifestul

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

— E o prostie — declară ea, când termină de citit și primele gloanțe se și înfipseseră în ogradă, chiar lângă mașina timpului.

— Așa-i. Mi-am dat și eu seama. Coboară imediat!

— Ba deloc. Merg cu tine. E o prostie să te întorci în 1945. Toate tulburările din Europa au început cu mult înainte. Când s-a destrămat Imperiul Austro-Ungar. Știi cine l-a destrămat în Cehia? Mafia. Chiar tatăl meu, care în anii aceia hotărâtori a dat Mafiei bani grei. Trebuie să ne întoarcem în 1917. Trebuie să-l convingem pe tata să nu sprijine

Mafia, o să-i spunem tot, o să-l avertizăm. Doar de-o viață întreagă regretă banii ăia. Zice că asta a fost singura lui greșală... Merg cu tine.

— E o prostie.

— Aparatul funcționează, atunci de ce e o prostie? Te afli în trecut sau nu? Hai, să plecăm. În anul 1917... și demară singură. În sat apăruseră primii eliberatori. Pe acoperișuri începuseră să înalțe steaguri purpurii. Accelerară fără să-și dea seama. Marta smuci volanul îndreptând mașina în direcția fabricii tatălui ei, care se afla la capătul comunei. Din pădurea tocmai ieșeau tancurile sovietice, ciocnirea părea inevitabilă, dar tancurile se prefăcură brusc în vaci, care fugiră speriate din fața mașinii. Trecură prin iarna aspră a anului 1925, întâlniră un grup mare de greviști, jandarmi în fața fabricii, cu cât se apropiau mai mult, cu atât casele din jur erau mai de modă veche, apărură vulturii bicefali, jandarmi cu pene la pălării, asfaltul dispăru și roțile automobilului lor se înfundară în drumul de țară al vechiului Imperiu Austro-Ungar. Nu-i mai despărțeau de țintă decât vreo cinci sute de metri, când Marta scoase un strigăt. Fabrica dispăruse. Când opriră, văzură în fața lor o cocioabă, cu o firmă pompoasă: Jiří Voženil, prima fabrică cehă creștină de săpunuri din țările coroanei Sfântului Václav. Indicatorul de timp arăta anul 1917.

Pe socru l-au întâlnit de cum au intrat. Era mai tânăr decât Korejs. Și purta același costum de sokol.¹²

— Tăticule! îi sări Marta de gât. Mai ai banii, nu-i așa?

În prag apăru o femeie cu o fetiță în brațe.

— Asta cine mai e? Care dintre târfele tale — strigă la socrul meu, de parcă ar fi ținut în mână sucitorul pentru tăiței.

— Mămico...

— Ce mămică, nu vezi, femeie, că nu-s mai bătrână ca tine? Eu sunt femeie cinstită, să ne înțelegem. Uiați-vă cum e îmbrăcată, târătura! Ia spune, nu cumva ai fugit de la circ? Așadar cu de-astea ai tu de-a face?

— Zău că îți seamănă. Cine sunteți, doamnă? întrebă socrul meu cu precauție. Marta arătă șovăind spre țăncul care începu să urle.

— N-am venit ca să vă dăm explicații — salvă Korejs situația. Vrem doar să vă avertizăm. Nu dați Mafiei nici un ban. O să vă pară rău toată viața și la bătrânețe lucrul acesta o să vă distrugă. Trebuie să opriți istoria în loc.

— Ce-ai spus? zbieră Marta cea certăreată, din pragul ușii, iar Korejs mulțumi în gând Providenței că nevasta lui nu semăna cu maică-sa. Le-ai dat miile alea? Cred că ai căpiat!

Numai că în clipa aceea își pierdu și sokolul răbdarea:

— Voi ați căpiat, oricine ați fi. Vreau ca după război să ridic, aici în comună, o fabrică. Dacă rămâne Richtenbaum, am pățit-o. Doar

patrioții mă pot salva. Clienții cehi. Am investit banii ăștia în cea mai bună afacere din lume. Am să ajung cel mai mare fabricant de săpunuri din regatul ceh eliberat. Trăiască Excelența sa domnul Kramář, rege al cehilor din mila împărătească! strigă el cu înflăcărare.

În clipa aceea se auziră bătăi în poartă. Afară se aflau doi jandarmi de pe vremuri. Veniseră să-i aresteze. Korejs se smulse din mâinile lor în ultima clipă. Se bătu aproape o oră. În cele din urmă îl luară cu cătușe la mâini, alături de socrul lui, care făcea o mutră, de parcă s-ar fi dus la jandarmerie să joace cărți.

— Îmi pare bine că nu ești un denunțator. Începusem să mă tem — îi șopti lui Korejs. Dar pe austrieci se vede că-i urăști la fel ca noi, asta e bine. Mafia îți va încredința o sarcină cu totul specială.

— Îi iubesc pe austrieci. Trăiască Austria! Trăiască împăratul! Nu vreau independență! striga Korejs pe stradă, de fură siliți să-i astupe gura. După colț se opriră. Socrul le dădu jandarmilor câte un galben. Făcură semn din cap că sunt de acord.

— Dar cel puțin o săptămână să nu vă arătați în comună. Până uită domnul caporal.

Cei doi jandarmi salutară și porniră gravi spre cârciumă.

— Nu trebuie să te prefaci, nu trebuie să strigi, nu trebuie să te bați, zâmbi tânărul lui socru și-și sună mărunțișul în buzunar. Ne odihnim o săptămână la castel și om găsi noi ceva pentru dumneata.

— Nu! N-o să mai fac prostia asta. N-o să ajut progresul, într-o epocă în care nici nu eram pe lume! strigă Korejs și alerga spre mașina lui. În colț, însă, încremeni. Specialiștii armatei tocmai îi cercetau mașina. O traseră cu patru cai până la cazarmă și puseră de pază în jurul ei un întreg pluton al companiei de grenadier.

— Îmi pare rău — spuse socrul, care îl ajunse din urmă după o clipă. Dar atâția galbeni nu am.

Puteau să fie peste două sute de soldați.

— Pentru moment, prietene, hai să, ne ascundem în castel.

Castelul se afla la patru kilometri de comună. Tocmai acolo își instalaseră sediul patrioții locali. Majoritatea meseriași. Și pe toți îi prezida, cu amabilitate, Luminăția Sa contesa Hortensie, care avea peste optzeci de ani și auzea numai atunci când urlau cu toții în cor. Cele două Marte erau de mult acolo. Însoțitoarea lui Korejs se întoarse spre ei.

— Contesa spune că în regiunea asta, bunicul ei a desființat de bunăvoie iobăgia, deschizând astfel drum progresului în întregul imperiu.

— N-are decât. Eu unul nu mai merg nicăieri. Aștept până la 28 octombrie anul viitor și mă întorc direct acasă. O să muncesc în fabrică. Mă angajez. Asta e o prostie. Nici o invenție tehnică nu poate opri în loc progresul.

— Contesa crede că ne-am reîncarnat. Nu i se pare deloc ciudat. Se ocupă de spiritism. Vrea să-i trimită bunicului ei o scrisoare.

— Ultima dată am vorbit o săptămână întreagă cu un lama din mănăstirea tibetană Poarta albastră... strigă Hortensia tare, ca toți surzii.

Korejs nu voia niciodată să-și asculte nevasta. Toată viața o contrazisese. Dar în seara aceea se duse la căpetenia grenadirilor și îi promise să-i arate cum funcționează mașina pe care, zise el, o oferă armatei austriece. Grenadirii îl înconjură într-un careu mare, cu carabinele cu piedica trasă în mână. De fapt viața lui depindea de acest start.

Salva răsună în viitor, iar mașina timpului se scufundă cu o viteză amețitoare, în alți ani, astfel că pe ferestre se vedeau doar dâre colorate. De data asta suportară bine călătoria. Marta râdea. Se bucura că-și va vedea comuna, așa cum arăta cu o sută cincizeci de ani în urmă. Iar Korejs, care se cam amețise la ședința secretă a patrioților, arunca pe geam, de-a lungul anilor, manifestul patronului său:

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

Când se opriă, castelul strălucea în fața lor nou-nouț. Paznicii și slugile îi înconjură. Îi duseră numaidecât în fața feudalului:

— Transmiteți domnului Cagliostro că m-am săturat de glumele lui — strigă la ei baronul, într-o limbă cehă stâlcită. Ultima dată mi-a trimis doi locuitori din Lună și acum perechea asta. Pun imediat să vă biciuie și asmut câinii asupra voastră. Nu mai cheltuiesc nici un taler pentru experiențele astea păcătoase... Afară!

Au trebuit să-i arunce la picioare scrisoarea Hortensiei. Se vede că era obișnuit cu tot felul de farmece. Nimic nu-l putea surprinde. Din fericire, recunoscuse scrisul soției sale. Din fericire, străbunica Hortensiei avea același scris. Și era și ea împotriva eliberării din iobăgie.

„E adevărat. Oamenii ăștia nu sunt șarlatani. Sunt un semn de la Dumnezeu. Iobagii trebuie să rămână în iobăgie. Nu introduce noutăți străine, dragul meu soț”, spunea ea, la fel ca octogenara sa urmașă.

— Și cine o să le dea de mâncare? De unde bani pentru hrana lor? Le dau libertatea fiindcă n-am un crețar. Scap de obligațiile față de ei. Mă eliberez și pe mine. În viitor, vor lucra la mine doar cei de care am nevoie, înțelegeți?

Începu să urle la toți.

Soții Korejs nimeriră în închisoarea celor condamnați la moarte prin înfometare. Zbirii aduseră două lavițe. Scoaseră vergelele.

— Lunatecii ăia, după douăzeci de lovituri, au recunoscut că sunt de la cercul din Louny. Sunt curios cât o să dureze la voi. Șeful zbirilor

întinse brațul. Dar Korejs știa să se bată. Se folosi de laviță în loc de ciomag; zbirii fură surprinși:

— A ridicat mâna asupra stăpânului! Asta-i răzvrătire! O s-o plătească cu capul! strigară, fugind după ajutor. Din fericire, în clipa aceea primele pietre nimeriră în ferestre. În fața casei se adunase o mulțime de țărani. Iar printre ei se aflau o groază de Korejs în cămăși țărănești. În această comună, neamul lui Korejs inițiasc cândva progresul. Dar nu-l recunoscără pe urmașul lor din anii viitorului, deși le semăna atât de bine.

— Vrei să-i convingi să se lase biciuiți, să robotească și să trudească pe moșia feudalului? Vor voi mereu mai mult, nimeni nu-i va putea opri, nimeni nu ne va putea opri — îi spuse Korejs soției sale, de parcă ar fi ținut o lecție.

Reușiră să se urce în mașină în ultima clipă, căci nobilul asmuțise câinii împotriva lor. Sătenilor le citi cu glas puternic decretul privind desființarea iobăgiei. Hortensie plângea în camera ei.

— Vreau acasă — oftă Korejs. Să mă lase în pace, cu

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI cu tot.

Numai că în graba aceea, înconjurat de câini furioși, apăsă pe cealaltă pedală. Gonea spre începuturile istoriei. Când își dădu seama, accelerația era mult prea mare ca să mai poată opri.

— Ce bine îmi pare — striga incorigibila Marta. Ce bine îmi pare că ne întoarcem în rai...

În epoca raiului, satul era înconjurat de mlaștini. În depărtare se hârjoneau tot felul de animale uriașe, castori uriași și niște animale mici, ciudate, strămoșii calului. Korejs își sprijini fruntea de volan și refuză să coboare.

— Pe cine vrem noi să salvăm aici? spuse el. Aici nu putem ține progresul în loc. Aici undeva, în mlaștinile astea, a început istoria omenirii și noi. Nu putem ucide toți oamenii primitivi din regiunea noastră, fiindcă sunt strămoșii noștri. Sper însă că de data asta nimeni n-o să ne mai semene...

Se aflau lângă o stâncă mare, în care se transformase dealul din spatele comunei. Vârful stâncii fumega în continuu. Pe vremea aceea Dealul Pustiu era încă un vulcan activ. Abia după un timp își dădură seama că la poalele aceluia gard se îngrămădesc o mulțime de maimuțe, strânse una lângă alta. Un tigru gigant, cu colții ca niște săbii, își alegea prada dintre ele ca lupul în turma de oi.

— Uită-te! Uită-te! strigă Marta și sări din mașină. Aprinse iute o creangă, se apropie cu ea de fiara aceea înspăimântătoare. Tigru! Tigru! se dădu înapoi. Marta făcu semn unei maimuțe pleșuve. Își închipuia poate că sunt oamenii din rai. Un mascul uriaș, îi smulse ramura în

flăcări, altul o luă pe după mijloc și începu dansul. Aprinseră tot ce se putea aprinde în jur. Marta din anul 1945 dispăru în acest rai. Așa că, întocmai lui Prometeu, în loc să oprească progresul, își jertfise pentru el, la începutul istoriei, viața. Korejs privea totul din cabina lui: Era prea stors de vlagă ca să poată interveni. Și nici nu putea ține piept întregii haite, care, înveselită de descoperirea focului, începuse o încăierare turbată. Le vedea chipurile, colții, fălcile și frunțile înguste. Vedea aceste semimaimuțe din vremuri îndepărtate. Și se gândea dacă nu cumva ne seamănă la fel de bine cum semănăm noi viitorilor oameni, spre care se îndreaptă progresul speciei noastre. Aranjă cu grijă indicatoarele. Și luă pentru ultima oară startul în timp. Cu ultimele puteri, acoperi inscripția din fața sa, care-i devenise teribil de nesuferită și părea că-și bate joc de el:

TRUSTUL PENTRU DISTRUGEREA ISTORIEI

Coborî din mașină în prezent, unde trecuseră doar câteva secunde.

— Ei? spuse iute Tonda, acum din nou ciung și cu o figură speriată.

— Nu merge — spuse Korejs.

— Cum așa? Chiar ieri, când am făcut proba mașinii, m-am întors cu o săptămână în urmă, și la predarea în funcțiune, fiecare mașină trebuie să parcurgă secole întregi. Asta nu-i o invenție ca oricare alta. Le fabricăm acum pe bandă rulantă.

— Degeaba. Istoria n-o puteți distruge. Ar trebui să pricepeți asta, înainte de a fi distruși chiar voi...

Tonda se și urcase în cabină.

— Dar ai dispărut. Un timp n-ai mai fost aici. Am văzut chiar eu... și porni brusc. Dispăru și el. Direct în vâlvătaia preistorică. Și nu se mai arată niciodată în comună.

A doua zi, Korejs începu să lucreze în fosta fabrică a socrului sau. Deveni salariat, și începu să colecționeze obiecte ale civilizației preistorice. Zicea că locul unora dintre membrii ei e chiar în familia socrului său. Cu nevasta lui se ceartă de câteva ori pe zi. Afirmă că nu s-a schimbat toată viața, de unde și dificultatea progresului.

creierul lui einstein

— Situația e extrem de gravă — spuse în încheiere academicianul Koževkin. De-a lungul ultimelor generații, progresul din domeniile tehnice a eliberat omenirea. Am scăpat de munca istovitoare, de foamete și de războaie, am deschis porțile universului. Îmi mai amintesc de vremurile în care Politehnica îi alegea doar pe cei mai buni dintre cei mai buni, în care studiul științelor tehnice reprezenta visul fiecărui tânăr. Și astăzi? Tineretul și-a pierdut interesul pentru munca noastră. De parcă, dintr-odată, fizica, matematica și chimia nu le mai spun nimic. La noi, la facultatea din Alma-Ata, numărul celor care se înscriu la Politehnică este din ce în ce mai mic. Există pericolul ca în câțiva ani să fim siliți să reducem sarcinile de cercetare și să restrângem laboratoarele. Această stare de lucruri nu mai poate fi tolerată. Mașinile nu vor lucra niciodată singure: ele nu vor putea îngriji de oameni fără nici o supraveghere; trebuie deci luate măsuri energice.

Am aplaudat cu toții și academicianul a luat loc.

— La noi, la Toronto, e poate și mai rău — interveni profesorul Clark Smith-Jones. Am fost nevoiți să închidem secția pentru studiul unor probleme speciale ale spațiului și secția pentru cercetarea naturii particulelor elementare. În schimb, tineretul se înghesuie la prelegerile privind concepția despre artă a lui Goethe sau a lui Herder; a trebuit să punem la dispoziția esteticianului nostru sala de gimnastică a institutului, cu toate că la înființarea universității eram gata să omitem această specialitate. Dar cel mai grav e că nu prea putem pricepe cum de s-a ajuns la această răsturnare a valorilor. Este vorba oare de dorința firească a tinerei generații de a se răzvrăti împotriva părinților și de a face altceva decât au făcut ei? Sau e un protest inconștient — aici profesorul Koževkin răsă — față de cifre ca simbol al ordinii și deci al autorității paterne? Psihologii noștri se ocupă de mult de aceste probleme, dar, din păcate, fără nici un rezultat.

Am aplaudat și profesorul s-a așezat. A urmat o tăcere penibilă. Nimeni nu mai voia să ia cuvântul. Se temeau.. Și cu toate astea, motivele tuturor acestor modificări erau de mult clare. M-am înscris eu la cuvânt.

— De ce să ne ascundem după degete? Am început fără ocolișuri. Ce mai, s-a zis cu noi. Am ajuns într-un impas. E drept că încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea științele tehnice au transformat lumea, lăsând în umbră toate celelalte domenii, au dat omenirii posibilitatea de a se ocupa doar de problemele cu adevărat importante, și așa mai departe, cum prea bine știm cu toții. Dar nu au soluționat problemele fundamentale. Și azi oamenii se mai întreabă cum și de ce trăiesc, nu știm încă nimic despre începuturile universului, nici până azi nu

suntem în stare să înțelegem a patra dimensiune, dedusă de Einstein. Ori de câte ori punem această întrebare mașinilor noastre cibernetice, ele o elimină ca fiind neștiințifică, greșit pusă, prea personală, particulară, omenească. Dar asta nu face ca aceste probleme să fie mai puțin importante pentru fiecare dintre noi. Profesorul Jones și academicianul Koževkin dispun de cele mai ingenios utilizate laboratoare, creierii lor electronice rezolvă în trei secunde probleme pe care matematicieni abili le-ar fi calculat într-o viață de om, dar la problemele fundamentale nu dau nici un răspuns. Așa se face că ne-am trezit într-un cerc vicios. Fizica devine o știință practică, vedem din ce în ce mai limpede că e tot atât de legată de filosofie pe cât e croșetatul dantelelor legat de pictură. Iată de ce ne părăsește tineretul. Nu ne ocupăm de esențial. O să ajungem exact acolo de unde am pornit. Construim astăzi mașini capabile să spele, să gătească, să opereze sau să zboare în Cosmos, așa cum, în urmă cu secole, strămoșii noștri construiau plane mecanice și urși artificiali. Își prezentau invențiile la circ. Oamenii cu scaun la cap îi considerau simpli fabricanți de jucării, șarlatani. Aceeași soartă ne amenință și pe noi.

Nimeni nu mă aplaudă. Știu și eu, poate că mă cam pripisem. Jones ședea încruntat. Ceilalți colegi discutau cu jumătate de glas. Zgomotul din sală creștea..

— Nu vă plac mașinile mele? sări în picioare profesorul Jones. Sunt — făcu o plecăciune — alături de creierii academicianului Koževkin, cele mai perfecționate creiere din lume. Nimeni din cei aici de față nu are un asemenea creier. Nici chiar dumneavoastră, stimată colegă...

— E drept că nu gândesc atât de repede și de corect. Dar sunt în stare să găsesc noi teme de cercetare, cu îndoilele și ignoranța mea pot da de lucru tuturor aparatelor dumneavoastră și îmi plac apusurile de soare... Jones zâmbea ironic, de parcă ar fi regretat că se angajase într-o dispută cu o cercetătoare prea puțin cunoscută. El, o capacitate de faimă mondială.

— Ce-i drept, creierii noștri nu pot înțelege a patra dimensiune, și e adevărat că tainele universului le putem doar descrie... recunosc Koževkin cu vădită părere de rău. De altfel, din punctul de vedere al științelor fizice, întrebarea e greșit pusă.

— Tocmai de aceea propun construirea unui creier biologic — le-am spus — mai uman decât mașinile, capabil și înțeleagă. O adevărată mașină a cunoașterii.

— Creierul lui Einstein? râse din nou Jones, neîncrezător. Gluma lui avu darul să dea un nume experienței mele. Din clipa aceea s-a vorbit despre ea ca despre cunoscuta afacere a creierului lui Einstein.

Planul meu era simplu, mă sfătuisem din vreme cu fiziologi și

biologi. Totul era să depistăm cu ajutorul unor aparate speciale trei creiere dintre cele mai capabile, creierul unui om care tocmai au murit și, printr-o metodă specială, să le „condensăm” într-un singur organ, care pe urmă, după procesele de resuscitare, va fi excitat electric în vederea activității.

În ziua începerii experienței mi-am trimis asistenții, echipați cu rațiometre speciale, pe la toate spitalele din regiune. Cele mai indicate s-au dovedit a fi creierul unui profesor de arhitectură, care căzuse de pe o schelă, creierul unui poet puțin cunoscut, pe care l-am folosit amintindu-ne de aforismul lui Einstein, cum că imaginația este mai importantă decât cunoașterea și, al treilea, creierul Anežkai Novákové, moartă într-un accident de circulație. Am ezitat mult dacă să-l luăm sau nu. Anežka fusese casnică, mamă de familie, nu realizase în viață nimic deosebit și cu toate acestea tocmai la ea aparatele noastre semnalizau capacitatea maximă. În cele din urmă le-am dat crezare și am început procesul de condensare, care, se-nțelege, a fost anevoios și de lungă durată. Dar totul a decurs conform planurilor și eu am putut începe experiența propriu-zisă.

Am dat creierului o ecuație fundamentală din fizică și am stimulat electric centrul adecvat. Curentul electric părea a fi un stimul, căci organul încăpu să emită prompt soluțiile, prin intermediul unor antene mici speciale, amplasate pe suprafața lui. În aparatul de înregistrare ultra-sensibil am recepționat soluția care părea să confirme câteva dintre ipotezele academicianului Koževkin. Am telegrafiat imediat la Alma-Ata. Ipotezele lui Koževkin abia apăruseră în revistele de specialitate. Cu siguranță că nici profesorul de arhitectură, nici poetul, nici gospodina nu citeau reviste de fizică. Părea, deci, că creierul meu „descoperise” singur aceste ipoteze.

Săptămânile care au urmat mi-au adus numai bucurii. Creierul a emis noi soluții, a dezvoltat ipoteza lui Koževkin, le-a combinat și a ajuns la concluzii pe care nici academicianul nu le publicase încă. Se ivise însă un neajuns. Lucra foarte inegal. Asta mă îngrijora. Părea că nu vrea să se obișnuiască cu un program de lucru susținut. Nu mai răspundea cu promptitudine la stimuli. Uneori scria câte o prostie, ca și cum ar fi vrut să glumească, alteori lucra noaptea, când eu nu mai eram în laborator, de parcă „înmagazinase” energia transmisă.

După o lună, încetă lucrul cu desăvârșire. „Trăia”, ca să mă exprim mai clar, asta înseamnă că în țesuturile lui avea loc un metabolism complex, dirijat de un alt aparat, dar impulsurile electrice nu-l mai puteau determina să lucreze. Se părea că experiența mea a dat greș.

Chiar atunci am primit o scrisoare de la academicianul Koževkin. Îmi trimetea ultima sa lucrare, pe care urma să-o publice luna următoare în revista *Nauka*. Coincidea într-un tot cu concluziile

creierului artificial. Se părea că atât academicianul, cât și creierul meu artificial sunt, în sfârșit, pe urmele răspunsului la problema fundamentală. Și tocmai în momentul acesta și-a găsit creierul să intre în grevă. Mă întrebam cum să-l repar. Și atunci mi-a venit ideea să-i construiesc o instalație specială, prin care să poată „vorbi”, adică să-și poată dicta direct rezultatele și în același timp să poată comunica tot ce-i trece prin minte. Știu, pare înspăimântător. Dar dacă i-am împrumuta creierului o voce de bărbat bine cunoscută, să zicem glasul crainicului de la televiziune, efectul n-ar mai fi atât de îngrozitor. Peste câteva zile, creierul meu putea să „vorbească”. Care au fost primele lui cuvinte? Nu aveau nici o legătură cu ipotezele științifice.

— Dumneata mă neglijezi... mi-a spus el.

Asta zic și eu surpriză. Credeam că stimulii electrici pot ține locul oricărei recompense. Am priceput dintr-odată că nu stăpânim încă pe deplin afectivitatea, că nu putem încă să înlocuim sentimentul de siguranță și plăcere pe care i-l dau omului relațiile cu aproapele său prin nici un fel de reacție electro-chimică. Asta a fost prima concluzie la care am ajuns. Și a trebuit să folosesc cea mai veche dintre metode. Am început să mă ocup chiar eu de invenția mea. M-am mutat în laborator, am început să discut cu el de dimineață până noaptea târziu. Cei din institut nu mă mai înțelegeau. Unii susțineau că sunt îndrăgostită în taină de crainicul de la televiziune și că vorbeam cu vocea lui, alții credeau că am înnebunit.

Curând am început să mă înțeleg foarte bine cu creierul meu și se întâmpla uneori, atunci când dictafonul era stricat, să-i notez chiar eu rezultatele.. Dar după două săptămâni a survenit o altă defecțiune. Părea că s-a „enervat”. Striga fără oprire una și aceeași ecuație, cuprins parcă de o furie cumplită. Am avut răbdare și i-am vorbit îndelung. Față de o asemenea capacitate, de un asemenea creier, trebuia să fii înțelegător. Și atunci mi-am dat seama că de fapt vorbeam ca un fel de ființă vie, nu cu niște țesuturi funcționând izolat. Fără să vreau, am început să-mi imaginez o făptură cu un creier ca al lui. Asta și dorea. Mai întâi impulsuri electrice, apoi o îngrijire permanentă, toate astea însă nu-i ajungeau. Diferitele zone ale creierului, cu care înainte văzuse, mirosise și simțise, tânjeau și ele după activitate, voiau să fie angajate la fel ca și talentele lui speculative, voia să aibă iar un organism întreg, cu toate simțurile, inclusiv pielea.

Aici aș vrea să subliniez că am continuat experiența, numai după o profundă meditație. Dar miza era mult prea mare. Iar cei de la chirurgie experimentală au fost foarte bucuroși că pot construi un corp din modernele lor mase plastice, din care până atunci nu făuriseră decât membrele și organele lipsă. Nu știam ce chip să-i dăm. Așa că în locul feței i-am lăsat un bandaj elegant, care-l făcea să semene cu un

accidentat.

Ne-am întors în laborator împreună. Era „fericit”. Fluiera o melodie, pe care o știuse poate poetul acela puțin cunoscut. Se opri lângă fereastră și începu să privească râul ce curge prin apropiere. Nici prin gând nu-i trecea că ar trebui să lucreze.

— Ce privești frumoasă... spuse. Nu-mi dădusem niciodată seama de acest lucru. Stăteam tot timpul cu nasul în cărți, nu mă uitam pe fereastră.

— Poate te interesează ca profesorul Jones... am început eu diplomatic.

— A rămas mult în urmă — spuse el. E un prost! Și se așează la masă. Ia niște bilete pentru diseară la teatru.

M-am cam speriat. Nu cumva vrea să iasă și în societate cu mine? Am cerut noi informații despre profesorul de arhitectură. Cică nu-i plăcea teatrul. Poetul se pare că mergea doar la concerte. Am impresia că am lăsat în creierul nostru prea mult din Anežka Nováková. Numai că acum era prea târziu, toată lumea urmărea munca supercreierului nostru. Asta, mai cu seamă, fiindcă era o muncă ce nu putea fi urmărită. Specialiștii discutau în contradictoriu dacă răspunsurile creierului meu sunt niște cifre emise automat, lipsite de sens, sau dacă reprezintă activitatea de cunoaștere cu adevărat originală „nemaipomenită a unui creier uman ridicat la puterea a treia. Numai rezultatele viitoare puteau să le dea un răspuns. De aceea m-am hotărât să merg cu el la teatru. A râs și a plâns mai mult decât ceilalți spectatori. Și mie mi-a plăcut piesa. Mergeam rareori la teatru. Aveam atât de mult de lucru în laborator. Dar după teatru a vrut să vină la mine acasă. A trebuit să-i explic că am peste cincizeci de ani, o fată mare, căreia îi reproșam modul ușuratic în care privește viața și deci nu pot aduce acasă, noaptea, un om străin. Am folosit intenționat cuvântul om. După cum era de așteptat, s-a întristat. Și m-a amenințat că n-o să mai lucreze, fiindcă, zicea, nu are pentru ce s-o facă. Abia atunci am înțeles că pentru munca lui de cunoaștere are nevoie de temeuri omenești: întrecerea cu Jones, dragostea pentru mine, viața de familie.

La început, fiică-mea s-a temut ca îi aduc un monstru de tipul celebrului Frankenstein, groaza filmului mut, dar curând s-a atașat de el. Uneori mi se părea că se înțelege mai bine cu el decât cu mine. Fiica mea e o fire ciudată. Mai întâi a vrut să lucreze la una din stațiile lunare, ca tatăl ei, de care mă despărțisem la scurt timp după nuntă, fiindcă nu avea pic de înțelegere pentru activitatea mea științifică; pe urmă a vrut să devină dansatoare, dar pentru asta, după părerea mea, are bazinul prea mare. Acum studiază limba hitită, bineînțeles numai și numai ca să nu se dedice fizicii, fiindcă nu vrea să-mi facă vreo plăcere. Nu e prea grozavă la hitită, pe când eu, la vârstă ei, eram bine

cunoscută. Cel mai grav e că acum așteaptă un copil, de la un tânăr pe care nici măcar nu mi-l prezentase.

Se părea că creierul meu artificial lucrează mai puțin chiar decât fiica mea, în privința asta se înțelegeau de minune. Scria doar câteva rânduri pe zi, pe urmă se ducea în parc sau la râu să se scalde. Și veșnic îmi explica că trebuie să-mi iubesc fata, lucru cât se poate de firesc, că ar trebui să mă schimb și că munca de laborator nu înseamnă totul. Argumente pe care azi le auzi la tot pasul. Nici nu era nevoie să inventez pentru asta un sistem biologic special. Dar nu mă sfătuia numai pe mine. Se oprea și stătea de vorbă cu toată lumea, oamenii din bloc începuseră să-l salute cu respect și de la distanță.

Îmi dicta observații care nici nu erau ecuații, ci simboluri necunoscute de nimeni în lume. Jones, se-nțelege, afirma că toate astea n-au sens, că nu sunt decât fragmente confuze, fără legătură între ele, din cunoștințele celor trei vieți anterioare. A publicat această ipoteză într-o revistă. Articolul a avut efectul unei bombe. Am fost chemată imediat la șeful institutului nostru de cercetare, ziaristii mă asaltau, experiența mea ajunsese să fie cunoscută de toată lumea. Dacă dau greș, pierd totul.

Supercreierul nu-și ieși deloc din fire. În ziua aceea n-a scris decât trei litere.

— Ce vrei? Ce mai vrei? i-am răspuns nerăbdătoare. De fapt ne șantajezi... și i-am pus în față articolul lui Jones.

— Nu vreau nimic — mi-a răspuns. Numai să mă ascuți și să te porți așa cum te sfătuiesc eu... N-am înțeles. Cum să mă port după niște simboluri și mâzgălituri neinteligibile, în care nu mai credeam nici eu?

— Îți voi da răspunsul în trei zile — spuse și apoi amuți.. Privea pe fereastră, de parcă ar fi vrut și se concentreze, îl urmăream din camera mea, cu ajutorul unui aparat special. Toată noaptea n-a scris decât două rânduri. În rest nici nu s-a mișcat. Dar îmi promisese c-o să răspundă. Am telegrafiat de urgență celor doi profesori, mi-am informat superiorii. Experiența se apropia de sfârșit.

Dar a doua zi nu mi-a mai vorbit. Ședea în camera lui, cu capul în palme, își „șoptea” observațiile în dictafon cu o voce din ce în ce mai slabă. Peste noapte încărunțise. Să fie oare chiar atât de istovitoare ultima fază a cunoașterii? N-am vrut să-l tulbur. A treia zi dimineața nici nu m-a recunoscut, iar seara o privea cu ochi mirați până și pe fiica mea. Am stat lângă el toată noaptea. Vocea i se transformase într-un șuierat, nici cel mai sensibil dictafon nu putea să-i descifreze spusele. La ora trei „a murit”. La șase a sosit profesorul Jones. La opt academicianul Koževkin. Prea târziu. Au venit tocmai la timp pentru înmormântare.

A trebuit să-l incinerăm. Locul lui ar fi fost, desigur, la lada de

gunoi, ca al oricărei alte mașini stricate. Dar în ultimele zile se împrietenise cu atâta lume, încât nu puteam și nici nu voiam să le explic tuturor experiența mea. Crematoriul gemea de lume, stăteam într-un colț cu cei doi oameni de știință care nu se puteau abține să nu râdă. Ce ușor ne putem înșela semenii. Vin la înmormântarea unei mașini. Mi-au recomandat să repet experiența. În fața crematoriului mă aștepta fiica mea. M-a felicitat.

— Ce Dumnezeu, nu înțelegi că ți-a dat răspunsul? A murit. Iar înainte a trăit intens și înțelept, plin de dragoste pentru cei din jur. Nu e oare viața însăși cel mai bun răspuns la întrebarea ta, viața pe care n-o putem mutila? Și cea mai mare înțelepciune nu e tocmai moartea, după o viață trăită din plin?

Mi l-a recomandat pe logodnicul ei. Am înțeles de ce o făcea abia acum. Lucra la aceeași stație lunară la care lucrase cândva și soțul meu. Era un băiat drăguț. Ne-am dus acasă împreună, toți trei. Întreaga familie. Cu o săptămână înainte, i-aș fi dat afară pe amândoi. Nu-mi plac oamenii aștia din Lună. De ce? Nu m-am gândit niciodată. Toată viața mi-am dăruit-o creierului meu, ca atâția alții. S-ar putea ca fata mea să aibă dreptate. Dezintegrarea sistemului biologic construit de mine poate constitui, într-adevăr, un răspuns. Dar același răspuns mi-l dăduse de fapt creierul Anežkăi Novákové încă de la începutul experienței. Poate că în ultima vreme neglijaserăm cu adevărat arta de a trăi. Căci a trăi este o artă, nu o știință, dar asta presupune cea mai mare înțelepciune.

Mi se părea că și creierul unui om cu o inteligență mediocră poate ajunge la această concluzie.

— De aceea am renunțat la experiențele mele cu sistemele biologice.

cea de-a doua insulă a doctorului moreau

Onorați membri ai consiliului științific!

Am descoperit o nouă boală. De aceea aș vrea să v-o descriu înainte de încheierea discuțiilor legate de abolirea profesiei de medic. Și eu sunt doctoriță și vă rog să nu mă bănuți că urmăresc numai să-mi salvez meseria. Am rămas puțini. Așa-numitele boli, provocate cândva de paraziți sau de folosirea nerațională a organelor au dispărut cu desăvârșire, iar azi fiecare cetățean își aplică singur măsurile profilactice cuvenite. Voiam să-mi schimb meseria — mă ocup și de gimnastică, deci înțeleg și din proprie experiență cum funcționează corpul omenesc, de aceea urma să predau anatomia artistică prin atelierele de pictură și sculptură, când, spre surprinderea mea, am fost invitată la Institutul de Cosmologie, unde căutau un medic.

— O să vedeți și dumneavoastră — mi-a zis profesorul specialist în studiul elementelor, care ținea locul directorului. În ultima vreme, în laboratoarele noastre s-au petrecut lucruri ciudate. Am consultat până acum diferiți specialiști și în cele din urmă ne-am spus că n-ar fi rău să angajăm și un medic. Numai că a durat foarte mult până am găsit unul și între timp încă un coleg de-al nostru a dispărut.

— Cum adică? A dispărut? am întrebat. De când medicii trebuie să se substituie detectivilor? Mi-au explicat totul. Mi-au dat o cameră plină cu cărți și aparate complicate de fizică, pe care o numeam după vechiul obicei, cabinet, și unde trebuia să-mi aștept pacienții. Am așteptat îndelung.

Îmi amintesc cu precizie ziua în care a venit la mine Ivan, de la Institutul de cercetare a curburii Universului. Pretindea că se simte rău, voia să se odihnească, să plece undeva la mare. Măcar pentru câteva zile.

— Ca William și ca Ștepan? l-am întrebat eu, căci datorită lor primisem acest post. Vreți să mergeți în Pacific și să dispăreți pe drum, ca și colegii dumneavoastră? Ce aveți de fapt? V-ați vorbit între voi? Așa părea să fie. Curând secția lor ar fi rămas goală. Arboră o figură de om jignit, spunând că este la fel de surprins ca și toți ceilalți de dispariția colegilor săi. Se simte, într-adevăr, rău. Vrea să se odihnească, nimic altceva. Era palid, abătut, încruntat. Părul începuse să i se rărească și clipea des din ochi, ba chiar se și cocoșase puțin.

— Nu faceți sport, nu mergeți la controalele cosmetice, trebuie să vă examinez temeinic... i-am spus. Dar el voia să plece. Voia să plece din institut. Știam prea bine că nu pot să-l rețin. Am început însă să-l urmăresc pas cu pas. Ca un adevărat copoi.

Bineînțeles, nu s-a dus acasă. S-a îndreptat fără șovăială spre stația de rachetoplane de dincolo de Ruzyne¹³. Nu voiam să mă vadă,

așa că m-am urcat în autobuzul următor.

Când am ajuns la aeroport, Ivan tocmai trecea prin fața stewardesei automate. Era ultimul pasager. Zadarnic am încercat să iau același avion. Mi-a fost dat să văd un nou exemplu de stupiditate a mașinilor. De jur împrejur nu se vedea țipenie de om și stewardesei automate nu-i puteam explica ce misiune am. N-ar fi înțeles, sau în orice caz nu imediat. Rachetoplanul a luat startul fără mine. Trebuia să aștept următorul. A durat câteva ore. Bine că puteam cel puțin să văd încotro pornise Ivan. Locul acela se numea Arica, un port de undeva din Chile, despre care nu auzisem niciodată. Bineînțeles, din Praga rachetoplanele nu zburau prea des în direcția aceea. Drumul dura cam treizeci de minute. În Arica, aeroportul gemea de lume. Cu puțin înainte se dăduse semnalul de alarmă. Unul dintre pasagerii rachetoplanului anterior dispăruse pe drum. N-a fost nevoie să mi se spună numele lui. Știam că e Ivan. Circula zvonul că în ultima vreme, pe linia spre Arica pasagerii dispăreau în chipul cel mai misterios. La început au crezut că e vorba despre o eroare comisă de mașinile de calculat la îmbarcarea pasagerilor, dar controalele n-au găsit nimic și pe urmă a dispărut un întreg rachetoplan, cu echipaj cu tot. Asta, desigur, nu mai putea fi pus pe seama mașinilor. Tot ce se știa despre Ivan era că ceilalți pasageri îl văzuseră pornind spre bufet deasupra Pacificului, cam la 53° latitudine sudică și 101° longitudine vestică, după cum arăta jurnalul de bord. La bufet n-a mai ajuns, înapoi nu s-a mai întors, ușile ca și ieșirile pentru caz de primejdie erau intacte, așa că nu putuse părăsi avionul altfel decât de bună voie. Am găsit o hartă englezească veche. În punctul dat se afla o mică insulă vulcanică, numită Noble Island.

M-am oferit să iau parte la operațiunile de salvare. Am primit o mică barcă-elicopter și am plecat împreună cu ceilalți.

Am căutat îndelung. Dar cu toate că zburam foarte jos deasupra insulelor Noble, n-am putut zări nici urmă de ființă vie. Se vedeau ruinele unei vechi baze militare, cu rampe de lansare ruginite, înălțându-se spre cer dintr-un vulcan de mult stins; câteva barăci de lemn putrezeau pe țărm, în rest nu se vedea absolut nimic. Am cercetat cu grijă totul, deși ceilalți membri ai echipajului de salvare porniseră de mult spre nord, am înconjurat în zbor aproape fiecare copac, astfel că nici n-am simțit apropierea furtunii. Prima rafală de vânt mi-a aruncat elicopterul în coroanele celor mai înalți arbori. Aparatul s-a dat peste cap și s-a prăbușit. Ploua cu găleata, fulgerele se întretăiau pe cer; m-am degajat cu greu din elicopterul avariât. Nu eram rănită, doar udă până la piele. Voiam să-i anunț pe ceilalți, dar panoul meu de comunicare se defectase. Era clar că va trebui să rămân izolată pe insulă, până îmi vor constata lipsa. M-am gândit să caut adăpost în barăcile acelea vechi.

— Ai fost prudentă? mă întrebă bărbatul care se afla în prima încăpere, așezat la o masă grea de stejar. Nu-i vedeam bine fața, fiindcă lumina cu o mică lampă de buzunar. Tot ce am observat a fost o coamă bogată de păr alb. Ai fost prudentă? mă întrebă pentru a doua oară și mi se păru că mai auzisem undeva glasul acela.

— Bineînțeles... am băiguit eu și m-am apropiat de el.

— Știi în ce ai intrat? Ai depus jurământul, vrei într-adevăr să colaborezi cu noi? Mă privi pentru prima oară și sări în sus. Cine ești dumneata? Strigă, dar nu așteptă răspunsul, alergă în încăperea de alături și dădu semnalul de alarmă. Din toate părțile răsună un clinchet de clopoței.

— Afară! spuse cineva în spatele meu și în clipa aceea am simțit un cuțit între omoplați.

— Unde? M-am întors. În spatele meu se afla Ivan, cu o expresie brutală întipărită pe față. Unde să mă duc acum când, în sfârșit, te-am găsit? O să așteptăm expediția de salvare. Își vor da seama unde ne aflăm după resturile elicopterului. De îndată ce trece furtuna... am privit pe fereastră, ploua mereu și resturile elicopterului meu dispăruseră. Omul cărunt intră iar în cameră și se aplecă deasupra mea; în clipa aceea l-am recunoscut și mi-am pierdut cunoștința. Când mi-am revenit, cerul ara albastru. Dar îl vedeam printre gratii. Mă închiseseră într-un fel de celulă, pe care, probabil, cu ani în urmă, în vreme de război, soldații o săpaseră în stâncă. Am văzut câteva elicoptere de salvare chiar deasupra mea. Am strigat, dar nu m-au auzit. Erau prea departe. Probabil că nici ei nu observau pe insulă absolut nimic, desigur le părea și lor pustie. Și pe urmă am auzit un alt strigăt. Un geamăt prelung și sfâșietor. Am recunoscut vocea lui Ivan. Gemu iar. Am încercat să deschid ușa. Era bătută în fier. Am alergat la fereastră, voiam să strig din nou, sau măcar să fac un semn cu baticul, dar avioanele plecaseră. Acum Ivan urla ca supus unor chinuri groaznice. I-am strigat numele, dar urla mult mai tare decât mine. Mi-am adus aminte de bătrânul acela. Sigur, fără îndoială era cunoscutul profesor de chirurgie, ale cărui prelegeri le ascultasem la Viena. Îmi amintesc cum, atunci când i-au desființat catedra, fiindcă descoperiseră soluțiile nutritive și țesuturile artificiale, așa că nu mai era nevoie de operații și de suturi, s-a opus din răspuțeri, cum nu voia cu nici un chip să-și închidă institutul și să-l predea la muzeu. Iubea chirurgia așa cum pe vremuri alchimiștii își iubeau pseudoștiința lor. Afirma că, acum, în această nouă epocă, prin intervenții chirurgicale ar putea adapta oamenii pentru diferite profesii, i-ar putea transforma, aidoma Creatorului. Atunci cineva îl și poreclise, după vechea carte a lui Wells, cu numele acelui vivisectionist imaginar. Îi spuneau doctorul Moreau. Nu mă puteam înșela, preda în ultimul an chirurgia pentru întreaga Europă și la cursurile lui mergeam doar patru

studenți. Mă așezam întotdeauna în față, ca să văd de aproape preparatele. Poate mă recunoscuse... Nu-i făcusem niciodată nici cel mai mic rău, n-am râs de el niciodată, mai degrabă îl compătimisem, căci îmi dădeam seama că odată cu el se sfârșește una din marile arte ale timpurilor vechi, artă ce slujise oamenilor timp de multe generații. Atunci de ce mă închisese? Ce ascundea el aici? Cum ajunsese Ivan în locurile astea? Și de ce gema de durere?

Mi-era și foame. În buzunar am găsit o pilă mică de unghii. Gratiile erau fixate în cărămizi. Mi se părea că trăiesc o aventură romantică. N-am avut prea mult de lucru. Probabil că ani de zile în încăperea aceea nu fusese închis nimeni, barele de fier erau ruginite și se desfaceau aproape de la sine.

Mă aflu în mijlocul unei păduri adânci. Ivan urlă din nou de durere. Am vrut să mă ascund în desișul cel mai apropiat, dar de acolo se auzi un clopoțel sunând ca atunci când se dăduse alarma în camera de primire. Am sărit spre palmierul din față, dar și el începu să sune alarma; am luat-o la goană printr-un hățș des, cu semnalul de alarmă răsunând mereu în jurul meu; eram plină de zgârieturi și rochia îmi era sfâșiată, dar în cele din urmă sunetul amuți; mă aflu într-un fel de luminiș, în fața unor corturi ciudate, camuflate, semnalul nu se mai auzea; m-am năpustit în primul cort și am căzut grămadă pe patul cel mai apropiat.

Mirosea a fenol, ca pe vremuri în spitale. Mi-a venit să râd. Poate că insula aceasta e un mare muzeu al medicinei străvechi.

M-am obișnuit cu semiobscuritatea din corturile camuflate ca în vreme de război, am privit în jur și era cât pe ce să strig de groază. Pe paturi zăceau răniți, întocmai ca pe vremuri; se uitau la mine, trăiau. Erau aproximativ cinci, oameni în plină putere, și toți schilodiți.

— Fii bine venită... spuse cel de lângă mine, căruia îi lipseau membrele, cu excepția uneia dintre mâini, în care ținea *Problema astronomiei* a lui Hubble. Ești cu adevărat femeie, nu-i așa? Am dat din cap, fără să spun un cuvânt. Ești prima femeie care a dorit să vină pe această insulă... zise și privi spre ceilalți. Zâmbeau cu toții, bărbatul fără picioare din fața lui, cel cu chipul mutilat și cel cu o singură mână așezat ceva mai încolo, în umbră, cu un picior prins într-un aparat de extensie, demodat.

— Ai vorbit cu doctorul? m-au întrebat. În cele din urmă mi-am recăpătat graiul. Am mers până în mijlocul cortului.

— Da. Întâmplător, îl cunosc. Sunt medic și eu. Și sunt în măsură să vă spun că vă schilodește. Cine a mai văzut în zilele noastre să tratezi răniții? În duhoarea asta de fenol. Cu suturi? Ce Dumnezeu, nați citit în cărțile astea, pe care le văd pretutindeni, despre noile descoperiri din domeniul terapiei? Ajunge să facem semn primului avion de salvare, de care Moreau al vostru vă ascunde, și obținem

soluții de regenerare, rănilile voastre se închid în câteva minute și numaidecât căpătați membre noi din substanțe biogene. Trebuie să plecați de aici, altfel Moreau vă schilodește pe viață... am spus hotărâtă. În timp ce vorbeam, se ridicaseră în capul oaselor. Greutatea care ținea în extensie piciorul bărbatului din umbră căzu pe jos bufnind.

— Ce tot spui? N-ai depus jurământul?

— Nu vreau să chemăm pe nimeni în ajutor!

— Să nu îndrăznești să ieși din cort!

— Cum de-ai ajuns printre noi? și trei dintre ei, cei ce se puteau mișca, lăsară cărțile deoparte și se târâră spre ușa cortului. Își ridicară cărjele lor antice. I-am dat cu ușurință la o parte. Începură să strige. În luminiș răsună din nou semnalul de alarmă. În fața mea se afla Moreau. Îl sprijinea pe Ivan; era atât de mutilat, încât nici nu l-aș fi recunoscut dacă n-ar fi gemut încă de durere.

— Crimă! Asta e o crimă, pentru care vei da socoteală... i-am spus; a vrut și el să se ia la bătaie cu mine, numai că eu venisem de hac unor bărbați mai puternici decât creatura asta bătrână și ciudată. L-am doborât dintr-o singură lovitură și pe urmă l-am văzut pe Ivan, Ivan care tot mai gemea, ridicând cârja lui grea, să mă lovească. Nu înțelegeam de ce victima vrea să-și ajute călăul. Am uitat să mă feresc și mi-am pierdut din nou cunoștința.

De data asta m-au trezit ei. Ședeau în jurul meu, în cerc strâns. Nu puteam face nici o mișcare.

— Am venit aici de bună voie — repetă Ivan pentru a nu știu câta oară. Eu, William, Ștepan — îi numi pe toți, nume cunoscute în lumea științei și toți schilodiți. Îi arăta pe rând, unul câte unul și cu prilejul asta am observat că la mâna dreaptă are șapte degete. Nu-l înțelegeam. Începuse să-mi fie frică. Știi și dumneata că cercetările privind esența universului nostru tridimensional stau pe loc...

— De la descoperirea lui Hubble n-am mai făcut nici un pas înainte — spuse bărbatul cu chipul desfigurat.

— Tot ce știm e că galaxiile se deplasează față de noi și că viteza lor este proporțională cu distanța — spuse cel fără picioare și glasul îi tremura ca unui preot în timpul slujbei.

— Crește raza curburii universului nostru. Conținutul nu se schimbă de câțiva ani. De ce?

— E oare universul infinit?

— Să aibă oare o formă anume?

— Și ce se află în spatele lui? Ce e în cea de-a patra dimensiune? strigau schilozii de-a valma, de parcă nimic pe lume nu i-ar fi tulburat mai mult, de parcă pentru ei acestea ar fi fost cele mai importante probleme.

— Trebuie să experimentăm — spuse Ivan, care, ca novice, era cel

mai calm. Trebuie să trimitem o sondă în univers.

Amuțiră cu toți, ochii le străluceau, mi se părea că asist la ceremonialul unui trib de sălbatici.

— Nu văd însă de ce trebuie să vă ascundeți? Comunicați doleanțele voastre Institutului de cosmologie; vor fi incluse în plan, iar experimentul va avea loc de îndată ce tehnicienii vor livra rachetele adecvate... Zâmbiră, de parcă aș fi fost un copil.

— Asemenea materiale nu există — spuse Ivan. Nu se poate construi o rachetă care să transporte un om pe o asemenea distanță. Asta este lege, o lege prin care natura limitează cunoașterea umană...

— Asemenea legi nu există. Trebuie să găsim o cale, o metodă. Mintea omenească a învins până acum toate obstacolele.

— Tocmai de aceea ne aflăm aici — spuse Ivan. Am găsit calea. Ne reducem corpul, scăpăm de organele inutile, am găsit un maestru în chirurgie care ne-a promis să ne adapteze de așa manieră, încât să trimitem la drum doar creierele și mâinile noastre perfecționate, păstrându-ne conștiința, spiritul de observație, memoria și capacitatea de a trage concluzii. Putem folosi rachetele obișnuite, rămase din timpul războiului. Vom avea o greutate neglijabilă... Zâmbiră. Monștri aceia zâmbiră, de parcă unicul lor vis ar fi fost să ajungă în starea asta, de parcă s-ar fi aflat în rai. Bărbatul desfigurat rânjea doar.

— Dar asta nu e viață. La ce vă vor servi pe urmă observațiile voastre? Am spus cu voce slabă.

— Trebuia s-o omorâm! izbucni sălbatic Moreau, care până atunci stătuse în umbră. M-am cutremurat.

— Doar știți că la toate examenele am venit bine pregătită — i-am spus proteste, căci mi se părea de neconceput ca în zilele noastre cineva să se mai gândească să ucidă un om.

— Nu ne va trăda. Nu ne înțelege, dar nu va spune nimănui nimic. A venit numai fiindcă a vrut să ne ajute. Nu avem nevoie de ajutorul tău, doctoriță, tot ce facem, facem de bună voie. Întoarce-te acasă... spuse Ivan.

M-am ridicat fără nici un chef. M-au condus pe țarm. Bineînțeles, sunt liberi, pot face tot ce vor, nimeni nu-i poate sili sau opri. Am rămas singură cu Ivan.

— Trebuie să mai ai și o altă ocupație, arta, sportul...

— Niciodată nu mi-a plăcut sportul. Îl consideram o simplă pierdere de timp. Mi-am luxat intenționat de câteva ori glezna, așa că nu m-a mai chemat nimeni. Ziceam că mă dedic picturii, dar în realitate nu făceam decât să copiez portretele unor pictori mai puțin cunoscuți din trecut, folosind o tehnică de expresie pe care o descoperisem eu. Nimeni nu și-a dat seama, credeau că, pur și simplu, n-am talent.

— Dar pe cineva sau ceva tot trebuie să iubești...

— Iubesc cosmologia — spuse fără să zâmbească. Ei îi jertfesc întreaga mea viață. Plecă repede, fără să privească în urmă.

Numai că eu nu voiam să plec. Din ce cauză? Abia acum înțelegeam. Toți bărbații îmi făceau curte, se învârtteau în jurul meu, mă iubeau, fiindcă se spune că aș fi frumoasă. Niciunul dintre acești schilози nu mi-o spusese. Și poate că acum începeam eu să-l iubesc pe Ivan. M-am hotărât să rămân pe insulă, să lupt pentru Ivan; mi-am spus că e de datoria mea, gândindu-mă la medicină, dar în realitate era datoria unei femei care trăia cu adevărat.

Această ultimă noapte o revăd ca în vis. Pășeam pe țărm la lumina lunii și fredonam un cântecel din copilărie, de parcă gândurile mele, glasul meu, picioarele mele, părul. Meu negru pe care îl împleteam cu o panglică argintie, ar fi putut să-i schimbe pe acești oameni, de parcă aș fi putut să-l salvez pe Ivan dacă m-aș fi dezbrăcat și aș fi alergat prin nisip ca la marile concursuri de gimnastică. Țărmul ondulat de talazurile neîntrerupte păstra cu precizie urmele pașilor mei până în clipa în care un nou val le spăla. Dintr-o dată mi-am dat seama că totul e inutil, am priceput că savanții aceia schilози nici nu știu poate că am rămas pe insulă, că mai degrabă se schingiuiesc decât să trăiască și că nu s-ar schimba nici dacă aș chema pe insulă cele mai frumoase gimnaste, cu cele mai perfecte trupuri, pentru cele mai mari concursuri din lume. M-am lăsat la pământ și am început să plâng. Aveam o senzație stranie. Nu mai plânsesem niciodată în viață.

Abia spre dimineață, Ivan a venit să mă caute; îmi era frig și știam că acum nu mai sunt frumoasă, clănțăneam din dinți și așteptam să mă îmbrățișeze, să mă acopere, credeam că venise să mă încălzească. I-am spus că-l iubesc. Nici n-a zâmbit.

— Ori părăsești imediat insula, ori intri în asociația noastră... M-am speriat. Întotdeauna mi-a fost teamă de durere și suferință. Numai așa ai putea rămâne lângă mine. Nu țineam la o asemenea apropiere, nu aveam chef să-mi văd creierul plutind într-o soluție nutritivă alături de al lui, nu așa îmi închipuiam eu o conviețuire fericită. Vom cunoaște împreună tainele fundamentale ale Cosmosului. Vom stăpâni împreună materia. Și apoi vom fi stăpânii lumii... spuse calm. Am încetat să mai tremur. Acum pentru mine totul era cât se poate de limpede. Așadar, nu știința îi interesează, nu de dragul cunoașterii se schilodesc ei, ci de dragul lor, de dragul puterii și gloriei. Vor să știe mai mult decât ceilalți ca să poată conduce, așa cum făceau pe vremuri vrăcii primitivi, vor să aibă tabu-urile lor, cu care să subjuge lumea, întocmai ca asociațiile secrete ale alchimiștilor; ei nu sunt oameni liberi cu drepturi de oameni liberi, ci niște bolnavi, care nu știu acest lucru.

— Plec, cum se face ziuă. Lasă-mă singură... i-am spus, dintr-odată calmă, de parcă s-ar fi aflat în cabinetul meu. Și am plecat în

zori, cu primul elicopter. Voiam, o dată ajunsă la Arica, să raporteze totul. Dar toți de acolo s-au uitat la mine ca la un copil:

— Noble Island? Cum, n-ați aflat încă de catastrofă? În noaptea asta a explodat acolo un vechi depozit militar. Probabil că e vorba tot despre o bombă dintr-acelea care și azi ne mai amenință cu autoaprinderea... Am repetat cele știute. Am plecat într-acolo cu membrii comitetului de securitate, dar insula era pustie, depozitul arse, stânca în care mă întemnițaseră se afla sub apă.

— Trebuie să fi fost o bombă deosebit de puternică... spuse comandantul.

— Asta a fost experimentul lor. Cred că n-a reușit, fiindcă navigatorii n-au observat nici o rachetă. S-ar putea însă ca oamenii aceia să se fi împrăștiat, să se fi mutat în altă parte. Și sunt atât de bolnavi, primejdios de bolnavi, trebuie neapărat să-i urmăriți, dacă vreți să nu contamineze mediul înconjurător... Dar nimeni nu mă mai credea.

De aceea vă scriu dumneavoastră, onorați membri ai consiliului științific, ca să vă atrag atenția asupra acestui caz și să vă descriu boala ce nu are încă un nume, dar care, după părerea mea, există ascunsă în sânul omenirii de la începuturile civilizației și pentru care ar trebui înființată o specialitate aparte; poate nu ar avea prea multe tangențe cu fosta medicină, dar ne-ar salva pe noi toți de o molimă care, printr-un proces special de degenerare, mutilează organismul omenesc.

cum a murit căpitanul nemo

(Lectură despre macrocosmos)

1. *Planeta Cîrce*

Totul fusese pregătit, motoarele încălzite la temperatura necesară, revizia tehnică făcută, calculul balistic se afla în fața mea, traiectoria fusese stabilită, controalele automatelor cibernetice conectate. Echipajul se afla la posturi. Luminița de pe tabloul de comandă se aprinse, racheta începu să vibreze, ca întotdeauna înaintea startului. Nu rămânea decât să apăs pe maneta mică din centrul tabloului de comandă.

Nu puteam s-o ating! Mi se părea că n-am putere s-o fac. Ca și când brațul mi-ar fi paralizat dintr-odată în mîneca costumului de start, de parcă dintr-odată aparatul de creare a gravitației artificiale n-ar mai fi funcționat. Nu mă uitam la tabloul de comandă, nu ascultam rapoartele echipajului, priveam în schimb prin periscop peisajul din jurul rachetei, mă uitam afară, deși, în timpul startului acest lucru este strict interzis, deși nu și-l permite nici un începător. O așteptam. Clea lucra cu mine de câțiva ani. Nu scăpase nici o călătorie. Era matematiciană expediției mele. De fapt nici n-am știut c-o iubesc. Până acum, până în clipa asta, în care nu mă pot hotărî să decolez, sau, mai bine zis, până în clipa în care am aterizat pe această planetă. Trebuie să se întoarcă. Cu siguranță.

Dar oglinda periscopului nu arăta decât încăierări, sânge și pustiire. Întocmai unei circorame despre sfârșitul unei civilizații. Chiar noi o distruseserăm.

Cu câteva zile în urma coborâserăm pe această planetă din Coama Berenicei, cu credința că vom găsi aici făpturi vii, inteligente. Toate știrile de până acum confirmau aceste presupuneri. Pe Pământ și pe celelalte planete locuite se scria de câteva generații despre drumul nostru spre Coama Berenicei, se emiteau pronosticuri despre felul în care arată locuitorii de acolo, dacă vor fi la fel de prietenoși ca și celelalte ființe pe care le-am întâlnit în univers, dacă vor intra în legătură cu noi. În Cosmos nu există prea multă viață, de aceea sentimentul pe care îl încearcă de obicei o societate nou descoperită este bucuria că nu e singură, cum se temea până acum. Bucuria de a nu mai trebui să se teamă.

Locuitorii acestei planete nu s-au arătat bucuroși. Erau foarte asemănători nouă, doar că dispuneau de mecanisme mult mai bune și mai variate. Ne-am dat seama de acest lucru chiar de la coborâre. Fiecare dintre noi avea o sarcină precis stabilită încă de pe Pământ, fiecare dintre noi era aici un fel de ambasador al unui stat-major științific, un reprezentant al unui întreg domeniu. Lucram fără

difficultate, clima era aproape identică cu cea de pe Pământ, și în primele douăzeci și patru de ore, care aici corespund cam unei treimi dintr-o zi, reușiserăm să obținem mai mult de jumătate din datele dorite, în primul rând probe de aer, roci, lichide, imagini ale florei, faunei și populației, filme amănunțite și materiale necesare experimentelor. Lipsea însă orice însemnare privind contactele directe. Locuitorii acestei planete nu se purtau nici prietenos nici dușmănos față de noi, nu manifestau nici bucurie, nici ură, treceau pe lângă noi în vehiculele lor ciudate și variate, zburau deasupra noastră, se odihneau pe terasele caselor lor și nici nu ne băgau în seamă. Am încercat să ne înțelegem cu ei prin intermediu] automatului de intercomunicare, dar nu au reacționat în nici un fel, deși e un aparat perfect, care n-a dat greș la nici una dintre coborâri și care, chiar și pe Pământ, poate transmite furnicilor sau delfinilor, care nici pe departe n-au ajuns la un asemenea grad de civilizație, gândurile oamenilor. Mecanicul nostru ne-a garantat că aparatul nu e defect, că — pur și simplu — nu are ce să înregistreze, fiindcă populația localnică n-are nici un limbaj. Dar dacă n-au limbaj, cum au învățat să gândească? Toate obiectele din jurul nostru puteau fi create numai de făpturi capabile de o gândire abstractă! Am încercat să facem troc, dar orice obiect le-am fi prezentat, în fața noastră apărea imediat o copie de producție autohtonă, care ni se părea mai de bun gust. Așa se face că în fața noastră au apărut, ca din pământ, rachete cu o treaptă, telecrane și coduri de semnalizare, haine, ba chiar și cele mai precise cronometre. Aveam cu noi, în rachetă, și câteva obiecte de artă. Sistemul de conducte secrete subterane n-a reacționat față de ele. Copia Victoriei de la Samotrace a rămas părăsită la fel ca originalul în oceanul de imitații. Pe localnici nu-i interesa cu nimic mai mult decât mărfurile noastre. După câte se părea, aveau de toate, iar arta probabil n-o înțelegeau. Asta, ce-i drept, era o observație importantă. Dar la ce servea? Generații de localnici ai planetei noastre nu pregătiseră această expediție pentru o asemenea constatare superficială. Nu uitați că fusese nevoie de mai multă muncă în toate domeniile cheie, că mii de oameni renunțaseră la cercetările și planurile lor pentru ca expediția noastră să se realizeze. Fuseseră făcute investiții uriașe, pe care trebuia să le recuperăm.

— Trebuie să pătrundem în casele lor... spuse Clea, cu hotărâre, la consfătuirea statului-major. Era singura soluție. Dar și foarte primejdioasă. Cred că nu e nevoie să explic de ce. Orice vânător vă poate spune ce greu se hotărăște să-și urmeze vânatul până în bârlogul lui, unde poate deveni el cel hăituit. Ori fiarele sălbatice de pe Pământ nu dispun de instalații atât de complicate și deci nici de armele de care dispune populația de aici. Am hotărât deci să trimit numai voluntari. S-au înscris trei. Doi începători și Clea. Numai pe ea mă

puteam bizui. A plecat singură. Și nu s-a mai întors. Am văzut cum dispare în prima casă, am așteptat timpul convenit, dar nu s-a întors toată ziua, adică de trei ori douăzeci și patru de ore, atât cât îi trebuie stelei Berenicei, care răsare la apus de noi și apune la răsărit de noi, să parcurgă bolta cerească. Am mai așteptat zece ore și pe urmă am ordonat să mi se pregătească tancul. Am pornit pe urmele Cleei, urmărit în permanență de centrul nostru de apărare. Eram dispus, la nevoie, să atac această civilizație ciudată.

— Trebuie s-o faci! mi-a spus, când am găsit-o într-o cameră mare, de cristal, ai cărei pereți supli trezeau în mine un sentiment de liniște, siguranță și confort. Trebuie să-i eliberezi.

Nu o înțelegeam. Mă simțeam foarte bine. Dintr-o dată, în casa aceea, am avut senzația că sunt în vacanță, la mare. Voiam să mă odihnesc. Să nu fac nimic. Clea aflase că asta e senzația pe care o are populația localnică de generații întregi. Automatizarea fantastică, culme a perfecționării, le îndeplinește orice dorință. Sunt prizonierii acestei fericiri, asemănătoare celei pe care o simți în vacanță, fericire care începuse să-mi placă și mie. Se odihnesc întreaga lor viață într-o stare de beatitudine ciudată, inconștientă. În timp ce-mi spunea toate astea, din perete apăru un pahar plin cu un suc natural, rece ca gheața, ca să-și îmbroscăteze glasul. Clea vru să-l arunce la pământ, dar paharul rămase în aer, doar culoarea sucului se schimbă, de parcă un automat invizibil ar fi vrut să-și îndrepte greșeala și să-i ofere o băutură și mai ispititoare. Am simțit un parfum neobișnuit și aproape că mi s-a făcut și mie poftă de o asemenea băutură.

— De ce să-i eliberez? i-am spus. E evident că sunt fericiți cu civilizația asta a lor.

— Privește... m-a condus spre un fel de fereastră. În grădina casei se odihneau câțiva localnici, surprinzător de asemănători oamenilor, dar aproape lipsiți de viață. Zilnic se droghează ca să-și coloreze fericirea, au uitat să muncească, să gândească și să vorbească. Redevin maimuțe.

Din clipa aceea am numit planeta Circe, fiindcă își metamorfozase locuitorii, așa cum făcuse nimfa lui Homer cu tovarășii lui Odysseu.

— O să se elibereze ei singuri. Tocmai fiindcă acum trăiesc așa cum trăiesc. Ce, cu secole în urmă, oamenii nu voiau și ei doar hrană, îmbrăcăminte, trăsuri și odihnă? Nu-ți amintești de mașinile, de iahturile, de moda și de drogurile secolului douăzeci? Și oamenii s-au eliberat. Deși în vremea aceea trăiau uneori mai rău decât ăștia din grădină.

— Mă număr printre columbiști — spuse Clea cu mândrie. Era vorba despre un partid politic de pe Pământ. Cucerind universul, oamenii începură să studieze în amănunțime istoria secolului al XV-lea, când pe planeta noastră fuseseră descoperite noi continente.

Columbiștii afirmau că suntem răspunzători de fiecare civilizație nou descoperită prin însuși faptul că am descoperit-o și că e de datoria noastră să introducem în ea cele mai înalte forme sociale, umane, chiar și împotriva voinței populației. Își argumentau teza prin înflorirea continentului american. Era un partid agresiv și comisesese numeroase greșeli. Eu, ca toți oamenii cu mintea la cap, făceam parte dintre montezumiști. Prin numele acestei căpetenii aztece voiam să amintim câte civilizații fuseseră distruse în secolul al XV-lea, câte fărădelegi se comiseseră atunci. În contactul cu o planetă nouă, eram pentru observațiile treptate și împotriva intervențiilor violente. În timpul vieții mele, această dispută nu a fost niciodată soluționată și, după fiecare descoperire, în Consiliul suprem se ajungea la certuri aprinse. În cadrul lor, Clea fusese întotdeauna de partea mea.

— Acum o aud pentru prima oară — i-am spus. De când ești columbiștă?

Născocise totul. Nu mai vorbea logic, insista, mă implora, dar refuză să se întoarcă în rachetă. Asta mă surprinse. Pretindea că mai are de făcut unele observații, că vrea să împiedice fărădelegile locuitorilor acestei case... Vorbea ca un copil. Nici un columbiștă nu propusese vreodată să preluăm, pe noile planete, problemele de securitate sau cele penale. Era cât se poate de clar. Îi ponegrea pe stăpânii acelei case, dar nu voia să plece. Sentimentul acela ciudat de beatitudine o îmbătase. Mințea, ca să poată rămâne aici.

— Nu ți-e bine — i-am spus. Te-ai îmbolnăvit. Trebuie să te întorci imediat... Și, mi-am amintit de aventurile din zona stelei Sirius, unde, se spune, localnicii se pot transforma cu ușurință în oricare dintre vizitatorii lor. M-am uitat în jur după adevărata Clea, voiam să-mi găsesc colaboratoarea reală, am intrat în camera de alături și am avut senzația că pășesc într-o țară de vis.

Era un fel de magazie, plină de toate lucrurile după care tânjiseram vreodată în viață, se afla acolo chiar și păpușica cu care, în copilărie, îmi interziseseam să mă joc, fiindcă mi se părea că nu e demn de un bărbat. Am luat în mână prințesa aceea mică și mi s-a părut și mai frumoasă ca acum treizeci de ani. Nimeni nu știuse atunci despre dorința mea, nu o mărturisisem nimănui, și cu toate astea automatele de aici o ghiciseră. Totul era acolo, aerociclul acela mic, cu care nu avusesem voie să zbor la unsprezece ani, fiindcă educatorul meu credea că n-am destulă putere ca să mă mențin la zece metri deasupra solului, racheta experimentală cu care voisem să înconjur Luna într-o săptămână, sticla de vin pe care mi-o refuzasem înaintea celui de-al patrulea start, la douăzeci de ani. Se aflau acolo chiar și lucruri despre care nici nu pot scrie, fiindcă mi-e și azi rușine când mă gândesc că am putut jindui vreodată la ele. Mă așteptam ca Clea să alerge după mine. Dar rămase în prag, lângă un frigider mare, plat, plin cu cele

mai variate delicatese, de care nici un bucătar de la noi de-acasă nu-și mai aduce aminte.

— Ți-a fost vreodată foame? m-a întrebat ea. În copilărie, împreună cu tatăl meu, am trecut printr-o iarnă polară, în cadrul cercetărilor arheologice. Tu nu știi ce e foamea...

Se vede că toată viața tânjise după un asemenea depozit de delicatese, așa cum tânjisem eu după păpușa și motoarele mele. Acum nu avea curajul să-și părăsească dorințele împlinite, știa că nu. Mai are destulă putere. Dacă nu o salvăm cu forța, va ajunge ca aceste animale. Trebuia să lupt eu însumi cu ispita, eram ca acel sfânt de demult, din pustiu, care trebuia să se apere de tot ce i-ar fi făcut plăcere.

— Astea nu-s făcute să stingă foamea... am spus. E atacul cel mai perfid, cel mai monstruos din câte am trăit în călătoriile mele. Toți monștrii electrici ai stelelor întunecate, toți norii plasmatici carnivori, care m-au atacat în călătoriile mele, sunt un fleac față de atacul acesta. Aici oamenii sunt cu mult mai perfizi, vor să ne metamorfozeze, ca și Circe. Trebuie să plecăm cât mai repede. Dar nu m-a ascultat și, când am vrut s-o iau cu forța, s-a opus. Atunci mi-am dat pentru prima oară seama câtă nevoie am de ea. Și pe urmă, pe când alergam spre rachetă, fără tanc, apărură în fața mea toate darurile pe care i le făcusem vreodată. Tablourile pe care le alesesem pentru ea după cea de-a doua întoarcere, inelul pe care i-l adusesem de pe Pluto, blana animalului pe care îl vânasem pentru ea pe Marte. Poate că toate astea le vedeam doar în imaginația mea, sau automatele de aici voiau să-mi amintească că există totuși un sentiment la care nu pot să renunț, că am nevoie de ceva, ca să nu pier în călătoriile mele, ca să pot trăi. Acest ceva era Clea, dragostea mea pentru ea. Dragostea n-o puteam jertfi acestei planete.

— Trebuie să atacăm... am spus la consfătuirea statului major. Îmi venea greu să le explic. Nu le puteam spune că n-o vreau decât pe Clea. Am vorbit despre situația nedemnă a celor de aici, incapabili să cunoască și să creeze, lipsiți de privilegiile intelectului, poate inconștienți și dedicându-se în exclusivitate digestiei și îngrășării, adică consumului, unei existențe vegetative.

Nu au vrut să atace înainte de a o hotărî consiliul. Cunoșteau dispozițiile la fel de bine ca și mine, erau și ei montezumiști. Atunci le-am ordonat. Au început să se teamă ca nu cumva în locul meu să fi pătruns în rachetă vreunul din cameleonii de aici, care să mă imite pe mine, dar nu au îndrăznit să se îndoiască; am strigat la ei ca pe vremuri, am răcnit ordinele așa cum știu numai eu. Trebuie să le-o smulgem pe Clea. De fapt au întemnițat-o. Ne-au declarat război. Le vom distruge automatele.

După două ore de zbor am descoperit centrul de coordonare din

munți și l-am atacat cu radiații puternice. Au fost de-ajuns câteva doze și a urmat o explozie care ne-a deviat de pe traseu. Se vede că era un material foarte exploziv, căci ne-a dereglat aparatura de comandă și instalațiile de răcire; reparațiile au durat câteva zile. Nimeni dintre membrii echipajului nu-mi adresa o vorbă.

— Era de datoria noastră — m-am apucat să le explic eu fiecăruia în parte. Sunt ființe aidoma nouă. Acum vor încapa din nou să muncească, vor învăța din nou să folosească uneltele, o s-o scoată ei la capăt. Acum o să-și poată reconstrui civilizația. I-am salvat.

Speram s-o salvăm măcar pe Clea, așa că, imediat după ce am coborât, am alergat spre casa ei. N-am mai găsit decât niște ruine. Rețeaua automatelor sărise în aer când cu explozia și firele ieșeau acum din pământ și din pereți ca niște intestine sfâșiate, uscate. În casă nu mai era nimeni, magazia dorințelor n-am mai găsit-o, doar pereții goi, fără urmă de alimente. Podeaua vibra sub mine, mi se părea că văd pe pereți sânge închegat. Locuitorii planetei alergau pe străzi scoțând strigăte desperate, se aruncau unul asupra altuia și se luptau pentru ultimele resturi de mâncare. Se luptau cu mâinile goale și cu dinții, nimeni nu se gândise la unelte. Chiar în fața mea îl atacară pe grăsanul pe care îl văzusem în grădină. Gemea și guița exact ca un porc dus la tăiere. Mă cuprinse desperarea. Poate că așa pierise și Clea. Aceștia nu vor mai fi niciodată oameni, sunt complet stricați de societatea lor, societatea îmbelșugată a dorințelor împlinite, se vor întoarce înapoi în copaci sau vor pieri asemenea monștrilor antediluvieni. Dar cum se face, mi-a trecut prin minte, că omenirea nu a sfârșit și ea la fel? Ce ne-a salvat atunci, la acea răscruce de milenii?

Ședeam în cabina mea și așteptam. Țineam pe loc pregătirile de decolare. Am pus să se verifice din nou materialele, să se controleze din nou combustibilul, ba chiar am vrut să-i luăm cu noi pe câțiva dintre localnici. Dar zilele treceau în goană și Clea nu mai apărea. Ședeam singur în cabina mea, cu capul în palme și eram gata să jertfesc tot, să opresc întreaga expediție, să compromit cercetările noastre, la nevoie nici să nu ne mai întoarcem acasă din cauza mea, din cauza sentimentului și dorinței mele. Eram ultima victimă a acestei planete. O știam și căutam în zadar să-mi adun forțele.

Totul era pregătit, motoarele încălzite la temperatura necesară, revizia tehnică făcută, calculul balistic se afla în fața mea. Traectoria fusese stabilită, controalele automatelor cibernetice conectate. Echipajul se afla la posturi. Luminița de pe tabloul de comanda din fața mea se aprinse, racheta începu să vibreze, ca întotdeauna înaintea startului.

Oglinda periscopului nu arăta decât încăierări, sânge și pustiire. Mi se părea că în depărtare unii începuseră să se cațere pe acoperișurile caselor lor, iar pe câțiva i-am zărit prin copaci. Dar nu

știau să se cațere, în privința asta erau evident mai nepricepuți ca maimuțele. Clea nu mai venea. Trebuia să mă decid. În orice clipă, în această catastrofă a unei civilizații putea fi distrusă și racheta noastră, întregul meu echipaj. Trebuia s-o sacrific pe Clea sau să risc ca până la urmă să nu ne îndeplinim sarcina în Coama Berenicei? Nu am voie să mă gândesc numai la sentimentele mele, nu am voie să mă las pradă lui Circe.

Totul era pregătit și nu rămânea decât să apăs maneta mică din centrul tabloului de comandă. Să conectez energia motoarelor rachetei. Și dintr-odată nu m-am mai gândit numai la energia cuantică, ci la energia reală a acestei mașini, la sacrificiile unor generații întregi de strămoși care au renunțat la confort, la plăceri, la dragoste, numai ca să poată cunoaște realitatea din jurul lor, ca s-o poată înțelege. Tocmai asta îi salvase de soarta celor de aici, din cauza asta nu redeveniseră animale, atunci când tehnica rezolvase problemele de producție și nu mai era nevoie de muncă productivă. Am ridicat încet mâna. Era grea, inertă, parcă paralizase în costumul de start. Fără să-mi dau seama, am apăsas pe butonul de pornire. Mi-am salvat prietenii, întreaga expediție, în ultima clipă. De pe străzile acestei așezări ciudate începuse să se reverse asupra noastră apa din barajele rupte. Motorul vui, racheta se înalță, periscopul nu mai arăta nimic, m-am lăsat să cad în fotoliul meu și am crezut că voi leșina de durere. Am pierdut-o pe Clea. O iubeam și n-o voi mai vedea niciodată. Abia acum îmi dădeam seama cât de fericit fusesem în casa aceea de cristal. Ce bine era acolo! Am pierdut totul. Am sacrificat totul.

Nu mai simțisem niciodată până acum o asemenea durere, și doar în călătoriile mele prin Cosmos fusesem rănit de vreo douăsprezece ori. Dar am scăpat de sub puterea acestei planete vrăjite. Tocmai părăsiserăm zona ei gravitațională. Știam că durerea puternică și arzătoare nu se datorează accelerației intense a startului, ci este sentimentul acela sfâșietor, pe care îl cunoaștem cu toții, care ne mistuie adesea și care face din noi oameni încă de la descoperirea focului: plânsul.

II. *Planeta Identității*

Era o planetă de categoria a patra. Condițiile de viață — satisfăcătoare. Am coborât lin și am pornit imediat cu adjutantul meu spre comandantul stației farului. Până aici n-am simțit nimic anormal, vedeam totul cu precizie.

Am deschis singuri sasul principal al stației, fiindcă la semnalele noastre nu răspunsese nimeni, am intrat prin coridorul izolat (instalația acestor faruri este tipizată pentru întreg universul și mă descurc în ele și cu ochii închiși), am dat drumul dușurilor de

neutralizare și în clipa aceea în fața noastră orăcăi o broască uriașă.

— Fiți bineveniți pe far. Personalul este prezent. Comandantul e la observator. Nimic special de semnalat. Inginer Smith, primul an... orăcăi ea cu accent anglo-saxon; în locul membranelor ochilor avea niște ochelari dubli. L-am apucat pe adjutantul meu de mână. Era umed și rece ca un șarpe. M-am uitat la el și chiar semăna cu șarpele cu ochelari din India. Tocmai lovea cu capul în ușă. Am preferat să nu mă uit la mine. Deci acesta era fenomenul Brown-Mourning.

De aceea se află un far pe această planetă. Frederic Brown a fost primul care a descris excitarea specială a scoarței cerebrale în condiții gravitaționale anormale pe mica planetă Placet din Eridanus. Mourning a explicat din punct de vedere fiziologic de ce în zona fenomenului descris realitatea nu poate fi percepută altfel decât în delir. Credeam, bineînțeles, că Stația e izolată.

Broasca deschise ușa în fața noastră, cu care prilej se transformă într-o salamandră de culoare albastru-închisă, cu puncte galbene, iar adjutantul meu deveni un hipopotam mic.

Salut, Peřinka... se auzi glasul căpitanului Stoklasa. Corpul său era așezat de cealaltă parte a biroului. În mână ținea o pensulă, părea că pictează pe harta de observații imagini ale unor ținuturi subacvatice, iar gâtul i se termina ca o pată sângerie. Capul ne privea din cealaltă parte a încăperii, strâmbându-se ca pe vremuri; nu exista nici o îndoială, era chiar colegul meu Petr Stoklasa din Olomouc, cel la care, cu ajutorul testelor psihologice făcute cu prilejul examenelor, se descoperise un talent cu totul deosebit... Eșuase, bietul, pe o pârlită de stație de far. Niciodată nu avusesem prea mare încredere în psihologi.

— Ți-aș da bucuros mâna, numai că nu știu unde ești... am spus încurcat. Brațul principal al telescopului se răsuci brusc și îmi aruncă în palmă lentila lui rece.

— Să fii sănătos, căpitane Nemo, erou al Cosmosului — strigă capul. Era clar că-și bate joc de gloria mea. Ai avut o idee grozavă. Formidabilă... râse cu glas tare.

Voiam să organizăm pe această planetă o bază de transbordare. Era absolut necesar, fiindcă voiam să ajungem dincolo de galaxia noastră. Dar pentru asta trebuia să cădem de acord cu localnicii. Știam că sunt făpturi inteligente. Nimeni, bineînțeles, nu știa cum arată; trăiesc în zona fenomenului B.M., pe care nu putem să-l anulăm.

— Cum ai vrea să deosebești aici copacii de rechini? râse Stoklasa, de parcă i-ar fi părut bine că trăiește într-un loc atât de ciudat.

— Ați sosit în perioada cea mai rea — raportă domnișoara Smith serviabilă, rostogolind spre mine ochii ei de salamandră. Spre seară e mai ușor de suportat, spre seară măcar contururile se văd așa cum

sunt în realitate.

— Dar de ce nu v-ați izolat? după lângă mine hipopotamul cel micuț, care era adjutantul meu. Îl vedea pe căpitan pentru prima dată și-i putea vorbi cu asprime. Aparatele le-ați primit cu poșta specială. Așa n-o să ne putem înțelege niciodată.

— Mie îmi place aici, nu vreau să mă înțeleg cu nimeni — strigă Stoklasa și de data asta capul începu să i se rostogolească încet pe covor, spre picioarele noastre, întocmai unei mingi de fotbal. Nu știu de ce vreți să ajungeți dincolo de cercul galactic. Și așa am înghițit destul din acest univers... bolborosi el.

În locul harților astronomice, pe pereții biroului său atârnavu pălăria șarpelui, stalactite și stalagmite ciudate și anemone subacvatice prinse de ferigi. Dinspre colțul din dreapta, unde, în fiecare observator, se află emițătorul central, se târa încet spre noi o caracatiță, cu brațele ei terminate cu ventuze în locul cablurilor obișnuite...

— Urcăți imediat în racheta noastră. Amândoi — strigă adjutantul, de parcă nu eu aș fi fost comandantul, și deschise larg botul de hipopotam. Asta o să vă coste scump. Ce debandadă... se întoarse și ieși pe ușa care se transformase, ca în basme, într-o grotă vrăjită, cu un cap fornăitor de balaur. Și peisajul se schimbase. Ni se părea că am pătruns în Arctica, racheta se prefăcuse într-un ghețar uriaș, numai dunga aceea de foc de pe cer rămăsese la locul ei.

Adjutantul organizează într-o clipă o cameră izolată provizorie în magazia noastră centrală, o conecta la gravitația normală de pe Pământ și se întoarse spre ceilalți. Venise doar domnișoara Smith. O englezoaică osoasă, cam de douăzeci și cinci de ani, vorbind un pic prea tare.

— Unde e Stoklasa? am întrebat. De ce n-a venit?

— Fiindcă e beat — declară inginera. Se îmbată mereu, zice că o face ca să suporte monștrii ăștia. Că încearcă efectul alcoolului etilic asupra limitării fenomenului B.M., dar asta e singura experiență de care s-a apucat până acum.

— De unde ia alcoolul? în regulament sunt prevăzute tablete atarax...

Nu putu să ne explice nimic. Mi se părea mai degrabă că vrea să-i îngreuneze lui Stoklasa situația, se vedea că nu-l prea iubește. Nu m-am mirat. Să lucrezi în primul an pe o asemenea stație și pe deasupra și cu un șef bețiv. Zicea că Stoklasa nu încercase nici să studieze efectul B.M., nici să carteze teritoriul planetei de la mari înălțimi, nu încercase nici măcar să cerceteze modul de viață al localnicilor, deși domnișoara Smith considera că n-ar fi prea greu.

— Ne pare bine — spuse adjutantul. Trebuie să ajungem la o înțelegere cu ei. Și-i explică ce misiune aveam.

Domnișoara Smith era convinsă că localnicii trăiesc într-o societate organizată și că sunt inteligenți. Ne expuse imediat planurile ei.

Am ieșit cu toții în tancul de cercetare. Acum, peisajul se transformase într-un fel de Toscană mică, ondulată. Vedeam destul de aproape pinii, și viile, și măslinile din pomi. Nu știam că B.M. poate fi și plăcut. Numai că oamenii nu arătau plăcut de fel. Curând am dat de prima colonie. Semănau cu niște păianjeni, mișcându-se la mică distanță deasupra solului, de parcă ar fi plutit în aer. Adjutantul opri tancul pe prima colină, chiar lângă stația noastră. Acolo bănuiam că ar fi cea mai mare radioactivitate. Mii de păianjeni benchetuiau, înfruptându-se dintr-o muscă-viermănar uriașă, și nici măcar domnișoara Smith nu a putut să suporte mult timp această priveliște.

— Astea trebuie să fie minele — afirmă adjutantul, care seamănă destul de mult cu el însuși, dacă excludem faptul că avea dintr-odată patru capete identice, dintre care unul pe un genunchi. De fapt îi vedem muncind în mine... și trase tancul mai aproape de ei. Păianjenii ne-au înconjurat. Păreau primejdioși. Primul începu să se cațere pe tancul nostru.

— Nu trageți! am ordonat, fiindcă domnișoara Smith sărise spre arme. Nu trebuie să ni-i facem dușmani.

— Pe ei! am auzit un glas omenesc de afară. Pe ei!

Ce halucinație mai e și asta? Am privit prin vizor... în mijlocul păianjenilor se clătina Stoklasa, beat mort, îmbrăcat în resturile costumului său de astronaut, cu tot felul de sticle în locul tuburilor cu oxigen. Nu știam dacă e chiar el. Putea fi o nălucă, întocmai păianjenilor care de altfel, între timp, se prefăcuseră în șvabi mari.

— El e! șopti domnișoara Smith, lângă mine, și se prefăcu brusc în păpădie. Își închise convingător pistilele. — El e cu siguranță, s-a împrietenit cu ei. Bănuiam eu demult — și începu să crească până deveni o floarea-soarelui mare, dar, de enervare probabil, căpătă o culoare galbenă nesuferită.

— Înapoi! întoarce imediat! I-am ordonat adjutantului, care se prelinse spre aparate sub forma unui mucilagiu și am simțit că ne întoarcem, cu toate că tancul nostru se transformase dintr-odată în gondolă. A trebuit să iau prima tabletă. Și-a făcut efectul. Și aproape am înțeles de ce bea Stoklasa, fiindcă de luni de zile are în fața ochilor mascarada asta fantastică.

Am ajuns la stația lui. Adjutantul se prelinse spre laborator. Zicea că acolo trebuie să se găsească aparate de izolare. Domnișoara Smith pomi legănându-se în urma lui. Eu m-am așezat la biroul comandantului. Peste puțin am auzit vuietul liniștitor al agregatelor. Apăru camera sobră, tipizată, pe care o cunoșteam atât de bine. Caracatița se prefăcu în aparat de emisie, acvariul de pe perete deveni

bibliotecă, grota vrăjită observator, ușa se deschise și intră adjutantul meu. Cu pasul hotărât, doar ceva mai obosit ca de obicei. În urma lui, domnișoara Smith, plină de entuziasm.

— Trebuia să veniți de mult... ciripi ea. În sfârșit, începem să lucrăm.

— Dar asta ce e? am arătat spre perete. Hărțile astronomice și planurile instalațiilor, mersul rachetoplanelor și formulele de declarații rămăseseră neschimbate; continuam să vad anemonele subacvatice, stelele de mare și imaginile stranii ale unor ținuturi ireale. Ce Dumnezeu, agregatul nu funcționează?

Domnișoara Smith se apropie de perete.

— Le-a distrus — spuse ea. A distrus toată documentația. A mâzgălit și a colorat totul...

— Mi se pare că atunci când l-am văzut din tanc, Stoklasa avea în mână unul dintre tablourile astea — am spus și le-am cercetat mai cu atenție. Erau în mod evident înregistrările nălucirilor și stărilor de halucinație pe care le provoacă fenomenul B.M. Se vede că Stoklasa se inspira în aer liber. Nu l-am găsit în stație.

— Poate că rămâne cu ei. Poate i-e frică să se întoarcă... spuse domnișoara Smith. Și avea dreptate. Pentru că și fostul meu coleg înțelegea, desigur, că trebuie să-l arestăm și să-l deferim justiției. Nu mai întâlnisem în Cosmos o asemenea debandadă. Am așteptat câteva ore. Am pus din nou în funcțiune agregatele. Domnișoara Smith a făcut curat. Acum camera redevenise o încăpere obișnuită, utilată în scopuri tehnice. Emițătorul țacănea, totul funcționa din nou ca pe celelalte faruri, ca pe Pământ și în toată rețeaua de rachete cosmice. În sfârșit am respirat ușurat. Am adormit.

Când m-am trezit, în fața mea se afla fostul meu coleg, în cătușe. Încercase să intre în stație, trecând chiar pe lângă adjutant. Probabil se baza pe halucinații și nici acum, în fața mea, nu înțelegea că pusese răm ordine în toate. Se strâmba și se fâțâia ca și cum ar fi vrut să ajute fenomenul B.M.

— Omule, stai ca lumea! am strigat la el. Revino-ți măcar acum! Nu vezi unde sunt? Nu ne vezi pe noi toți? Precis și exact, cum suntem în realitate? Nu auzi agregatele? Din clipa asta nu va mai exista nici un fel de iluzie. Așa că nu-ți mai face nici tu...

Se așază neputincios. Aproape că plângea.

— De asta mă temeam cel mai tare. Trebuia să vă distrug racheta. De asta mă temeam...

— De ce te temei?

— Că o să aduceți și aici, pe această ultimă insulă a fanteziei din univers, sârmele, antenele, mașinile și dezinfecția voastră. Că veți distruge cu civilizația voastră și acest loc minunat... spuse cu scârbă. Dar afară, afară n-o să cădeți niciodată de acord. Niciodată, înțelegeți?

Niciodată n-o să vă puteţi apropia de ei! Sunt cu totul altfel decât noi. Nimeni nu-i înţelege şi nimeni nu se poate înţelege cu ei. Nu vă vor ajuta să faceţi staţia de transbordare, puţin le pasă de drumurile în univers. Natura însăşi îi apără de străini... tună el şi cu mâinile legate trase o duşcă din sticla ciudată pe care o ţinea în costumul de protecţie, în locul unde se află de obicei laringofonul.

Adjutantul îi smulse sticla din mână.

— Ce bea? întrebă, curioasă, domnişoara Smith. Era o sticlă neobişnuită, închisă la culoare.

— Hidromel — mirosi adjutantul. Sigur e din miere. Palinca nu e cunoscută încă aici. Ce le-ai dat în schimb?

În buzunarul de la piept găsi alte câteva pagini ale regulamentului rachetelor, acoperite de desenele halucinaţiilor lui submarine. În alt buzunar am găsit nişte bucaţele negre, pătrate.

— Civilizaţia la începutul economiei băneşti. Există încă trocul. Aflăm care e metalul cel mai de preţ aici, şi mâine, în câteva ore, ne-am înţeles cu ei... zise adjutantul, zâmbindu-i lui Stoklasa pentru prima oară, cu un uşor dispreţ.

— Ce Dumnezeu, nu înţelegeţi că legile economice sunt valabile în fiecare societate, oricum ar arăta membrii ei, chiar dacă nu-i putem deosebi între ei, ca aici? În principiu, societăţile vii sunt identice, fiind conduse de principiile producţiei. Şi asta e o planetă identică...

Arată pe fereastră. Tocmai ploua, şuvoaie de apă liliachie curgeau dinspre pământ spre nori. Ploua des.

Cu toate astea, adjutantul meu avea dreptate. Materia cea mai de preţ aici erau cărbunii. Chiar de a doua zi, pentru câteva brichete de cărbuni, am obţinut sute de şvabi muncitori. Construcţia bazei de transbordare putea începe. Peste câţiva ani, de aici ne vom putea lua zborul spre alte galaxii. Pe Stoklasa, se înţelege, l-am dus acasă.

Procesul a durat foarte mult.

Inginera Smith, care devenise locţiitoarea lui, a descoperit între timp metoda de anulare a fenomenului B.M., care de atunci se numeşte fenomenul B.M.S (Brown-Mourning- Smith), le-a oferit localnicilor primul ajutor în reorganizarea economiei lor, a introdus producţia în cadrul fabricilor şi profilaxia în ocrotirea sănătăţii, dar abia la vizita unui inspector a declarat că locuitorii planetei au organizat un mare muzeu, în care se află la loc de cinste picturile lui Stoklasa al nostru, considerate cele mai de preţ opere artistice ale epocii. Erau desenele după halucinaţiile B.M., pe care Stoklasa le dădea în schimbul hidromelului.

Imediat deveni celebru pe Pământ. Bineînţeles, pe loc i-au dat drumul din închisoare, iar materialul acuzator, documentele stricate, deveniră peste noapte obiecte de artă de mare preţ care, de la procuratură, trecură direct în galeriile cele mai de seamă. Dar Stoklasa

nu se bucură prea mult de gloria sa. Muri la scurt timp după aceea. E interesant ca după întoarcerea sa pe pământ nu-și mai amintea de nimic. Poate fiindcă în închisoare nu-i dădeau alcool, sau nu mai avea nici o halucinație.

Trebuie să mărturisesc că vizitez adesea muzeul în care se află expoziția permanentă a tablourilor sale. Întâlnesc de obicei acolo cel mult doi trei tineri. Se pare că acasă, pe Pământ, opera lui nu cunoaște nici pe departe succesul de pe acea planetă îndepărtată. Acolo se desfășurase din plin talentul său, detectat cu atâta siguranță de aparatele psihologilor. Civilizația noastră nu-i prea înțelege fantezia, cu toate că, din punct de vedere tehnic și economic, e mult mai avansată. Se zice că în fosta stație de far, localnicii stau ore întregi în grupuri mari, privind-i tablourile cu ochii lui, reușită demnă de tot respectul dacă ne gândim — acum, când cunoaștem în amănunt anatomia lor reală — că un localnic mediu adult are două sute nouăsprezece organe ale văzului și patru sute perechi de rezervă. Economia lor însă se conduce, într-adevăr, după aceleași legi ca și la noi, așa că de fapt sunt aidoma nouă, perfect identici.

III. Cum a murit căpitanul Nemo

Cele două rapoarte anterioare despre planete le-am luat din jurnalul căpitanului Nemo. Probabil să-i cunoașteți cu toții viața. Adevăratul lui nume era Peřinka (tatăl celebrului compozitor Peřinka) și după cum știți, a trecut pe vremea lui printr-un experiment — bariera timpului — trezindu-se astfel într-un viitor foarte îndepărtat, în epoca noastră, ce consideră epoca expedițiilor cosmice ca un fel de pregătire cam primitivă pentru o existență umană cu adevărat demnă. Îl cunoașteam pe căpitanul Nemo destul de bine, căci fusesem ales să-i făuresc raiul despre care scriu acum.

După sosirea în epoca noastră, Peřinka trăia mai mult printre amatorii de istorie, cărora le povestea despre gloria lui de demult și corecta înregistrările istoriografice aflate în institutul lor. De asemeni își scria memoriile. Poate ați citit tocmai câteva fragmente din ele. Trăi astfel mulți ani. Numai că adusese din epoca lui un organism uzat, așa că nu atinsese încă nici granița primului secol, când, la un control medical, îl anunțară că va muri.

Atunci omul acesta, al cărui comportament era în general destul de ciudat și care pe vremea lui trebuie că fusese o apariție cam ieșită din comun, se purtă cu totul neașteptat și neobișnuit. Păli, gângăvi câteva cuvinte, aproape că leșină. Avu loc o puternică reacție vegetativă, așa cum observăm la oamenii care trebuie să moară în floarea vârstei într-un accident sau o catastrofă. Într-un cuvânt, i se făcuse frică. Cum pe urmă, în săptămânile care urmară, starea sănătății lui se înrăutăți, crescă și frica. De aceea am fost solicitat ca

împreună cu mecanicul meu să construim un aparat special, care să dea bolnavului posibilitatea să trăiască un fel de rezumat al celor mai frumoase clipe din viața lui, învingându-și astfel teama de moarte. Un aparat care să-l ajute să moară. Dar ce considerau oare contemporanii săi drept fericire? În ce vedeau ei raiul de după moarte? Nimeni nu mai știa astăzi cu precizie acest lucru. Nu ne rămânea decât să procedăm experimental, pas cu pas, ; interpretând și descriind înregistrările reacțiilor cerebrale din scoarța susnumitului.

Aparatul era simplu. L-am adus în cabinetul în care zăcea Peřinka, l-am conectat în timp ce acesta dormea și l-am reglat astfel ca prin trezirea imaginilor respective să dea subiectului posibilitatea să retrăiască momentele cele mai plăcute. Apoi am înregistrat imaginile.

Prima ședință experimentală n-a fost prea interesantă. Pe ecran apărură rachetele în formă de trabuc ce mișunau în epoca zborurilor interplanetare, acea etapă istorică de demult. L-am urmărit pe Nemo care conducea o asemenea rachetă mai perfecționată, strălucitoare și de mare randament într-o expediție spre cele mai depărtate colțuri ale universului, spre un sistem de organisme vii cu care trebuia să ia contact. Am văzut cum aterizează cu racheta sa pe planeta stabilită și cum cercetează în zadar această planetă ciudată. Nu găsi nici urmă de viață, până ce planeta nu începu să dea ea însăși semne de activitate, până nu se văzu că expediția sa descoperise de fapt un sistem în care viața era bazată pe lanțuri de polimeri mult mai simpli ca proteinele. Acești polimeri existau grupați în întreguri masive care luptau între ele pe orbitele din jurul stelei lor. Se respingeau ca bilele unui biliard uriaș. O adevărată luptă pentru un loc sub soare. Peřinka, se-nțelege, rezolvă totul și reuși să aducă o oarecare pace în această luptă planetară.

Totul fusese doar un fleac!

În primul rând, nu l-a liniștit pe căpitan. S-a trezit spre dimineața transpirat și îngrijorat. Ne-a privit ca pe niște fantome de pe vremea lui. I-am explicat pe scurt pentru ce veniserăm. Bineînțeles, am trecut sub tăcere adevăratul scop al vizitei noastre, i-am dat speranțe, dar fiindcă n-am știut niciodată să mint, cred că a priceput cu ușurință totul.

— Ați iubit aventurile, descoperirile și călătoriile prin Cosmos. Bine! Dar de-astea ați trăit din belșug. După ce anume mai tânjiți? Ați văzut atâtea fenomene neașteptate și ciudate, că trebuie să vi se pară cu totul banale. Atunci de ce vă e frică? Unde ați mai vrea să mergeți? Ați fost fericit toată viața... i-am spus, rostind cu cea mai mare grijă acest cuvânt, pe care azi îl folosim atât de rar.

— Fericit eram doar când ne întorceam... spuse căpitanul și tuși. Contractase probabil o pneumonie. Mecanicul meu îi sprijini capul și eu am conectat din nou aparatul.

Am văzut întoarcerea triumfală a navei sale cosmice, recompensele, decorațiile și femeile. Era clar că femeile ocupaseră un loc foarte important în viața lui Peřinka. Pe ecran, în fața ochilor noștri, defilară câteva zeci. Nu m-am putut abține să nu râd. Ce stranii și fără minte erau acei oameni de demult. Astăzi, când oamenii se unesc după interesele comune, nu mai există crize sentimentale, nici nestatornicie. Când pe ecran a apărut mecanicul meu, adică nevastă-mea, era gata să strig. Ea mi-a astupat gura cu mâna.

Trăiesc cu soția mea de când au fost construite aparatele cerebrale, deci de câțiva ani. N-am de ce să mă plâng, e un mecanic strălucit și îndemnatic. Nu mi-a trecut niciodată prin minte că ar putea să se gândească măcar o clipă la acest căpitan, care e cu puțin mai evoluat decât un animal. Iar fantezia lui, pe care o puteam observa pe ecran, era și ea din ce în ce mai primitivă. Soția mea însă se distra. Nu puteam să înțeleg. Oare și pentru ea asta mai însemna fericire?

— E groaznic! am strigat la ea, primejduind astfel întreaga experiență, fiindcă în jurul nostru era întuneric și liniște.

— Ai uitat câtă muncă ne mai așteaptă, ai uitat ce voiam să demonstrăm împreună? mă privi ea cu reproș.

Peřinka tuși din nou și imaginea de pe ecran dispăru.

Când se liniști, respira mai bine, dar neregulat și superficial. Asta nu era un semn bun. Medicii îl părăsiseră. Ni-l predaseră nouă. Îmi amintesc că, înainte de a muri, tatăl meu se retrăsese în biroul lui și ceruse să fie lăsat singur. Mă așteptam ca și omul acesta să ne alunge, dar se părea că prezența noastră îi face plăcere. Mai ales a soției mele. O luă de mână. Lucru pe care eu nu-l mai făcusem de mult timp.

— Trebuie să existe vreun motiv pentru care ați trăit toate astea! Ați avut multe femei și n-ați fost fericit. Vă temeți că viața dumneavoastră ia sfârșit. De ce? Ce anume n-ați reușit, ce n-ați trăit încă?

— Omul, când știe că va fi spânzurat peste două săptămâni, reușește să se concentreze de minune — râse Peřinka trist. Asta a spus-o doctorul Johnson.

Nu știi ce înseamnă spânzurat, probabil vreo moarte năprasnică. Iar doctorul Johnson era desigur vreunul dintre astronautii lui. Mă bucură însă faptul că de data asta căpitanul trase singur spre el aparatul nostru și îl conecta la sistemul vestibular. Începe să acționeze în mod reflex. Merge mai ușor decât la pisici.

Apăru un teren de sport și pe el căpitanul Nemo, la nouă ani. Toată echipa râde de el, fiindcă a părăsit poarta. Căpitanul crește și aleargă după echipă pe teren, în echipă apar deodată și dușmanii lui de mai târziu, adjutantul, biologul care-i fusese șef și în cele din urmă eu în persoană. Nevasta mea, lângă mine, izbucni în râs văzând ce

caraghios topăi în mulțimea aceea de pe ecran. Curând am început să facem genuflexiuni și sărituri în noroi.

— Îți vine să râzi? m-am înfuriat eu, de data asta în șoaptă. Te amuză că acest specimen din propria noastră specie, homo sapiens, își găsește fericirea supremă, raiul mult visat în lichidarea socotelilor cu oamenii care i-au făcut vreun rău în viață? Acesta e raiul comunităților tribale, al răzbunării sângeroase. Nu știu dacă nu e cazul să întrerupem experiența, dacă omul acesta merită atâta osteneală. Când am văzut cum începe să țipe la mine, pe ecran, cum se apropie de mine și cum, în imaginația lui, e cu un cap mai înalt și mult mai puternic decât mine, am simțit și eu dintr-odată acea teamă ciudată și am închis aparatul.

Nemo se trezi imediat.

— Uite ce e (mi-am zis că o să discut cu el deschis) — te temi de moarte, fiindcă nu știi ce va fi după aceea. Tânjești după un anumit rai, vrei să fii „fericit”. Atunci alege, omule. Din cauza dumatăle am studiat săptămâni în șir literatura de specialitate. Vrei să bei din râul uitării ca în Grecia antică? Vrei ambrozie și nectar? Jindui după îmbrățișarea zeitelor germane, blonde, din Valhala, sau vrei ca după moarte, conform credințelor indiene, să fii tot timpul beat? Poți avea totul, inclusiv miere și vin. Imaginea epocii voastre despre rai și despre fericire era atât de simplistă, încât unul dintre cei mai mari filosofi ai vremii a declarat că fericirea e atunci când se poate scărpină. Poftim. Nu înțeleg ce vrei. Nu știu de ce ți-e frică... Strigam la el. Și eram la fel de enervat cum fusese și el, cu o clipă în urmă, în timpul halucinațiilor sale. Acum, în pat, era silit să șoptească. Zâmbi:

— Am uitat să vă spun că pe Aldebaran am descoperit o planetă cu tot felul de invenții tehnice. A pierit de pe urma unui blestem. Sper că știți ce e aia blestem? Trăia acolo un savant strălucit, așa cum ești dumneata, care automatizase întreaga planetă. Dăduse fiecărei ființe vii câte o mașină care asculta ordinele emise de o centrală. Și odată, enervat, savantul șoptise acestei centrale: Pupați-mă undeva! Iar mecanismele acelea greoaie, care nu aveau nici urmă de simț al umorului, se executară! I-am găsit pe toți locuitorii acestei planete doborâți la pământ, de propriile lor mașini, nimiciți de propria lor logică. Nu îndrăznesc, dragă domnule, să repet spusele acelui inventator... zise zâmbind și își șterse sudoarea de pe frunte.

Aveam senzația că îl reținem în ultimele clipe. De aceea nu m-am opus când soția mea m-a gonit din cameră.

Sfârșitul acestei întâmplări îl știu numai din cele povestite de ea.

— Ce vrem să știm noi e foarte simplu — i-a spus ea încet. În ce clipa a vieții tale ai crezut că poți muri?

— Când am fost fericit.

— Și când ai fost „fericit”?

Se gândi un moment. Se vede că i-a trebuit mult ca să-și aducă aminte.

— La cincisprezece ani, când am sărutat prima fată...

— Și pe urmă?

— Pe urmă odată, în concediu, când am construit cu mâinile mele, în vila noastră, un șemineu... Soția mea nu știa ce e ăla șemineu, dar întrebă mai departe.

— Apoi când am reparat corectorul de aprindere în polul gravitațional al Stelei întunecate, la a doua expediție... spuse. Altceva nu mai știa.

— Încep să înțeleg ce e „fericirea” voastră — spuse soția mea. De fapt e dragoste și creație. Sau amândouă laolaltă. Tu ai trăit-o de trei ori în viață. Noi o trăim încontinuu. Crearea de noi mecanisme, făurirea unor obiecte și opere de artă, în doi, unul lângă celălalt, asta e toată viața noastră. De aceea nu mai cunoaștem noțiunea de fericire. Trăim în ea. Dar asta, de fapt, e și meritul vostru. Voi ne-ați pregătit această viață. Poți rămâne alături de noi... și-i întinse electrozii aparatului nostru.

Dădu din cap în semn că nu vrea și părea că, pentru prima dată, nu-i mai e frică.

— Mie îmi ajunge șemineul meu — șopti. Acum vreau altceva. Și muri. Fără aparat. În liniște și pace, ca toți oamenii epocii noastre.

Observație:

Se pare că, în cele din urmă, căpitanul își dăduse seama că epuizase măsura capacităților lui creatoare, că viața, chiar în forma ei superioară, nu poate fi prelungită la infinit și că moartea nu-i decât o contopire cu materia și o eliberare de povara individualității. Așa interpretez eu ultima lui frază. Acum vreau altceva. Altceva decât ceea ce putea avea în viață. Moartea. Îmi amintesc adesea de el și îl înțeleg foarte bine.

Mai ales acum, când soția m-a părăsit și când sunt silit să lucrez cu un mecanic groaznic de neîndemânatic. Nici până azi n-am înțeles cum de s-a ajuns la despărțirea noastră. Sunt nefericit.

îngerul judecății de apoi

Se crapă de ziuă. Umbrele încep să se retragă, obiectele din fața mea prind dintr-odată culoare, cerul e albastru ca azurul, răsare moartea. Peste câteva ore, această stea care răsare se va aprinde căpătând o strălucire albă, se va mări de mai multe ori, umplând bolta cerească întocmai argintului-viu, pârjolind învelișul acestei planete, mistuind totul în jur, pentru ca în cele din urmă să se contopească cu planeta ei într-o uriașă masă incandescentă.

Știam acest lucru cu certitudine, căci pentru asta veniserăm noi aici. În urmă cu câteva zile primiserăm pe orbita galactică optsprezece un raport cu privire la pregătirea aprinderii stelei variabile Alfa patru din Insula de Piatră. Și cum oamenii de știință își închipuiau că această stea are câteva planete pe care viața e posibilă, am primit ordin să pornim la drum. Nu mai puteam de nerăbdare. Trecuse mult de când nu mai zburaserăm din stația noastră spre vreo novă, asemenea călătorii se numărau printre cele mai primejdioase și eu eram angajat doar de un an, de fapt nu trăisem până acum nici un fel de aventură.

Alfa patru din Insula de Piatră avea nouă planete. Numai trei dintre ele aveau o atmosferă rară, conținând oxigen; le cercetaserăm pe fiecare în parte. Fenomenele cele mai interesante le observaserăm pe a treia planetă a acestei stele. Era, în cea, mai mare parte, acoperită de apă și la început am crezut că sub mările puțin adânci de aici vom găsi forme de viață inteligentă, cum se întâmplă, pe unele planete. De la primele imagini surprinse de la mari înălțimi s-a putut observa că unele porțiuni de uscat erau cultivate, am deslușit aglomerări mari, așezări omenești, și pătrate de culturi agricole. În unele locuri trăiau foarte înghesuți, probabil încă în faza primitivă a orașelor.

Am încercat să ne înțelegem cu ei, deoarece comandantul nu voia să riște vreo ciocnire sau chiar un război, acum, când de fapt le aduceam localnicilor ultima știre. Ne îndoiam că s-ar fi putut apăra în vreun fel de focul uriaș ce se pregătea în astrul lor. Singura soluție ar fi fost să se mute în altă parte, dar nu aveam impresia că civilizația de aici ar fi pe o treaptă atât de avansată. De altfel, dacă ar fi dispus de mijloacele necesare unei mutări pe o stea mai depărtată, n-ar fi așteptat să-i avertizăm noi. Se pare însă că tehnica lor nu era destul de perfecționată, am transmis mesaje pe toate lungimile de undă, folosind codul cel mai simplu și totuși n-am primit nici un răspuns. Te pomenesti că încă n-au descoperit electricitatea. Așa se face că după câteva cicluri, nu ne-a rămas nimic mai bun de făcut decât să clasificăm materialele ce trebuiau predate Institutului cosmic pentru compararea culturilor animale, să adunăm câteva date pentru serviciul galactic de informare, a cărui delegată ne omorâse tot drumul cu

întrebări prostești și apoi și pornim în direcția stelei propriu-zise, sarcina noastră fiind și aflăm ce-o făcuse să se transforme în novă, care erau cauzele aprinderii ei.

Acest proces a provocat și catastrofa noastră. Materia stelei se și transformase, incandescența ei crescuse treptat, fără să ne dăm seama, și când am pornit motoarele pentru a înainta în linie dreaptă, regulatorul s-a defectat, contactele s-au rupt și am rămas în spațiul celei de-a treia planete întocmai unui satelit inert. Pe punte s-a declarat imediat starea de alarmă. Eram obișnuit cu astfel de situații, la început nimeni dintre noi nu și-a dat seama de primejdie. S-a stricat regulatorul, ei și, îl reparăm noi, nu-i nici o tragedie.

— Peste treizeci de ore putem porni... spuse, sigur de el, inginerul de lângă mine, și păli.

— Peste treizeci de ore? m-am cutremurat eu. Peste treizeci de ore toate planetele acestei stele vor fi transformate în vapori de metal incandescent. Și noi suntem satelitul lor. Comandantul ne-a convocat în sala de consiliu. Ne-a împărțit sarcini, a dat dispoziții, a întocmit un plan amănunțit, trebuia să participăm cu toții la repararea regulatorului.

— Ce Dumnezeu, oare nu vă dați seama că totul e în zadar? am strigat, furios pe cei din jur, care abordaseră o mină atât de solemnă, de oficială. La ce bun să reparăm regulatorul, când peste câteva ore se va evapora cu noi cu tot? De ce să facem o muncă lipsită de orice sens... Glasul îmi tremura.

— Și atunci ce propui? mă întrebă comandantul. Nu ne rămâne decât să muncim ca de obicei.

— Sau să așteptăm o minune?

— Nimeni nu crede în minuni — se încruntă, ușor iritat. Credeam că la școală vi s-a explicat cum trebuie să vă purtați în situații extreme...

— La școală ni s-au dat asigurări că o călătorie cu rachetele este absolut sigură și că trăim într-o epocă în care mintea omenească a cucerit de mult universul, în epoca Societății Galactice, în care nimeni nu-și dă viața degeaba, sau datorită prostiei superiorilor săi...

Eram deznădăjduit, l-am jignit și îmi venea să plâng. N-am nici douăzeci de ani, copii nu am, mă așteaptă mama, mi se părea de neînțeles că oamenii mureau cândva la o sută șaizeci de ani. Ce inutil și ce lipsit de sens! Și acum, din cauza unor proști...

— Nu vreau să mor! am strigat. Eu nu vreau să mor!

Se apropie de mine, de parcă ar fi fost tatăl meu și le făcu celorlalți semn să plece. Se împrăștiară repede, de parcă graba ar fi avut acum vreo importanță. Nu puteam să-i înțeleg, îi consideram niște proști.

— Toată povestea n-a fost decât un examen, prietene... spuse

comandantul și aproape că mă mângâie pe cască... Din păcate, ai căzut la acest examen. Îmi pare rău, dar vei fi transferat pe o linie de transporturi.

— Cum? m-am speriat eu. E adevărat că uneori se dădeau asemenea examene ciudate, în scopul de a se alege pentru sarcinile importante oamenii cei mai capabili. Vreți să spuneți că steaua asta nu-i pe punctul de a se aprinde, că nu va deveni o novă, că nu am venit aici ca să salvăm o civilizație, că totul n-a fost decât o farsă, pe care ați jucat-o din pricina mea, numai ca să vă dați seama dacă sunt sau nu apt pentru expedițiile științifice de maximă răspundere?

Încuviință, dând din cap.

M-am făcut roșu ca focul.

— Acum înțeleg de ce sunt ceilalți atât de calmi. Tare sunt curiosi ce ar face dacă asta ar fi situația reală și ar trebui să moară. Sunt sigur că ar striga la fel ca mine.

Mi-am cerut scuze. Îmi părea rău că nu trecusem examenul. Comandantul mi-a încredințat sarcina cea mai dificilă: trebuia să lucrez singur la dispozitivul de închidere exterioară a rachetei, în costumul de scafandru de rezervă, fără nici o legătură cu ceilalți.

Zi lucra față în față cu mine. La început mi-a fost cam rușine. Îi făceam de mult curte și știam că prin ieșirea mea de azi nu prea câștigasem în ochii ei. E foarte exigentă și dispusă să condamne cu ușurință. I-am zâmbit înflăcărat prin izolatoarele groase, translucide, am ajutat-o ducându-i fleacurile pe care le lăsa în spațiu. Gravitația aici era neglijabilă, aveam sentimentul că aș fi în stare să împing și singur racheta pe traiectoria stabilită.

La un moment dat au început să mă roadă îndoielile. Dacă, într-adevăr, n-a fost decât un simplu examen, de ce îl mai continuau? De ce n-am luat startul dacă, într-adevăr, am căzut la acest examen? Aș fi vrut s-o întreb pe Zi, dar n-aveam nici o posibilitate să comunic cu ea, până n-au venit să ne schimbe doi prieteni din Cvadratul Negru, teribil de glumeți de felul lor. Mă așteptam să se țină de bancuri, dar ei ne-au luat sculele fără să sufle o vorbă, cu sârg, de parcă în spatele lor ardea. Și, într-adevăr, în spatele lor se afla steaua noastră.

— Iartă-mă, Zi, îmi dau seama că m-am purtat îngrozitor, îi văd pe ceilalți cât sunt de curajoși, mi-e rușine, Zi... Am ajutat-o să-și scoată masca de protecție, în cabina ei.

— Și mie mi-e frică — spuse încet.

Așadar e adevărat, comandantul m-a păcălit, m-a dus ca pe un copil.

— Voi muri?

— Cu toții vom muri... spuse ea.

Mincinosul! Îmi venea să mă reped până la el. Jucase cu mine teatru, așa cum fac medicii cu bolnavii pe moarte, eroii cu lașii; voiam

să dau fuga până la el, dar m-am oprit. Ce să-i spun? Îl aștepta și pe el aceeași soartă. De ce să-l învinovățesc? O făcuse mânat de cele mai bune intenții. M-am aruncat în brațele lui Zi.

— Acum înțeleg de ce, pe vremuri, se foloseau drogurile... i-am spus mai târziu, stând întinși unul lângă celălalt și ascultând freamătul aerului artificial din ventilatoare. Aș vrea și eu un tranchilizant, o tabletă sau o licoare care să mă înviorizeze. Știm unde-i farmacia. Hai, vino, să i-o luăm morții înainte, împreună, fericiți, în liniște și pace, fără să ne ardă dogoarea acelei stele monstruoase...

Se smulse încet de lângă mine.

— Ce-i cu tine, ești bolnav? Asta ar însemna trădare. Dezertare... De când ne naștem știm că vom muri, și totuși nu vrem să ne otrăvim din cauza asta. Comandantul nu dă ordine numai așa, fiindcă nu e în stare de altceva! În tot universul, în orice catastrofă, echipajele se comportă la fel, pentru că niciodată nu au avut de ales. Ne naștem și murim, între timp ne gândim la munca noastră, la felul în care putem deveni utili și să ne realizăm în viață. Altă soluție nu există. Nici minciuna cucernică, nici sinuciderea, nici lăcomia. Vorbești ca un sălbatic, sau ca un descreierat, de parcă n-ai înțelege...

Bineînțeles, Zi era mai în vârstă ca mine; nu puteam să sufăr discursurile astea pline de învățăminte, vorbea de parcă nici nu i-ar fi păsat că moare, de parcă ar fi știut de la naștere că o să fie arsă de o novă lângă cea de-a treia planetă a ei, de parcă n-ar fi făcut nimic altceva decât să se observe pe ea însăși. Oare într-adevăr să nu-i fie frică? Ne-am certat. Voia să cheme medicul, zicea că trec printr-o criză de prăbușire a personalității, ca și când n-ar fi fost firesc să vreau s-o mai văd pe ea și pe mama, să fim împreună încă multe, multe zile, să întreprind singur călătorii celebre prin univers și să nu vreau să mor atât de prostește și de absurd. Am ieșit din cabină și m-am îndreptat spre camera mea prin coridorul de serviciu. Tot echipajul era la proră, lângă regulator. Am trecut pe lângă rachetele de salvare. Mai rămăseseră trei, nu trebuia decât să te urci într-una dintre ele și... Dar încotro să zbor? Nu există decât două posibilități: să te pierzi în cosmos, să rămâi izolat în univers, ca naufragații de pe o corabie eșuată, cu singura deosebire că pe aici nu există trasee regulate, și deci nici o speranță că m-ar putea salva vreo navă comercială; aici nu-i decât pustietate și moartea sigură prin înfometare. Sau pot să zbor spre steaua aceea, să mor chiar azi. O clipă mi-a surâs această idee, în felul ăsta, cel puțin, mi-aș scurta așteptarea insuportabilă. Și ar mai fi o posibilitate: să zbor spre planeta noastră. Spre unul din acele uscături, într-unul din orașele acelea. I-aș putea avertiza. Poate știu vreun mijloc de scăpare. Nimeni în afară de ei nu ne mai poate salva. Deodată mi s-a făcut milă de ei, mai milă ca la început. Cum le-am fotografiat casele pentru Institutul de comparare a culturilor animale,

cum am înregistrat informațiile! De parcă sub noi ar fi trăit niște animale. Dar dacă sunt făpturi inteligente? Dacă n-au captat emisiunile noastre, o să-i avertizez chiar eu. Am urcat în racheta de salvare, în costumul meu de scafandru. Nu m-a văzut nimeni. Până să descopere că am dispărut, voi fi de mult jos. Și le voi transmite știrea. Nu voi face cum a făcut comandantul nostru. Să știe tot. Să ia o hotărâre. Sunt curios dacă și ei vor munci ca echipajul nostru timp. Sau văd vreo alta soluție? Și atunci, mi-e rușine să recunosc, mi-au venit în minte imagini primitive despre viața de apoi.

Acum puteam vedea insulele mari ale planetei, care de fapt erau două continente, unul mare și neted în emisfera nordică, și două triunghiuri la sud; automatele înregistrau așezările cele mai mari în locurile unde se găseau cărbuni sau minereuri metalifere. Asta era un semn de civilizație industrială. Am coborât iute și nu prea lin în piața unei mari așezări. Mă așteptam să fiu înconjurat de localnici, așa cum citisem prin cărți, dar n-am văzut pe nimeni, doar contururile întunecate ale vizuinilor lor, ridicate din fier, beton, argilă și mase plastice primitive. Nu erau prea avansați, construiau în înălțime, deasupra caselor aveau acoperișuri abrupte, instalații meteorologice. Probabil că aici se precipită adesea apa ce se evaporă din mări și udă uscatul. Nu prea îmi plăcea, la prima vedere părea o civilizație înapoiată, n-aș fi vrut s-o schimb cu lumea mea, dar aș schimba-o bucuros cu moartea. Am așteptat o clipă, după care am dat drumul sirenei, eram dispus să trag sau să incendiez ceva doar ca să-i fac să vină la mine. Dar apărui cu totul altceva. O a doua rachetă de salvare de pe nava noastră. Se năpusti direct asupra mea, în picaj, incandescentă până la roșu. Am fugit iute din cabină, printre casele din apropiere, m-am ascuns în colțul cel mai întunecos. Zburau jos de tot, dar n-au coborât, au dat drumul la amplificatoare. Repetau numele meu, mă chemau într-una. Mi-am astupat urechile.

— Întoarce-te, întoarce-te imediat! l-am auzit pe comandant. Am reușit să reparăm regulatorul, inginerul a scurtat reparațiile, peste o clipă luăm startul...

Mincinosul, îi cunosc eu prea bine trucurile, vrea să mă întorc în sicriul comun, își imaginează c-am să-l cred iar. Mai întâi examenul, acum inginerul, doar ca să-l liniștească pe laș. Prostul. Nu mă las eu păcălit a doua oară. Știu cât durează reparațiile, cunosc complexitatea mașinilor noastre. Nu se pot repara cât ai bate din palme.

Am auzit-o apoi pe Zi, plângea în microfon, zicea să mă întorc, să înțeleg că aici nu mă va apăra nimeni, că nu pot decât să le fac rău localnicilor, că nu mă va mai iubi. De parcă pentru noi ar mai fi existat viitor.

— Vrei să fii pentru ei îngerul morții? spunea ea cu răutate. Vrei să-i pregătești pentru judecata de apoi? Își bătea joc de mine, de parcă

aș fi fost credincios. Nu înțelegi în ce stă unica scăpare din fața morții?

Nu cumva vrea să-mi dea lecții? Dacă populația de aici nu va ști ce să facă, mă voi alătura lor, chiar dacă vor sfârși în orgii monstruoase sau în orbire religioasă. Sunt vii ca și mine, asta ne leagă, cu siguranță nu vor ceda unui conducător atât de nesimțitor, cum făcuse echipajul meu. Mi-am auzit din nou numele. Îmi dădeau zece secunde ca să-i anunț unde mă aflu, vedeau că racheta e goală. Mi-au dat zece secunde, după care au pornit înapoi, spre nava noastră.

— Ai ales. Rămâi singur... se despărți de mine comandantul. Și adăugă formula uzuală, prin care erau scoși din slujbă doar dezertorii și răufăcătorii. De cum au dispărut, am alergat spre clădirea cea mai apropiată, am bătut în poartă, dar poarta s-a surpat sub mâinile mele, viziunile erau abandonate, mobilele prăfuite și putrezite, casele erau pustii; am alergat câteva ore în aceeași direcție fără să întâlnesc vreo ființă vie. O clipă am crezut că sunt invizibili sau că noaptea se ascund prin găuri, dar n-am descoperit pe nimeni, deși am folosit cei mai buni detectori. În oraș nimeni, abia în afara orașului, sub pământ, detectorii semnalizau ceva. Nu înțelegeam de ce se ascund în pământ când au asemenea case. Nu cumva or fi vreo specie aparte de cârțițe? Am dat la o parte un strat subțire de pământ, și am găsit un cadavru. Un cadavru de om.

Credeam c-am înnebunit sau că am vedenii. Cum de ajunseseră pe această planetă a unei stele excentrice din galaxia noastră oameni raționali? Să fie oare vestigiile unei alte expediții? Sau această planeta fusese colonizată mai înainte? Dar atunci nu ne-ar mai fi trimis aici să facem cercetări. Nu mai înțelegeam nimic. Mi-a venit ideea să conectez detectorul de cosmonauți. Și am auzit răspunsul. „Pe aici, prin apropiere, trebuie să fie un depozit de carburanți. Există acolo și rampe de lansare.” L-am găsit la câțiva metri-secunde de acolo. Era un teren mare, pustiu, fără rachete, cu instalații vechi, preistorice, din epoca primelor lupte galactice, încă dinainte de înființarea Societății. Am alergat spre turnul de comandă. Ușa se surpă în fața mea. Am găsit locatorul. Era neînchipuit de primitiv. Dar indica direcția. Direcția în care, cu secole în urmă, își luaseră zborul navele de aici. Arătau spre al optsprezecelea cerc galactic, spre stația noastră. Direcția din care veniserăm noi. Nu-mi venea să cred. E adevărat? E cu putință? Am găsit desigur prima planetă care populase întreaga galaxie, planeta fără nume, a cărei denumire apusese în decursul veacurilor și al certurilor. Aceasta să fie oare așezarea primilor oameni, legendarul Pământ? Și oare locuitorii lui îl părăsiseră fiindcă savanții prevăzuseră descompunerea stelei Alfa patru, acest Soare al primilor poeți? Să se fi salvat ei oare încă de mult de această catastrofă, datorită propriei lor înțelepciuni? Prin munca lor, prin

lupta lor neostoită împotriva morții și a pierzaniei?

În locator clipi o luminiță. De unde? Cum? Dispăru în direcția noastră. Nu poate fi una din acele rachete preistorice. Era nava noastră. Salvată. De data asta comandantul a avut dreptate. Zi a avut dreptate. Acești locuitori au avut dreptate. Oamenii au avut dreptate.

Se crapă de ziuă, umbrele încep să se retragă, obiectele prind dintr-odată culoare, cerul e albastru, răsare moartea. Peste câteva ore, această stea care răsare se va aprinde și se contopi împreună cu planeta ei într-o uriașă masă incandescentă. Va mistui totul în jurul ei. Dar nu și adevărul uman. Nu l-am cunoscut la timp. Am rămas singur. Singurul om ce va muri pe Pământ.

Redactor: VICTOR ZEDNIC

Tehnoredactor; MARIANA.PUȘCAȘU

Apărut 1969.

C.Z. Pentru bibliotecile mici 886.1—3-R.

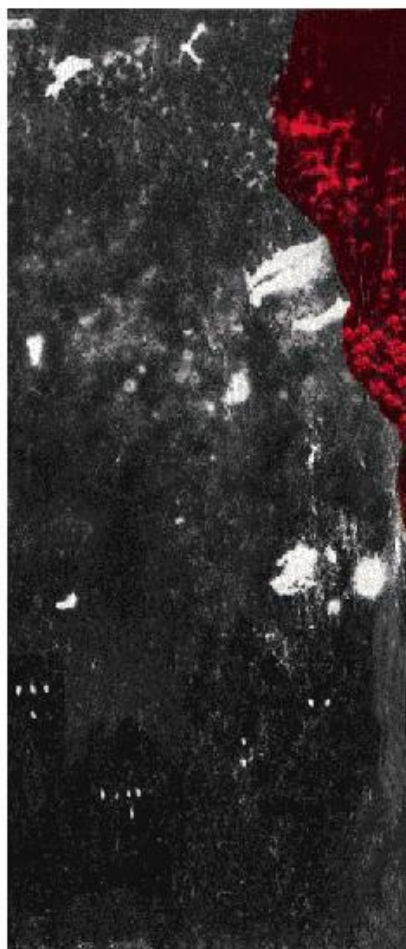
Tiparul executat la întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 80-97, București,
Republica Socialistă România

Prozatorul ceh Josef Nesvadba s-a impus atenției cititorilor încă de la primele sale povestiri, publicate în diverse reviste în anul 1956.

Înzestrat cu o deosebită inventivitate, el este atras în deosebi de genul științifico-fantastic, dar se dovedește la fel de talentat și atunci când scrie despre problemele vieții de fiecare zi a contemporanilor săi.

În anul 1958 publică prima sa culegere de nuvele *Moartea lui Tarzan*. Urmează romanul polișt *Buddha de aur* (1959), culegerea de povestiri științifico-fantastice *Creierul lui Einstein* (1960), culegerea *Expediție în sens invers* (1962), romanul *Dialog cu doctorul Dong* (1964), a cărui acțiune se petrece în Vietnam și volumul de povestiri științifico-fantastice *Ultimele călătorii ale căpitanului Nemo* (1965).

Scrierile lui Nesvadba au fost traduse într-o serie de țări, printre care Uniunea Sovietică, Bulgaria, Ungaria, Austria, R.D.G., R.F.G., Anglia și S.U.A.

4,25 lei

- 1 în limba română înseamnă Pilotă.
- 2 Diminutiv de la Ladislav.
- 3 Jos cu sârbii — în limba germană în original.
- 4 Jos cu fiziologii — în limba germană în original.
- 5 Cartier din Praga.
- 6 Organizația Șoimul (Sokol) — organizație de cultură fizică din Cehoslovacia.
- 7 Dolari din Dallas — în limba engleză în original.
- 8 Rudă — în limba engleză în original.
- 9 Cea mai veche cronică cehă în versuri (aprox. 1314).
- 10 Diminutiv de la Antonín.
- 11 Diminutiv de la Antonín.
- 12 Sokol — membru al unei organizații de cultură fizică din Cehoslovacia.
- 13 Aeroportul oralului Praga.

Table of Contents

formula chimică a destinului
idiotul din xeenemuende
ultima aventură a căpitanului nemo
un proces despre care nu a aflat nimeni
chipul pierdut
elixirul
trustul pentru distrugerea istoriei
creierul lui einstein
cea de-a doua insulă a doctorului moreau
cum a murit căpitanul nemo
îngerul judecății de apoi